

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ЕКОНОМІКА: ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ПЕРСПЕКТИВИ

**Матеріали Всеукраїнської науково-
практичної інтернет-конференції з
міжнародною участю**

**15 травня 2015 року
Київ – Житомир**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Київський
національний
університет
імені Тараса Шевченка

Житомирський
національний
агроекологічний
університет

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ЕКОНОМІКА: ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ПЕРСПЕКТИВИ

*Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції з міжнародною участю*

15 травня 2015 року

Київ – Житомир
Україна

УДК 330.341.1
ББК 65
І-73

Редакційна колегія: чл.-кор. НАН України, д-р екон. наук, проф. В.Д. Базилевич, д-р екон. наук, проф. І.І. Мазур, д-р техн. наук, проф. І.Г. Грабар, д-р екон. наук, проф. Є.І. Ходаківський, д-р екон. наук, доц. О.В. Скидан, канд. екон. наук, проф. В.П. Якобчук, канд. екон. наук І.Л. Литвинчук

І-73 Інтелектуальна економіка : глобальні тенденції та національні перспективи : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю. – Житомир : ЖНАЕУ, 2015. – 256 с.

Представлені у матеріалах конференції тези учасників подані в авторській редакції та відображають власну наукову позицію авторів.

Автори тез несуть повну відповідальність за точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, наукової термінології, імен власних, джерел посилання.

З М І С Т

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Ходаківський Є. І.	
Ноогештальти національної економіки (синергетичний контекст)	7
Карпенко Е. М., Карпенко В. М.	
Оценка знаний производственной системы как важнейшего источника её потенциала	14
Шиманскене Л., Раманускас К.	
Влияние эмоционального интеллекта руководителей на деятельность их предприятий	20
Довженко В. А., Богуцька Л. В.	
Концептуальні засади інтелектуальної економіки	26
Тищенко С. В., Якобчук В. А.	
Формування концептуальних підходів щодо становлення інтелектуальної економіки.	31
Захаріна О. В.	
Ринок інтелектуальної праці: формування та розвиток	37
Slavyanska V. K.	
Measuring the employment discrimination of immigrants – problems and possible solutions	44
Докаш О. Ю., Гордаш Н. С.	
Управління інтелектуальним капіталом підприємства: теоретичні та практичні підходи	49
Меречина Ю.О.	
Роль інтелектуального капіталу у підвищенні ділової активності сільськогосподарських підприємств	57
Плотнікова М. Ф.	
Перспективи реалізації інтелектуального потенціалу у розвитку агроecosystem	61
Мовчан І. В.	
Системний підхід до оцінки соціально-економічного розвитку сільських територій	66
Мосієнко О. В.	
Історичний генезис та передумови розвитку інтелектуальної економіки	71

ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Базилевич В. Д. Страхові послуги на сучасному ринку інтелектуальної власності	74
Мазур І. І. Інтелектуальна економіка та необхідність її детінізації . .	80
Яценко О. М. Інтелектуальна власність в системі глобальної торгівлі . .	85
Кнашас А. Б. Развитие интеллектуальной собственности в Литве с точки зрения подачи заявок на изобретения	91
Уханова Ю. В. Интеллектуальный капитал аграрного производства России: социальный аспект	100
Коробанева Н. В. Факторы развития интеллектуального потенциала Вологодской области	105
Гулый И. М., Толоконникова Н. С. Многофакторное моделирование развития предпринимательства в регионе (на примере Вологодской области)	110
Пастух О. В. Економічне стимулювання працівників	117
Пінчуков С. С. Мотивація персоналу як засіб управління інтелектуальним капіталом підприємства	120

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Грабар І. Г. Проблеми комерціалізації інновацій в Україні та історія житомирського технопарку	126
Скидан О. В., Литвинчук І. Л. Комерціалізація інтелектуальних продуктів та послуг в аграрних вищих навчальних закладах України	132

Євтушевська О. В.	
Перспективи формування національної інноваційної системи в Україні	140
Симоненко Л. І.	
Ресурси високотехнологічного виробництва для сталого розвитку	144
Дяба О. М., Гернего Ю. О.	
Сценарії міжнародної участі у фінансуванні інноваційного розвитку економіки України	152
Довженко В. А.	
Безпека інтелектуальної власності в контексті євроінтеграційного вектора розвитку економіки України	156
Кравець І. В.	
Механізм реалізації вітчизняних наукових та бізнес-проектів в рамках європейських програм з досліджень та інновацій	162
Кащук К. М.	
Перспективи інноваційного провайдингу в сільському господарстві	170
Каленська В. П.	
Інноваційне інвестування як імператив розвитку сільського господарства на територіях підвищеної екологічної напруги	175
Пугачова Н. С.	
Екологізація інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств	180
Петіна О. М.	
Інноваційний потенціал молоді: сутність, проблеми розвитку	186
Яворська А. В.	
Аграрна освіта як складова інституціонального середовища інтелектуальної економіки	191
Ярош С. В.	
Інтелектуалізація стратегії паливно-енергетичної безпеки України	196
Восвутький О. В.	
Особливості бізнес-планування інноваційного розвитку аграрних підприємств	201

ЕВОЛЮЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІН

Якобчук В. П. Інтелектуалізація аграрної економіки в контексті національної безпеки	206
Сташис Р., Раманаускас Ю. Inovacijų vadybininkas – основа інтелектуальної економіки	213
Вірченко В. В. Інтелектуальна власність як джерело розвитку світової економіки	218
Сайкевич М. І. Компоненти інтелектуальної економіки як чинники економічного зростання	223
Юшкевич О. О. Формування інтелектуальної економіки як об'єктивна необхідність розвитку сільськогосподарських підприємств	229
Булуй О. Г. Перспективи активізації начального процесу за допомогою сучасних інформаційних технологій	233
Акімов В. Ю. Етапи інноваційної стратегії розвитку вищого навчального закладу	240
Вовк С. В. Підвищення ефективності міжнародної системи регулювання відносин інтелектуальної власності	245

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

НООГЕШТАЛЬТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ (СИНЕРГЕТИЧНИЙ КОНТЕКСТ)

Ходаківський Є.І., д.е.н., проф.
заслужений діяч науки та техніки України
ЖНАЕУ

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. В цьому році пройшло 70 з того часу як не стало фундатора української інтелектуальної ідеї розвитку національної економіки України В. І. Вернадського. У своїй праці «Автотрофність людства» (1925 р.). Перший Президент Української академії наук відзначав: «... Ця сила є розум людини, спрямована й організована його воля, як істоти суспільної...» «Біосфера переходить у новий еволюційний стан – у ноосферу, перетворюється науковою думкою соціального людства». Тому можна дивитись у наше майбутнє впевнено. Воно в наших руках і ми його не випустимо!

Таку дозу велетенського оптимізму і віри в торжество гуманістичного розуму, окресленого духовністю випромінюють твори і нині найбільш актуального і сучасного дослідника. І, незважаючи на тривалий депресійний стан та винятково важке становище української економіки, що пов'язано в першу чергу з російською агресією, її майбутнє – в інтелектуальному середовищі цивілізаційної перспективи країн світу демократичної орієнтації.

Вітчизняна наукова думка характерна позиціями фізичної економіки, що започаткована Сергієм Подолинським, розвинута Володимиром Вернадським, а в наш час активізована Миколою Руденком та головою нині діючого наукового товариства ім. Подолинського професором Володимиром Шевчуком.

Мета та методика дослідження. Наукові здобутки вітчизняної школи фізіократів широко відомі не лише науково-професійній, але й широкій громадськості: з чисельних монографій, підручників, посібників, методик, стратегій. Використовуючи фундаментальні положення фізіократів, за мету поставлено здійснити спробу модернізувати їх до вимог часу на основі синергетичної методології, гештальтології та виявити екстерналії (зовнішні, реально досягнуті ефекти) в покращенні сучасного стану економіки України.

Основний матеріал. На початку про реалії сучасної України. Економічна потужність її, яка на початку 90-х років минулого століття складала 7 % валового світового продукту (при питомій вазі 1 % світового населення), так і не ввійшла в коло економічно спроможних країн світу. Гірше всього, що в часи становлення своєї незалежності, економіка потрапила у найбільшу яму рецесії, яку за всіма ознаками соціально-економічного спаду – можна назвати найбільшою в історії існування національних економік світу катастрофою. Смерч такого катастрофічного руйнування економіки зніс з лиця землі більше 5 мільйонів кращих громадян (Бог завжди забирає кращих), що віддали свою працю і здоров'я у неповернуті заощадження, які згоріли у полум'ї гіперінфляції (гідної книги рекордів Гіннеса).

З того часу наступила інша біда, яку за тривалістю та глибиною слід також іменувати гіпертрофічною. Нинішній період економічного стану національної економічної

системи заслугоує назви тотальної депресії, наслідком якої є неспроможність більш 90% громадян забезпечити свої реальні та першонеобхідні потреби за рахунок чесної праці (заробітної плати) чи корпоративних доходів (яких взагалі не існує). І тому, більше 7 мільйонів громадян України заробляють на потреби в країнах далекого і близького зарубіжжя.

Абсолютна більшість тих, що «заробляють» на батьківщині через ту ж від'ємну еквівалентність відтворення життєвих потреб за рахунок реальної заробітної плати, – в стані депресії (депресія людини – депресія країни) та гірше всього працівникам інтелектуальної сфери. Їх доходи не відповідають стандартам оплати складної кваліфікованої праці. Проте саме ноос, тобто розум, інтелект людини має відігравати вирішальну роль в створенні засад нового суспільства (В.І. Вернадський).

З точки зору синергетичної методології, в контексті фізіократичного вчення пізнання економічних і соціальних явищ, джерелом створення додаткової та нової вартості є теперішня чи минула (уречевлена в новаціях) інтелектуальна праця, на відміну від механістичної теорії формування додаткової вартості за рахунок додатково витраченого робочого часу. І скільки б ми не вкладали додаткової праці на власній присадибній ділянці у вирощення врожаю картоплі, використовуючи насіння і матеріал пізніх репродукцій, додаткового результату високої врожайності не отримаємо. А новий сорт, в якому акумульована праця селекціонера, при тих же затратах фізичної праці призведе до значно збільшеного результату.

Нагадаємо, що на зламі епох в еволюції наукового світогляду сталися корінні і незворотні зміни: людство відмовилося від механістичного сприйняття картини світу та механістичної діалектики як ключового методу

пізнання, що розглядає досліджуваний об'єкт як стан закритої системи, ознакою якої є стійка рівновага, яка визначає генеральну ціль керування будь-якою системою.

Таблиця 1

Синергетика та системні дослідження

Системні дослідження (загальна теорія, системний аналіз, системний підхід)	Синергетика
Акцент на статичності систем, їх морфологічному або функціональному описі	Увага акцентується на процесах росту, розвитку та занепаду систем
Увага приділяється впорядкованості, рівновазі	Хаос відіграє важливу роль у процесах руху системи, при чому не лише деструктивну
Вивчаються процеси організації систем	Досліджує процеси самоорганізації систем
Частіше всього, зупиняючись на стадії аналізу структури системи, абстрагуються від кооперативних процесів	Підкреслює кооперативність процесів, які лежать в основі самоорганізації та розвитку системи
Проблема взаємозв'язку розглядається, переважно, як зв'язок компонентів всередині системи	Вивчає сукупність внутрішніх та зовнішніх взаємозв'язків системи
Джерело руху вбачається в самій системі	Визнає більшу роль середовища в процесі змін, тобто адаптивність системи

Нині передова наукова думка ґрунтується на методології синергетики, тобто методології пізнання закономірностей і процесів самоутворення (штучного утворення структур), створенні умов для самоорганізації та наведення на самостабілізацію систем (Г. Хакен).

Рис. 1. Стержневий гештальт розвитку інтелектуальної економіки

Для України як країни з ринковою економікою, яка в теперішній час активізується на міжнародній арені освоєння методології синергетики матиме вирішальне значення. При цьому головним інструментом синергетичного інструменту моделювання ми обрали гештальтну конструкцію, що побудована на нашій теоретичній уяві та поєднанні принципів гештальтології: схожість, близькість, суміжність, замкнутість, що

формують головний інструмент цілісності, холізму (Х. Еренфельс, В. Кьолер, М. Вертгеймер та ін.)

При формуванні гешталту (образу уяви) за її основу і вершину взято інтелектуальний сектор (охорона здоров'я, освіта, наука, культура), в центральній частині – ринок, врівноважений товарним і фінансовим макросегментами, а умови функціонування – мультиплікатор рівноваги, яку забезпечує залучення інвестицій і, згідно постулатів синергетики, посилення взаємодії із зовнішнім середовищем, зокрема, за вектором, визначеним гуманістичним європейським світом.

Активізація дії внутрішнього середовища вимагає нормалізації системи оплати інтелектуальної праці за еквівалентом складної кваліфікованої, формулу якої визначив ще в 1790 році Адам Сміт: праця спеціаліста – це подвоєна проста, але це нижня межа для розрахунків, а далі йде наступна тарифікація – бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук.

Поки не існують стандарти ринку землі, як ознака інтелектуальної економіки. Але, цілком очевидно, що товарний та фінансовий макросегмент ринку землі повинні бути збалансованими, тобто товарна маса землі еквівалентна банківській сертифікатній.

Висновки та пропозиції. Геній В. І. Вернадського прозріває в XXI ст. через становлення інтелектуальної економіки, що поєднує інформаційну, економіку знань та інтелектуальну власність.

При нинішньому стані, використовуючи методологію синергетики розвитку інтелектуальної економіки, екстерналією буде активізація партнерства з зовнішнім середовищем європейського співтовариства на основі механізмів україно-іноземного партнерства.

Активізація дії внутрішнього середовища вимагає нормалізації систем оплати інтелектуальної праці за

еквівалентами складної кваліфікованої. Законодавче врегулювання товарообігу землі потребує заснування національного земельно-іпотечного банку та його філіалів. Стабілізація фінансової системи повинна здійснюватись на основі грошової реформи методом ревалізації і застосування зіставної із країнами ЄС грошової одиниці – ukr-dollar. Оскільки нинішнє сільськогосподарське виробництво переважно зосереджено в домашніх господарствах, необхідно активізувати кооперативно-сервісні обслуговування СДГ, покращити діяльність агрохолдингів, законодавчо-нормативно закріпити регламент соціально-екологічного та конгломеративного їх насичення.

Список використаної літератури

1. Грабар І. Г. Синергетика економічних систем: навчальний посібник / І. Г. Грабар, Є. І. Ходаківський, О. В. Вознюк [та ін.]. – Житомир: 2003. – 244 с.
2. Іванюк О. В. Інтелектуальна власність: наочно-навчальний посібник / О. В. Іванюк, І. Л. Литвинчук. – Житомир: В. Б. Котвицький, 2014. – 163 с.
3. Є. І. Ходаківський Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти: навчальний посібник / Є. І. Ходаківський, В. П. Якобчук, І. Л. Литвинчук. – К.: «ЦУЛ», 2014. – 276 с.

ОЦЕНКА ЗНАНИЙ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ СИСТЕМЫ КАК ВАЖНЕЙШЕГО ИСТОЧНИКА ЕЁ ПОТЕНЦИАЛА

Карпенко Е.М., д.э.н.

Белорусский государственный университет

emkarpenko@mail.ru

Карпенко В.М., к.т.н.

Белорусский государственный аграрный технический

университет

vmkarpenko422@yandex.by

Оценка совокупности всех знаний производственной системы (ПС) в качестве источников потенциала может опираться на использование двух подходов: а) индуктивного, предполагающего построение обобщенных оценочных характеристик путем интеграции оценочных параметров каждого из компонентов общего поля знаний ПС; б) дедуктивного, предполагающего выявление роли каждой из составляющих общего поля знаний ПС в рамках исходно получаемой обобщенной его характеристики.

Использование индуктивного подхода достаточно проблематично, в силу следующих причин: а) некоторые из выделенных блоков знаний достаточно трудно оценить в их исходной форме; б) получение дифференцированных оценок всех компонентов, включаемых в поле знаний ПС крайне трудоемко; в) интеграция оценок отдельных блоков затруднена вследствие качественного различия исходных методологических основ [1].

Полноценная характеристика совокупности знаний ПС как основы ее способностей, должна опираться на использование дедуктивного подхода. Необходимым представляется выделение определенного базового

оценочного принципа, позволяющего реализовывать первый этап предложенного алгоритма – получать интегральную оценку всей совокупности знаний ПС. В качестве подобного принципа может выступать использование стоимостного подхода к оценке.

Поскольку отдельные компоненты поля знаний ПС принципиально могут быть оценены непосредственно, т.е. с минимальными искажениями своей качественной сущности, то стоимостной подход не должен рассматриваться в качестве единственно возможной оценочной базы и может быть дополнен другими подходами.

Поскольку индивидуальные необъективированные знания персонала управленческих подсистем в реальности имеют особое значение и поскольку они могут с достаточной степенью полноты быть оценены непосредственно, то в рамках общего исследования потенциала ПС данный тип знаний выделяется в отдельную факторную группу и оценивается на основе собственного методологического подхода.

Стоимостное направление в оценке знаний ПС (их интеллектуального капитала) в рамках существующих на сегодняшний день экономических исследований теоретического и прикладного характера, фактически представлено совокупностью различных методологических подходов к оценке нематериальных активов предприятий. Под нематериальными активами (НМА) понимается стоимость долгосрочных имущественных прав, идентифицированных в виде конкретных объектов бухгалтерского учета и обеспечивающих своим владельцам определенный доход или иную пользу. При этом структура НМА интегрирует три компонента: а) стоимость исключительных прав, вытекающих из объектов интеллектуальной собственности ПС (ОИС) (т.е. исключительных прав на защищаемые

законом результаты интеллектуальной деятельности); б) стоимость исключительных прав, вытекающих из привилегий, которыми обладает ПС; в) стоимость деловой репутации («гудвила») ПС.

Определено, что при отождествлении интеллектуального капитала (совокупности знаний) ПС с ее НМА в стандартном их понимании, фактически неизбежной является недооценка реального уровня реляционных возможностей, присущих данной ПС. Причиной этого является тот факт, что очень большая часть знаний, которыми в реальности располагает ПС, не может быть патентно защищена и переведена в разряд ее ОИС [2].

Предпосылками, на которых базируется методология оценки объективированных знаний ПС, являются:

1. Оценка знаний должна базироваться на дедуктивном подходе, предполагающем первоначальное получение интегральной оценки всей совокупности знаний и последующую детализацию данной оценки путем ее структурирования и выявления отдельных структурных компонентов.

2. Получение интегральной оценки знаний ПС необходимо реализовывать методом «большого котла», входящего в рамки доходного подхода к оценке НМА.

3. Необходимая для использования в рамках метода «большого котла» оценка стоимости предприятия (бизнеса) должна быть получена на основе использования доходного подхода.

4. В целях обеспечения большей точности и достоверности оценок стоимости предприятия, расчет искомой величины должен базироваться на использовании трех базовых методов доходного подхода и получении обобщенной оценки в форме средней арифметической взвешенной.

5. Детализация обобщенной оценки совокупности знаний должна быть реализована путем выделения из ее структуры стоимостной оценки человеческих ресурсов.

Оценка необъективированных знаний управленческого персонала ПС. Индивидуальные необъективированные знания работников управленческих подсистем ПС играют специфическую и весьма важную роль в качестве одного из источников реляционной формы его возможностей. В этой связи, возникает очевидная необходимость их оценки и учета в качестве отдельного фактора достигаемых ПС результатов [1].

В силу специфики самого рассматриваемого феномена (в частности, его неотчуждаемости, нематериальной сущности и неразрывной связанности с личностными характеристиками конкретных индивидов) и специфики целей настоящего исследования (закрывающейся в характеристике объектов, задействованных в процессах функционирования ПС, в качестве источников возможностей последних), более обоснованным для осуществления оценки представляется применение не традиционных экономических инструментов (в частности, стоимостного подхода), а специфической методологии, основывающейся на методах психосемантики. В качестве важнейших параметров, характеризующих уровень знаний человека в той или иной предметной области действительности, а, следовательно – и уровень возможностей его деятельности в данной области, выступают следующие две характеристики: глубина детализированности поля знаний; уровень структурированности, иерархичности, взаимной связи отдельных блоков поля знаний.

В силу указанных моментов, предлагаемая методика оценки необъективированных знаний управленческого персонала ПС базируется на непосредственном

исследовании двух выделенных параметров путем проведения индивидуальных тестовых оценок и последующей систематизации и обобщении получаемых частных результатов.

Укрупненная последовательность базовых этапов методологического подхода к оценке необъективированных знаний управленческого персонала ПС может быть выражена следующим образом: 1) составляется схема алгоритма реализации базовой функции (функций) данной подсистемы, состоящего из ключевых укрупненных блоков; 2) по каждому блоку строится дерево целей и методов их достижения (методов реализации подфункций); 3) строится общее дерево знаний по предметной области функциональной подсистемы; 4) по каждому блоку полученного дерева определяется содержание ключевых понятий и методов действий и составляются тесты на диагностику знания этих характеристик; 5) для каждой пары смежных уровней иерархии дерева знаний составляются тесты на диагностику знания структурной взаимосвязи; 6) определяется уровень детализированности знаний отдельных работников функциональной подсистемы; 7) определяется уровень структурирования знаний отдельных работников функциональной подсистемы; 8) определяется общий уровень знаний отдельных работников функциональной подсистемы; 9) определяется общий уровень знаний всего персонала функциональной подсистемы.

Разработанная методика прямой оценки уровня необъективированных знаний управленческого персонала ПС, в отличие от известных методик, основывается на положениях психосемантики и позволяет оценивать две базовые характеристики уровня знаний: глубину их детализированности и уровень структурной связанности.

Это дает возможность существенно повысить качество оценки поля знаний ПС за счет учета наряду с объективированными знаниями индивидуальных знаний работников.

Список использованной литературы

1. Карпенко, Е.М. Методика оценки знаний производственной системы как источников ее потенциала / Е.М. Карпенко, В.М. Карпенко // Економічний вісник університету: зб. наук. праць. – 2013. – Выпуск № 20/2 – С. 62 – 67.
2. Карпенко, Е.М. Оценка интеллектуальных ресурсов предприятия / Е.М. Карпенко // Маркетинг. Реклама и сбыт. – 2003. – №5 (17). – С. 28.

ВЛИЯНИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА РУКОВОДИТЕЛЕЙ НА ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ИХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Шиманскене Л., проф.
ligita_simanskiene@yahoo.com
Раманаускас К., докторант
vantage9000@gmail.com
Клайпедский университет (Литва)

Уровень руководителей является основным условием интеллектуального развития и экономического роста и предприятия, и страны в целом. Однако согласно исследованиям, проведенным многими учеными, бизнес-лидерам свойственно высокое эмоциональное напряжение, вызванное высоким уровнем ответственности и интенсивными межличностными отношениями. В большинстве случаев, эмоции лидеров противопоставляются рациональности [2, 3, 4, 7]. Эмоциональность часто рассматривается как причина профессиональных ошибок, как следствие качества принятия решений и снижения производительности, эффективности производства [1]. Тем не менее, проведенные за последние десятилетия исследования показали, что несмотря на такие мнения, эмоции не влияют на процесс принятия решений.

В этом контексте особое значение имеет изучение влияния эмоционального интеллекта (ЭИ) личности руководителя на успех его руководства, на эффективность деятельности предприятия.

Нередко возникает вопрос – какими критериями достоверно оценить эффективность деятельности предприятия? Известно, что развитие любого предприятия должно обеспечить не только

экономическую сторону его деятельности, но и влиять на социальную жизнеспособность регионов, на экологические и ландшафтные проблемы.

Анализ исследований позволяет сформулировать проблему – как влияет эмоциональный интеллект (ЭИ) личности (руководителя, менеджера) на экономическую, социальную и экологическую сторону деятельности предприятия и какими количественными критериями это влияние?

Цель работы – теоретически обосновать взаимосвязь ЭИ руководителя, менеджера организации и результаты деятельности этой организации с точки зрения ее устойчивого развития.

Методика. Цель и задачи исследования определяют выбор методологии, применение которой служит достижения цели и решения поставленных задач. Для оценки ЭИ за основу была принята J. Hall предложенная методика [5]. По этой методике определялся ЭИ респондентов – руководителей восьми бизнес компаний поставщиков большого спектра услуг: логистики, аптеки, газовой сети, станции и информационно-технологических услуг и т. д. Для оценки эффективности работы организаций в тех же бизнес-компаниях собирались предложенные R. S. Kaplan и D. P. Norton [6] и дополненные авторами данные по эффективности – сбалансированная система показателей (ССП). В работе применялись методы теоретического анализа, обобщения и интерпретации научной информации, методы анализа и синтеза, логического сравнения и систематизации.

Полученные при исследовании данные обрабатывались с использованием таблиц Excel и программы SPSS 17.0.

Результаты исследований. При определении влияния ЭИ на эффективность организации необходимо

определился, какими показателями, критериями будет характеризоваться ее эффективность. R. S. Kaplan и D. P. Norton предлагают сбалансированную систему показателей в виде четырех групп: «Финансовые (экономические)», «Отношение (взаимосвязь) предприятия с клиентами», «Внутренние процессы производства» и «Обучение и рост персонала» [6]. Однако такая оценка деятельности организации не учитывает количественных критериев его устойчивого развития (УР), т. е. не содержит социальных и экологических показателей. В научной литературе обычно понятие УР связано с разработкой и внедрением национальных, региональных и глобальных стратегий. Авторы склонны поддержать идею ученых [8], которые предлагают оценивать деятельность любой организации с точки зрения ее УР, т. к. оценка УР в настоящее время становится обязательной для комплексного, интегрированного и пронизательного принятия управленческих решений. Поэтому для оценки деятельности организации с точки зрения ее УР упомянутые 4 группы показателей авторы предлагают дополнить еще двумя группами показателей: «Социально-культурные мероприятия» и «Природоохранные мероприятия».

В группе «Социально-культурные мероприятия» необходимо оценивать: количество вновь созданных рабочих мест, качество услуг, повышение квалификации персонала (например, овладение иностранными языками), развитие спорта и здравоохранения на предприятии, семинары, конференции, организация ознакомительных поездок, текучесть кадров. В группе «Природоохранные мероприятия» необходимо оценивать: сохранение чистой и здоровой окружающей среды, увеличение использования возобновляемых источников энергии; применение энергосберегающих технологий количество

выбрасываемых в атмосферу парниковых газов, увеличение сбора муниципальных отходов производства, соблюдение гигиены.

Для определения влияния ЭИ руководителей, менеджеров на результаты деятельности их предприятий вначале установлен интегрированный уровень ЭИ руководителей (табл. 1).

Таблица 1

Интегрированный уровень ЭИ руководителей
предприятий

Показатели/ предприятие	Баллы							
	А	В	С	Д	Е	Ф	Г	Н
Эмоциональная осведомленность	14	11	10	15	15	11	11	12
Контроль своих эмоций	14	8	1	-4	13	7	7	3
Самомотивация	16	7	0	6	18	11	13	10
Сопереживание (эмпатия)	4	-2	0	13	8	13	-5	9
Признание эмоций других людей	-3	1	4	10	7	13	-3	7
Интегрированный уровень	45	24	15	40	61	55	23	41

Как видно из данных табл. 1, ЭИ руководителей различных предприятий различается значительно: в пяти компаниях (А, Д, Е, Ф, и Н) интеллект руководителей довольно высок, в то время как в компаниях В, С и Г этот показатель очень низкий (различие в 2,5–4 раза).

Для выявления значений количественных показателей ССП, использовались документы предприятий (в первую очередь – финансовая отчетность), а для установления других показателей привлекались компетентные эксперты. Кроме того, для установления

интегрированного ССП определялся удельный вес каждой группы показателей (с помощью тех же экспертов).

Зависимость отдельных показателей и интегрированного ССП от ЭИ руководителей всех предприятий установлена по формулам 1 и 2.

$$ССП = a + b * ЭИ_m \quad (1)$$

$$ССП = a + b * (ЭИ_m)^2 \quad (2)$$

где: a и b – постоянные коэффициенты, m – количество предприятий.

Установлено, что ЭИ имеет сильную связь как с отдельными показателями (коэффициенты корреляции $R^2 = 0,47-0,89$), так и с интегрированным ССП (коэффициент корреляции $R^2 = 0,7656$).

Выводы

1. Деятельность любой организации необходимо оценивать количественными критериями ее устойчивого развития (УР) – экономическими, социальными и экологическими. Поэтому существующую сбалансированную систему показателей оценки предприятий предлагается дополнить социально-культурными природоохранными мероприятиями.

2. Эмоциональный интеллект лидеров – менеджеров, руководителей предприятий имеет влияние на показатели эффективности их деятельности. Эмоциональный интеллект имеет сильную связь как с отдельными показателями (коэффициенты корреляции $R^2 = 0,47-0,89$), так и с интегрированным ССП (коэффициент корреляции $R^2 = 0,7656$).

Список использованной литературы

1. Ashforth, B. E., Humphrey, R. H. (1995). Emotions in the workplace // *Areappraisal. Human Relations*. No. 48.
2. Berkowitz, L. (1989). Frustration–aggression hypothesis // *Examination and reformation. Psychological Bulletin*. No. 106.

3. Brenner, M. (1988). House of dreams: The Bringham family of Louisville. – New York: Random House.
4. Eron, L. D., Huesmann, L. R., Brice, P., Fischer, P., Mermelstein, R. (1983). Age trends in the development of aggression, sex typing, and related television habits // *Developmental Psychology*. No. 19.
5. Hall, J. N. (2005). Emocinio intelekto lygio nustatymo metodika. – <http://insunrise.ru/booklets/n.hall-eq%20questionarry.pdf> [2012 09 07].
6. Kaplan, R. S., Norton, D. P. (2001). Transforming the Balanced Scorecard from Performance Measurement to Strategic Management: Part I. // *American Accounting Association. Accounting Horizons*. Vol. 15. No. 1. – <http://www.qa.au.edu/page2/research/BSCTranslatingBSCPerfMgtToStrategicMgtPt1.pdf>.
7. Mainiero, L. A. (1986). A review and analysis of power dynamics in organizational romances // *Academy of Management Review*. No. 11: 750–762.
8. Ramanauskas, J., Gargasas, A. (2012). Assessment of rural tourism farmsteads by sustainable development aspect // *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. Nr. 3 (32): 118–129.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Довженко В. А., к.е.н., доц.
Богуцька Л. В., студ.
ЖНАЕУ

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Суспільні науки, до яких належить й економіка, розвиваються разом з еволюцією суспільства. Їх зв'язок обопільний: як суспільне життя кожного разу породжує нові проблеми, на які науковці повинні шукати нові відповіді, так і деякі суспільнознавчі концепції стають основою політики, змінюючи вектори розвитку суспільних відносин. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується інтелектуалізацією усіх сфер життєдіяльності людей, зокрема й економіки. Це вимагає від науковців-економістів нового бачення сутності, закономірностей і принципів взаємовідносин між людьми в процесі вирішення економічних проблем сьогодення.

Стосовно теоретичних положень та практичного обґрунтування особливостей сучасних економічних систем, важливими є наукові розробки В. Базилевича [1], Д. Белла, О. Вільямсона [9], В. Гейця [2], П. Друккера, В. Іноземцева, Ф. Махлупа, Н. Гарнавської [4], Л. Федулової [5], Ф. Хайєка, А. Чухна та ін.

Мета та методика дослідження. Мета даного дослідження полягає в обґрунтуванні концептуальних основ інтелектуальної економіки як нового утворення нинішнього століття.

Основний матеріал. Однією з проблем, з якими стикаються дослідники інтелектуальної економіки, є відсутність згоди з приводу термінологічних аспектів цього поняття. В літературі використовуються такі можливі варіанти термінології:

- нова економіка, інформаційна економіка – інформаційне суспільство;
- економіка знань – економіка, що базується на знаннях, суспільство знань;
- постіндустріальне суспільство, суспільство навчання упродовж життя, цифрове суспільство, суспільство мережевого інтелекту, глобальне суспільство.

Основоположником теорії постіндустріального суспільства вважається відомий американський економіст Д. Белл, який вважає, що постіндустріальне суспільство – це суспільство, в економіці якого пріоритет від переважного виробництва товарів перейшов до виробництва послуг, проведення досліджень, організації системи освіти і підвищення якості життя, в якому клас технічних фахівців став основною професійною групою і, що найважливіше, в якому впровадження нововведень все більшою мірою залежить від досягнень теоретичного знання [1].

Аналізуючи визначальні риси постіндустріального суспільства, відомий український вчений А.А. Чухно звертає увагу на те, що «досягнення високого рівня техніки і технології, зосередження переважної частини працездатних у сфері послуг, тобто у галузях, які виробляють знання та інформацію, забезпечують не лише небачений рівень добробуту, а й створюють умови для розвитку творчості людини, піднесення її ролі у виробництві та в житті суспільства» [1].

Ідея постіндустріального суспільства залишається сьогодні досить популярною. Водночас наприкінці 90-х років ХХ ст. знайшов широке розповсюдження термін «економіка знань» або «економіка, заснована на знаннях» і пов'язаний значною мірою із встановленням нових пріоритетів у політиці й економіці країн Європейського Союзу [7].

На даному етапі розвитку цивілізації економіка знань відрізняється від класичної стандартної економіки насамперед істотною зміною філософії: якщо раніше економіка знань була важливим, але не головним елементом світової економіки, то зараз вона набуває дедалі більшого значення. Знову стає актуальним вислів англійського філософа Ф. Бекона: «Знання – сила» [8]. Економіка знань – це те принципово нове утворення, яке має прийти на зміну економіці винищення і експлуатації природи, економіці сліпого бажання людини отримати максимум прибутку. Її основою є не споживацький мотив людини, а прагнення задовольнити свої потреби таким чином, щоб не завдати шкоди природі, сприяючи при цьому її відтворенню.

Економіка знань або економіка, що створена на засадах знань (англ. knowledge economy) – економіка, в котрій більшу частину валового внутрішнього продукту забезпечено діяльністю з виробництва, обробки, зберігання і розповсюдження інформації і знань.

Активізація процесів перетворення знання у безпосередньо продуктивну силу розвитку економіки й суспільства зумовила, особливо у другій половині ХХ ст., розширення як досліджень у цій сфері, так і практичних кроків. Разом це ознаменувало формування не тільки порівняно цілісної системи поглядів, що отримала назву «економіка знань», але й індикаторів і критеріїв її оцінки. Загальновизнаною стала думка про те, що сьогодні лише через знання можна створити й розвивати конкурентоспроможну економіку, здатну забезпечувати сучасний рівень життя населення.

За своєю сутністю цей термін відображає характеристики постіндустріального суспільства, але на більш високому еволюційному ступені розвитку, в ході якого при задоволенні життєво необхідних потреб людини

стають усе більше затребуваними диференційовані товари й послуги, вироблені різними дрібними підприємствами, інтенсифікується розвиток людського капіталу й сфери послуг.

Зважаючи на те, що сучасний етап розвитку економіки значною мірою визначається використанням інтелектуальних ресурсів, формуванням ринку інтелектуальних продуктів та комерціалізацією об'єктів інтелектуальної власності, її можна визначити як інтелектуальну економіку та окреслити такі її ознаки:

- заміщення праці знаннями;
- заміна трудової діяльності новим типом активності, заснованим на творчості;
- перетворення суспільного виробництва на інноваційне;
- плюралістичні тенденції власності;
- проз'юмеризм (стирання відмінностей між вільним і робочим часом);
- формування нового типу економічної влади;
- утвердження знання та інформації як стратегічних ресурсів, що не мають ознак вичерпності;
- подолання обмеженості благ і поява нових дефіцитів – часу та інформації [6].

Висновки та пропозиції. Узагальнюючи наукові праці зарубіжних та вітчизняних дослідників, можна визначити сучасний етап розвитку цивілізації як інтелектуальна економіка, що характеризується стійким економічним зростанням завдяки активному використанню інтелекту, наукових знань, результатів творчої діяльності.

Список використаної літератури

1. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність: Підручник. / В. Д. Базилевич. – К.: Знання, 2008. – 431 с.
2. Геец В. М. Проблемность структурных трансформаций экономики стран с развивающимися

рынками / В. М. Геєц // Економіка та прогнозування. – 2009. – № 1. – С. 54-69.

3. Старовойт О. В. Економіка знань у стратегії інноваційного розвитку освіти: автореф. дис. канд. філ. наук: 09.00.10 [Електронний ресурс] / Старовойт О. В. – К.: Нац. педагог. ун-т ім. М.П.Драгоманова, 2010. – Режим доступу: <http://osvitata.com/osvita-ta-ekonomika/ekonomika-znan-u-strategi-innovatsiynogo-rozvitku-osviti/vsi-storinki.htm>

4. Тарнавська Н. Новітні прояви конкуренції в суспільстві, яке будується на знаннях / Н. Тарнавська // Економіка України. – 2008. – № 2. – С. 3-16.

5. Федулова Л. І. Концептуальні засади економіки знань / Л. І. Федулова // Економічна теорія. – 2008. – № 2. – С. 37-59.

6. Ходаківський Є. І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти: навч. посібн. / Є. І. Ходаківський, В. П. Якобчук, І. Л. Литвинчук. – Житомир: ПП «Рута», 2013. – 272 с.

7. Шевченко О. О. Інституційна складова розвитку економіки знань / О. О. Шевченко // Регіональна бізнес-економіка та управління. – 2009. – № 4 (24). – С. 39-44.

8. Шевченко О. О. Теоретичні засади розвитку економіки, що базується на знаннях / О. О. Шевченко // Регіональна бізнес-економіка та управління. – 2010. – № 1 (25). – С. 157-163.

9. Williamson O. The Evolving Science of Organization // Journal of Institutional and Theoretical Economics. – 1993. – Vol. 149. – P. 36-63.

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПІДХОДІВ ЩОДО СТАНОВЛЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Тищенко С.В., к.е.н., доц.
Якобчук В.А., здобувач
ЖНАЕУ

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Починаючи з кінця ХХ ст. в світі розпочалося формування нового типу суспільства - постіндустріального, характерною рисою якого стало створення нової моделі економіки – інтелектуальної економіки. Переміщення інтелекту та наукових знань в центр основних чинників стійкого економічного зростання стали причиною концентрації уваги сучасних дослідників на проблемі становлення інтелектуальної економіки, яка сьогодні розглядається в якості гаранта поступального руху суспільства, розбудови конкурентоспроможної економіки, задоволення постійно зростаючих потреб людей та зміцнення соціальної згоди.

Спроби поглибленого та детального вивчення інтелектуальної економіки у світовій теорії і практиці «суспільства сьогодення» формували і розвивали нові цінності, імперативи поведінки і, зрештою, змістовні орієнтації. Вчення інтелектуальної економіки розглядаються в працях: Р. Румельта, Д. Белла, Дж. Барні, Д. Тіса, М. Кастельса, Є. Тоффлера, Ф. Махлупа, А. Чухна, В. Гейця, В. Базилевича та ін.

Метою статті є узагальнення існуючих теоретико-методичних концепцій, що є передумовами формування інтелектуальної економіки.

Основний матеріал. Техніко-економічні перетворення ХХ ст. особливо вплинули на становлення та

розвиток людського суспільства, надавши йому можливість для великих перетворень майже в усіх галузях економіки. Загострилася увага до дослідження проблем технологічного порядку, питань техногенного впливу на довкілля, можливостей здійснення та запровадження результатів науково-технічних відкриттів. Відбулися зміни в системі управління соціальних та економічних параметрів людського буття, створюються нові теоретико-методологічні підходи в керуванні суспільством.

Із середини ХХ ст. спостерігається формування нових напрямів перетворення суспільного життя у вигляді нових концепцій, що визначали особливості та сутнісні ознаки сучасної економіки, серед яких вагомого значення набула концепція інноваційної економіки [1].

Таблиця 1

Характеристики концепцій перетворення суспільного життя

Тип економіки	Основна характеристика	Час виникнення
Постіндустріальна економіка	Автоматизація, роботизація, комп'ютеризація матеріального виробництва, зростання сфери послуг	50-60 рр. ХХ ст.
Економіка знань	Створення, накопичення, розповсюдження та використання знань	60 рр. ХХ ст.
Інноваційна економіка	Створення, дифузія, впровадження та використання інновацій	70 рр. ХХ ст.
Нова економіка	Розвиток та впровадження найновіших інформаційних та телекомунікаційних технологій	80-90 рр. ХХ ст.
Інформаційна економіка	Формування, накопичення, передача, застосування електронної інформації	Рубіж ХХ-ХХІ ст.
Мережева економіка	Виробництво, обмін і розподіл мережевих благ	Рубіж ХХ-ХХІ ст.

Джерело [1]

Наведена структуризація характерних концепцій є досить умовною, тому що існує багато різних думок та тлумачень з даного приводу.

Постіндустріальне суспільство, започатковане у другій половині ХХ ст., пов'язане з інтелектуалізацією всіх сфер суспільного життя і особливою роллю інформації та знань як визначальних чинників розвитку економіки на основі взаємодії між людьми. Засновником теорії постіндустріального суспільства вважається відомий американський економіст Даніел Белл, який розглядав нове суспільство як новий принцип соціально-технологічної організації і новий спосіб життя, що витісняє індустріальну систему, так само, як вона сама витіснила колись аграрну [2]. Трактуючи перехід до постіндустріального суспільства як наймасштабніший, глибинний поворот в історії людства, сучасні дослідники акцентують увагу на втраті індустріальним сектором провідної ролі в економічному зростанні, перетворенні науки у безпосередню продуктивну силу суспільства, зміні характеру праці, трансформації сутності і масштабів економічної діяльності, створенні умов для всебічного самовдосконалення людини як творчої особистості, приході на зміну «людині економічній» «людини багатовимірної» тощо [3].

Основні риси постіндустріального суспільства за Д. Беллом такі: провідна роль теоретичного знання, що становить основу технологічних інновацій; нова інтегральна технологія, що дає змогу знаходити більш ефективні підходи до вирішення технічних, економічних та соціальних проблем; вирішальна роль «носіїв знання» – технічних спеціалістів, професіоналів, які складають найчисленнішу соціальну групу; перехід від виробництва товарів до виробництва послуг, у т.ч. у сфері охорони здоров'я, освіти, соціального обслуговування тощо;

утвердження нового характеру праці як взаємодії між людьми; зростання ролі жінок, які отримують надійну основу для економічної незалежності тощо [1].

Постіндустріальне суспільство припускає виникнення інтелектуального класу, представники якого на політичному рівні виступають як консультанти, експерти, технократи [3]. Таким чином, перехід до постіндустріального суспільства посилює роль творчих сил особистості, перетворюючи інтелектуально-творчий потенціал та інформаційні ресурси на провідні чинники соціально-економічного розвитку.

Вперше термін «економіка знань» використав в своїх працях Ф. Махлуп. За його допомогою він намагався підкреслити роль знань як вирішального фактору економічного зростання і суспільного розвитку [4]. До базових соціально-економічних характеристик економіки знань відносять: збільшення частки інтелектуальних товарів та послуг на ринку; зростання частки доданої вартості, створеної за рахунок інтелектуальної складової; нарощування високотехнологічного сектору в системі суспільного виробництва [1].

Інноваційна економіка може існувати і розвиватися лише в суспільстві знань, у суспільстві в якому отримання і використання знань визначається не тільки міркуваннями економічної доцільності, але і тим, що знання в різних формах входять у повсякденне життя. Формування концепції інноваційної економіки стало результатом широкого використання в середині XIX ст. НТР та визнання залежності розвитку економіки і суспільства від нововведень. До характерних ознак слід віднести: можливість отримати необхідну інформацію про нові або відомі знання; впровадження, доступність сучасних інформаційних технологій; розвиненість інфраструктури, що забезпечує створення національних інформаційних

ресурсів в обсязі, необхідному для підтримки постійного НТП та інноваційного розвитку; прискорення автоматизації і комп'ютеризації усіх сфер і галузей виробництва та управління; налагодженість гнучкої системи випереджаючої підготовки і перепідготовки кадрів – професіоналів у галузі інноваційної діяльності.

Нова економіка в останнє десятиріччя все більш набуває рис креативної економіки: активно реагує на потреби сучасності та постійні зміни внаслідок появи інновацій; демонструє пріоритетне ставлення до творчої людини; має демократичну структуру менеджменту та високу маркетингову культуру, де саме клієнт виступає як головна діюча особа. Її фундаментом стає креативний соціальний клас, тобто талановиті, мобільні люди, які живуть і творче працюють та реально створюють нову економіку в розвинутих країнах світу.

Інформаційна економіка – характеристика сучасної економіки в якій відбувається поширення інформаційної технології у сфері матеріального і нематеріального виробництва, перетворення інформації на один із важливих факторів соціально-економічного прогресу суспільства та окремої особи. В інформаційній економіці переважатиме виробництво та споживання не матеріальних благ, а інформаційних та духовних цінностей, а її інтегруючим показником буде рівень інформатизації. Матеріальна основа такої економіки – виробництво інформаційного устаткування і використання комп'ютерних систем, машинних банків, мікропроцесорів тощо, телекомунікаційної, побутової електроніки. В інформаційній економіці нерозривно пов'язаний розвиток інформаційних машин і систем зв'язку, що дає змогу комплексно надавати інформаційні послуги.

Мережева економіка, як економічна діяльність, реалізується за допомогою електронних мереж. Основа

мережевої економіки - мережеві організації. Також це середовище, в якому будь-яка компанія чи індивід, що територіально перебувають в будь-якому пункті економічної системи, можуть контактувати легко і з мінімальними витратами з будь-якою іншою компанією чи індивідом з приводу спільної праці, торгівлі, обміну ідеями або ноу-хау, або ж просто заради задоволення.

Висновки та пропозиції. Дослідивши теоретичні підходи у вивченні процесу становлення інтелектуальної економіки, ми вважаємо, що інтелектуальна економіка це гіпотетична галузь науки, яка вивчає теоретичні і прикладні проблеми функціонування та механізми взаємодії економічних суб'єктів, пов'язаних з інтелектуальним капіталом, засобами мобілізації та підвищення його ефективності, ринком інтелектуального продукту, формами і методами корпоратизації, інноваційної діяльності та комерціалізації різних видів нематеріальних активів. Вона займається проблемами удосконалення методів оцінки вартості інтелектуального продукту, ціноутворення, фінансових відносин і формування облікової політики з урахуванням вимог міжнародних стандартів, особливо близька за ідеєю до явища креативних індустрій.

Список використаних джерел

1. Ящишина І. В. Соціальне спрямування інноваційної економіки: досвід, тенденції, наслідки: монографія / Ірина Ящишина. – Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин Я.І., 2012. – 368 с.
2. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д. Белл: Пер. с англ. Изд. 2-ое, испр. и доп. – М.: Academia, 2004. 788 с.
3. Андрощук Г. Інноваційна діяльність в Україні: економічний механізм стимулювання / Г. Андрощук // Інтелектуальна власність. – 2000. – № 12. – С. 23-30.

РИНОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ПРАЦІ: ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК

Захаріна О.В., к.е.н., доц.
ЖНАЕУ

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Рівень розвитку освіти, науки, добробут населення, культура, здоров'я нації, інноваційний розвиток підприємств та інтелектуальна власність є головними чинниками формування інтелектуального потенціалу суспільства. Але все це неможливе без функціонування і розвитку ринку інтелектуальної праці. Інтелектуальна праця (творча, креативна) втілюється в знаннях та творчих здібностях. Вона спрямована на створення і впровадження інновацій та втілюється в об'єктах інтелектуальної власності й авторських правах. Водночас, її результатом є не лише новий інтелектуальний продукт, а й інтелектуальний розвиток самої особистості.

Проте в сьогоденнішніх реаліях вітчизняної економіки інтелектуальна праця ще не набула статусу визначального фактору економічного розвитку. Важливе значення має питання визначення функціональних особливостей ринку інтелектуальної праці. Зазначене є актуальним і зумовило вибір теми дослідження.

Відомими західними дослідниками сучасних теорій мотивації праці є А. Маслоу, Л. Портер, Ф. Герцберг, Е. Лоулер, Д. Мак-Грегор, Д. Мак-Клеланд, В. Врум та вітчизняні вчені Д. Богиня, А. Колот, Є. Ільїн, В. Мурашко. Комплекс соціально-трудова відносин досліджують Д. Богиня, В. Буланов, П. Буряк, О. Грішнова, М. Григор'єва, Б. Карпінський та ін. О. Амоша, Ю. Гава, О. Грішнова, О. Кендюхов [2], Е. Лібанова, М. Семікіна, Ю. Чекушина [3] у своїх працях акцентують увагу на

питаннях збереження, накопичення та розвитку інтелектуального потенціалу України. В. Щербак досліджує особливості та тенденції на ринку інтелектуальної праці [4].

Мета та методика дослідження. Метою дослідження є висвітлення теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо формування і функціонування ринку інтелектуальної праці. Об'єктом дослідження є процес формування ринку інтелектуальної праці в умовах глобалізації економіки.

Методологічне забезпечення дослідження ґрунтується на принципі єдності теорії і практики та системно-синергетичному підході. Теоретичною основою дослідження слугували фундаментальні положення економічної теорії, трудових відносин, результати досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців з проблем формування і функціонування ринку інтелектуальної праці.

Основний матеріал. На рубежі століть почався етап переходу найбільш розвинених держав світу до нового типу економіки. З'явилися термін “нова економіка” (неоекономіка), який виявляє технологічну революцію і відповідні зміни у господарському механізмі, і поняття “інтелектуальна економіка”, яке підкреслює роль інтелектуального капіталу та інтелектуальної праці у ринкових трансформаціях.

Основними ознаками, факторами економічного розвитку, які визначають тип економіки є праця і капітал (табл. 1). Інтелектуальною економіку робить те, що саме інтелектуальний капітал та інтелектуальна праця, а не який-небудь інший із колишніх найбільш істотних факторів виробництва (земля, матеріально-речовинний капітал, фізична праця), прискореними темпами змінює суспільно-економічну картину світу [2].

Таблиця 1

Еволюція типів економіки

Характеристика	Тип суспільства		
	Доіндустріальне	Індустріальне	Постіндустріальне
Тип економіки	Аграрна економіка	Індустріальна економіка	Інтелектуальна економіка
Домінуючий засіб виробництва	Земля	Промислово-фінансовий капітал	Інтелектуальний капітал
Домінуючий характер праці	Фізична праця	Кваліфікована фізична праця	Інтелектуальна праця

А. Чухно, вивчаючи тенденції економічного і соціального розвитку, виділяє творчу інтелектуальну працю, як одну з найголовніших рис нового суспільства. М. Бекетов у свою чергу відзначає, що інформація і знання, як безпосередня продуктивна сила, стають найважливішим чинником розвитку сучасної економіки [2].

Так, інтелектуальний фактор здійснює суттєвий вплив на соціальні та економічні відносини, трансформуючи відповідним чином економічну систему як в цілому, так і її окремі елементи. Такої модифікації, в першу чергу, зазнає і ринок праці, в межах якого відбувається формування особливого його сегменту – ринку інтелектуальної праці (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняльна характеристика структури ринків праці

Ринок праці (загальний)	Ринок інтелектуальної праці
Працівники	
Висококваліфіковані, кваліфіковані, некваліфіковані	Висококваліфіковані працівники з інтелектуальними здібностями (інноваційна, творча, дослідницька, конструкторська та інші види діяльності)

Продовження табл. 2

Трудові відносини	
Оплата і умови праці, обсяг та інтенсивність виконуваної роботи, стабілізація і гарантії зайнятості, трудова мотивація, підготовка і перепідготовка робочої сили, професійний розвиток тощо.	Оплата праці не обмежується верхньою межею і залежить від прибутків підприємства. Важливі також нематеріальні аспекти угоди (тренінги, семінари, освітні програми, оздоровлення, пільгове харчування, використання гнучких форм зайнятості, участь у культурних програмах ін.)
Механізм найму працівників	
Однакові ознаки якості працівника (освіта, спеціальність, кваліфікація, професія, досвід роботи)	“Персоніфікований” – роботодавці запрошують зарекомендувавших себе працівників, виняткових спеціалістів на ринку
Інституційні структури	
Регламентация діяльності учасників ринку (система трудового законодавства, державна служба зайнятості, профспілки різного рівня, державні програми в галузі праці й зайнятості)	Більш чітка регламентация різних аспектів діяльності учасників ринку (наприклад, високий рівень захищеності інтелектуальних працівників)
Новостворений продукт	
Товар або послуга	Новий інтелектуальний продукт, послуга (може бути реалізований сам продукт або права на його використання)
Складові частини ринку	
Ринковий механізм попиту та пропозиції робочої сили	Ринковий механізм попиту та пропозиції інтелектуальної праці. Особливі форми розподілу доходу (автори прибуткових інноваційних проектів отримують до зарплати бонуси або частку прибутку).
Конкуренція на ринку	
Регіональний рівень	Регіональний, національний, міжнародний, світовий ринки

Отже, діяльність суб'єктів на ринку інтелектуальної праці формує новий тип суспільства, заснованого на знаннях, інтелекті та новій системі соціальних відносин.

Ринок інтелектуальної праці є найскладнішим з усіх ринків ресурсів. Інтелектуальна праця як ресурс залежить по-перше, від креативних (творчих) здібностей працівників, а по-друге, від їх кваліфікації, знань, умінь, навиків тощо.

Інтелектуальна праця поєднує два взаємопов'язані аспекти: репродуктивний – спрямований на вирішення стандартних завдань, досягнення заданих результатів, застосування відомих алгоритмів та типових засобів; творчий (продуктивний) – спрямований на вирішення нестандартних завдань (неповторних, оригінальних, унікальних) або нестандартного застосування відомих засобів у нових ситуаціях.

Поєднуючи творчу і репродуктивну складові, інтелектуальна праця втілюється в інтелектуальних продуктах. А творча праця, зокрема, спрямована на створення і впровадження інновацій.

Механізм попиту і пропозиції на ринку інтелектуальної праці базується на конкуренції: з одного боку – між продавцями робочої сили (інтелектуальної праці), які бажають вигідно застосувати свої здібності і отримати достойну винагороду, а з іншого боку – між роботодавцями, які прагнуть залучити найбільш кваліфікованих, креативних працівників, здатних до інноваційної діяльності з метою створення інтелектуального потенціалу фірми для забезпечення її конкурентних переваг. Кон'юнктура ринку інтелектуальної праці представлена в табл. 3.

Особливості ринку інтелектуальної праці зумовлюють і специфіку ціноутворення. Так, вартість інтелектуальної праці завжди вища, ніж на ринку праці

взагалі. На відміну від товарної продукції, в ціну якої входять витрати виробництва (вартість сировини, матеріалів, оплата праці найманих працівників та ін.), ключовим фактором ціноутворення на ринку інтелектуальної праці є основний або додатковий прибуток, який отримує фірма від нововведень.

Таблиця 3

Кон'юнктура попиту і пропозиції на ринку інтелектуальної праці

Детермінанти пропозиції	Детермінанти попиту
Ціна інтелектуальної праці – заробітна плата висококваліфікованих працівників	Витрати на оплату праці – заробітна плата висококваліфікованих фахівців
Якість трудового потенціалу інтелектуальної праці	Кількість підприємств на ринку
Витрати на професійне та фізичне відтворення висококваліфікованої робочої сили	Фінансовий стан (рівень доходності) та можливості підприємства
Тип інтелекту (вербальний, соціальний, художній та ін.)	Очікування підприємств відносно доходності бізнесу та цін на інтелектуальну працю
Інтелектуальні здібності, знання, навички роботи	Технологія виробництва та її наукомісткість
Досвід інтелектуальної роботи	Бюджетно-податкова політика
Очікування фахівців щодо умов праці, заробітку, їх життєві плани	Попит на продукт, який виробляється інтелектуальною працею
Культурно-моральні якості та професійна культура фахівців	Здатність виробництва створювати нові сучасні робочі місця
Організаційно-підприємницькі здібності фахівців	Компенсація втрат фахівців внаслідок природних причин та вступу їх до закладів післядипломної освіти, аспірантури, докторантури
Міграція висококваліфікованої робочої сили	
Конкуренція роботодавців (попит на інтелектуальну працю). Конкуренція суб'єктів інтелектуальної діяльності (пропозиція інтелектуальної праці)	

Висновки та пропозиції. Підсумовуючи вищезазначене, відмітимо, що в умовах інтелектуальної економіки провідну роль відіграє інтелектуальна, творча діяльність, яка перетворюється на визначальну силу формування та розвитку людської цивілізації. На наш погляд, для побудови в Україні високоефективної конкурентоспроможної економіки необхідно застосовувати ефективні форми і методи державного регулювання процесів на ринку інтелектуальної праці з метою стимулювання інтелектуально-інноваційних принципів діяльності вітчизняної ринкової системи.

Список використаної літератури

1. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України: монографія / В.М. Геєць, В.П. Семиноженко. – Х.: Константа, 2006. – 272 с.
2. Кендюхов О.В. Ефективне управління інтелектуальним капіталом: Монографія / НАН України. Інститут економіки промисловості; ДонУЕП. – Донецьк: ДонУЕП, 2008. – 359 с.
3. Чекушина Ю.В. Специфіка дії механізмів ринку інтелектуальної праці / Ю.В. Чекушина // Економічний вісник. – 2013. – № 2. – С. 64-69.
4. Щербак В.М. Сучасні тенденції ринку інтелектуальної праці в умовах становлення неоекономіки / В.М. Щербак // Право і безпека. – 2010. – № 4 (36). – С. 211-214.

MEASURING THE EMPLOYMENT DISCRIMINATION OF IMMIGRANTS – PROBLEMS AND POSSIBLE SOLUTIONS

Slavyanska V. K., associated professor, PhD
University of Agribusiness and Rural Development (Bulgaria)
viara_bfu@abv.bg

Introduction. Immigration is a phenomenon with increasing actuality on a world scale. Many of the immigrants are highly educated and relatively young, which in combination with their strong motivation to stay in the receiving country, make them important national resource. At the same time only their successful integration in the society allows the positive potential of the immigration as a factor contributing to the social-economical development to be realized.

It is a fact that the immigrants are among the most often discriminated groups, which definitely troubles their integration in the receiving society. Therefore there are needed purposeful precautions for mastering the situation and most of all instruments for monitoring and objective measuring the discrimination. In this connection the present paper presents some problems, connected with measuring the employment discrimination of immigrants, as well as recommendations for improving the existing methods and instruments.

Problems in measuring the employment discrimination of immigrants. Generally there are two basic methods for measuring the employment discrimination – objective and subjective [1]. The objective method is based on the use of traditional statistical indicators for labor integration (such as number of the employed, number of the self-employed, level of unemployment and average net annual income according to the citizenship/origin), on the basis of

which conclusions about the existence/the absence of employment discrimination are made [2]. Although it allows comparisons between different countries or between different time periods, this method could not be accepted as a trustworthy source of information at least for three reasons: 1) the often met scarcity and unreliability of the maintained statistical data base about the indicators; 2) the circumstance that the discrimination is only one of the factors, influencing the integration and therefore it is inadmissible the two phenomena to be measured with the same indicators; 3) the neglecting of the discrimination at the work place at the expense of the discrimination on the labor market.

The second method for measuring discrimination is subjective, i.e. through studying personal attitudes by the means of self-report. The discrimination here is not directly measured, but rather reflects perception, feeling of discrimination. Measuring the employment discrimination in this way is not easy at all, because it is a delicate process, rooted in the daily interactions and practices for human resource management in the organization. It is difficult to judge whether the perception of discrimination reflects a real discriminatory act. Different people have a different sensitivity towards discrimination and no matter that their perceptions are not always reliable, they form their psychological reality and shape their future work behavior. It is quite possible the respondent to

- not understand at all the meaning of the term “discrimination”;

- wrongly interpret the received attitude as discriminatory just because he (she) is not clear about the criteria for personnel selection and assessment, and their connection with the nature of work (for example, the requirements for professional qualification, work experience, etc. not always could be interpreted as a hostile attitude or act

of discrimination);

- not become aware of the discriminatory act (although people usually blame the discriminatory attitude which receive, they often do not realize that because of their stereotypes and prejudices they also become a source of discriminatory attitude);

- not be willing to share his feelings;

- underestimate the discriminatory act, because he does not recognize it as such (especially the so called “hidden discrimination”);

- be really discriminated, but on a different basis (for example, sex or age) or to exist multiple discrimination, etc.

Recommendations for measuring the employment discrimination. Having in mind the importance of the problem and the lack of existing effective solutions, the necessity of creating more perfect instruments for measuring the employment discrimination of immigrants is obvious. First of all they must measure and analyze the discrimination in two aspects: 1) on the labor market – i.e. with respect to the immigrants as an object of hiring; 2) at the work place - i.e. with respect to the immigrants as an object of management.

For example, since the immigrants may be an object of discrimination on the part of the employer, as well as on the part of their native “competitors” on the labor market and colleagues on the job, it is appropriately to study three basic groups of respondents: 1) seeking job or working immigrants; 2) seeking job or working representatives of the native population – potential or real colleagues of the immigrants; 3) offering jobs representatives of the native population – potential or real employers of the immigrants.

Such an instrument would give the opportunity for detailed analysis of the discriminatory situation in many aspects.

1. With respect to the immigrants to determine: their

subjective perceptions for discrimination, formed on the basis of the personal experience, i.e. in a confrontation with a discriminatory act; the level of satisfaction from different aspects of the work situation; the motivation for active job searching; the expectations for discriminatory attitude on the labor market and at the work place; the level of knowledge about the regime of admission to the labor market and about the rights of the employed, regulated in the labor and especially in the anti-discriminatory legislation; the inclination for approaching the relevant bodies for protection against discrimination, etc.

2. On this basis formulation of conclusions about: predominating perceived and expected forms of discrimination on the labor market and at the work place, including the most affected areas of human resource management (recruitment and selection, working conditions, occupied job position, work duties, work time, salary, opportunities for professional and career development, etc.); the correctness in interpretation of the reality as discriminatory; the impact of the discriminatory experiences upon the satisfaction from the work situation; the impact of the discriminatory expectancies upon the motivation for active work behavior (seeking a job); the factors forming discriminatory expectancies (real or shared experience, stereotypes, etc.); the groups of immigrants, which most strongly perceive themselves as objects of discrimination (according to their nationality, sex, age, etc.), including the existence of a multiple discrimination.

3. With respect to the receiving community to determine: the real acts of discriminatory attitude on the part of the receiving society – the employers and the colleagues; the tendency of the society to demonstrate a discriminatory behavior; the motivation for hiring immigrants; the level of knowledge about the procedures for hiring immigrants and about their rights, regulated in the anti-discriminatory legal

frame, including procedures and bodies for protection against discrimination.

4. On this basis formulation of conclusions about: predominating demonstrated forms of discrimination in the different areas of human resource management; the level of realization of the behavior as a discriminatory act; the factors forming discriminatory attitude (personal or shared experience, stereotypes about the immigrants, etc.); the similarity/discrepancy in the interpretation of different acts as discriminatory; the immigrant communities which the society is mostly inclined to discriminate; the representatives of the receiving society (according to their sex, age, education, etc.), mostly inclined to discriminate immigrants.

Conclusion. The discrimination of immigrants should be continuously monitored and measured. Only on the basis of objective and timely data it is possible to evaluate the effects of the politics for integration, to plan actions for reducing the discrimination and respectively to improve the employment integration of the immigrants in the receiving society. But this needs comprehensive methods, including many indicators.

References

1. Blank, R., M. Dabady, C. Citro. Measuring racial discrimination. The national academies press. Available at <http://www.nap.edu/openbook.php>.
2. Smith, T. Measuring Racial and Ethnic Discrimination. National Opinion Research Center, University of Chicago. 2002. Available at <http://publicdata.norc.org>.

УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ

Докаш О. Ю., к. політ. н., доц.

Гордаш Н. С., д.ф.н.

Чернівецький торгово-економічний інститут КНТЕУ

natashkalife1@mail.ru

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Зростання ролі інтелектуального капіталу є однією з провідних тенденцій розвитку світової економіки на початку нового тисячоліття, завдяки чому стає можливим перехід на новий рівень розвитку економіки. Впровадження нових технологій у багатьох сферах діяльності сприяло появі нових можливостей для розгортання наукової діяльності. Підвищення інтересу до даної проблеми пов'язане з тим, що в сучасній економіці основний капітал багатьох підприємств та організацій складається з інтелектуальних ресурсів. Саме тому особливого значення набувають питання вивчення процесів ефективного формування національного інтелектуального капіталу.

Вагомий внесок в дослідження розвитку інтелектуального капіталу зробили Т. Стюарт, В. Д. Базилевич, Г. М. Остапович, Й. Рехтман, Д. Даффі та інші, в роботах яких формуються та розробляються теоретичні платформи щодо застосування інтелектуального капіталу як стратегічного фактору розвитку національної економіки.

Впровадження поняття «інтелектуальний капітал» стало відображенням принципово нового підходу до аналізу ринкових відносин, конкурентних переваг та лідерства підприємств, заснованих на ефективному

використанні унікальних за своєї природою нематеріальних чинників [1, с. 56].

В сучасній економіці інтелектуальний капітал виходить на передній план, оскільки він один із основних факторів, що визначають конкурентоздатність економічних систем сьогодення, а в результаті багатство і економічну силу нації. Питання зміни співвідношення матеріального виробництва на користь інтелектуального, що виступає у формі наукових знань, інформаційного та технологічного продукту, недостатньо розкриті вченими-економістами. Використання інтелектуальних ресурсів в процесі виробництва, зростання їх частки в загальній вартості підприємства, принципи ціноутворення та методика оцінки є недостатньо дослідженими проблемами сучасної інтелектуальної економіки, що й обумовлює актуальність вищезазначеного дослідження.

Мета та методика дослідження. Метою дослідження є спроба наукової ідентифікації категорії «інтелектуальний капітал», а також способів його структуризації на сучасному підприємстві.

Аналіз досліджень вищезазначеної проблеми свідчить про наявність різних визначень інтелектуального капіталу, які по-різному подають його сутність і структуру. В контексті дослідження капіталу як сукупності засобів виробництва А. Сміт розглядав капітал як запас, що використовується для господарських потреб і приносить дохід [7, с. 25]; А. Маршалл – як сукупність речей, без яких виробництво не могло б здійснюватись з рівною ефективністю, але які не є безкоштовними дарами природи [7, с. 25].

Т. Стюарт більш точно дав визначення терміну «інтелектуальний капітал», визначаючи що це матеріал у вигляді інформації, інтелектуальної власності і досліджень, який може бути використаний для створення багатства.

Проте Й. Рехтман визначає інтелектуальний капітал як нематеріальний, нефінансовий чи фізичний актив, який здатний створювати високоліквідні активи.

На нашу думку, не досить доцільним є тлумачення поняття інтелектуального капіталу Д. Даффі, згідно з яким інтелектуальний капітал - це сукупні знання якими володіють співробітники певної організації [7, с. 25].

Натомість, погоджуємося з Г. Остаповичем в тому, що «для кращої оцінки інтелектуального капіталу необхідно чітко розрізняти його основні елементи, оскільки оцінювання вартості інтелектуального капіталу залежить насамперед від його складових. До основних елементів інтелектуального капіталу належать: людський, клієнтський та структурний, який, у свою чергу, складається з інтелектуальної власності та активів інфраструктури» [7, с. 25].

За Т. Стюартом, трактування інтелектуального капіталу полягає в невидимих активах, знаннях, компетенціях, стратегічних активах, базисних можливостях, організаційній пам'яті з метою задоволення потреб клієнтів» [8, с. 25].

З позицій філософської категорії інтелектуальний капітал розглядається як здатність до мислення, пізнання, особливо до його вищих теоретичних рівнів, що властиво інтелекту. Також можна розглядати дане поняття і як систему знань, яка базується на системному характері людського мислення з метою діалектичного оперування знаннями як такими, що є взаємопов'язаними, суперечливими або такими, що узагальнюються чи стверджуються тощо.

Інтелектуальний капітал як ключовий ресурс фірм та корпорацій почали досліджувати відносно нещодавно, після виходу в журналі «Форчун» статті Т. Стюарта «Інтелектуальний капітал – головне багатство вашої

компанії», яка відіграла ключову роль в популяризації цього терміна [7, с. 22].

Однак, новизна та складність цієї проблеми зумовили неоднозначність та суперечливість підходів до визначення сутності та структури інтелектуального капіталу.

Основний матеріал. На сьогоднішній день категорія поняття «інтелектуальний капітал» відіграє важливу роль у сучасному суспільстві й розвивається дуже потужно. Буквально за останнє століття цей ресурс досяг вражаючих успіхів. В основу інтелектуального капіталу входить інтелектуальна власність - це результат інтелектуальної, творчої діяльності, результат творчого пошуку, який має бути певним чином об'єктивованим (втілений у певну об'єктивну форму) та здатним до відтворення [2, с. 228], до якої входять об'єкти промислової власності (винаходи, корисні моделі, знаки товарів і послуг), об'єкти авторського та суміжного права (літературні та музичні твори, бази даних тощо), інші інтелектуальні активи (раціоналізаторські пропозиції, ноу-хау тощо). Розвиток інтелектуального капіталу підприємств і окремих його елементів, сповільнюється недостатньо розвинутою ринковою інфраструктурою, перш за все, в сфері дослідження ринку. Послуги існуючих на ринку елементів інфраструктури або не відповідають потребам підприємств, або коштують надто дорого.

Сьогодні, наприклад, світова промислова економіка надає належне місце інтелектуальній економіці. При цьому найбільш міцною рухомою силою стає сила ідей. Світовий досвід показує, що в економіці, яка більше спирається на ідеї та менше – на фізичний капітал, різко зростає ймовірність реалізації успішних проривів. Так, наприклад, частка капіталовкладень в інформаційні технології в США зросла у три рази порівняно з 1960 роком. Об'єм інвестованого капіталу постійно збільшується внаслідок

збільшення добробуту, а також нової культури інвестування [5, с. 7].

Проте лише наявності відповідних зовнішніх умов формування та розвитку інтелектуального капіталу недостатньо, щоб він став рушійною силою розвитку підприємств і забезпечував би їх конкурентоспроможність. Управлінський персонал самої фірми повинен, передусім, усвідомити роль інтелектуального капіталу і розробити ефективний комплекс заходів для його розвитку. Зокрема, на підприємстві мають стимулюватися процеси ефективного нагромадження, поширення та використання знань, підвищення кваліфікації, формування навиків саморозвитку, програмування кар'єри працівників, програми формування кадрового резерву, розвитку навиків праці в колективі [6].

Жодне підприємство не володіє інтелектуальним капіталом на 100%, що й визначає одну з його головних проблем. Тобто його можуть використовувати будь-які інші підприємства, а тому особливо необхідно звертати увагу на форму зберігання і нагромадження інтелектуального капіталу. Адже, з впровадженням інноваційних технологій, інші фірми можуть використовувати інтелектуальний капітал одного підприємства для покращення власного, що й визначає найважливішу конкурентну перевагу сучасного бізнесу.

Трансформація інтелектуального капіталу в інноваційний продукт, придатний для виробництва і ринку, є найважчим етапом ланцюга, що пов'язує науку і винахідника зі споживачем. При цьому, потрібно враховувати доміанти ринку, потреби споживача і мати досвід технологічного підприємництва [4, с. 35].

Інтелектуальному капіталу притаманні такі риси, що виділяються на тлі інших засобів, які принципово впливають на формування вартості і конкурентної

переваги підприємства. По-перше, вміле використання засобів інтелектуального капіталу дозволяє обмежити витрати використання матеріальних засобів або максимізувати прибутки від їх використання. Крім того, можливості розвитку інтелектуального капіталу є необмеженими, тоді як у випадку матеріальних засобів у певний момент підприємство нашоухується на бар'єр їх подальшого розвитку.

До основних проблем дослідження категорії поняття «інтелектуального капіталу» також можна віднести капітал фірми чи організації та наявність «спеціалістів-креативщиків», оскільки тим фірмам, які не можуть придумати щось нове, потрібно мати або великі кошти, або творчих людей. Інтелектуальна праця в сучасному суспільстві має великий попит, а проблема багатьох підприємств полягає в тому, що, залучаючи недостатню кількість коштів на покращення фінансового становища, підприємці самі нехтують своїми прибутками і репутацією на економічному ринку.

Прикладом розвитку інтелектуального капіталу є діяльність двох фірм «Лотос» та «ІВМ». Фірма «Лотос», яка є провідним постачальником комп'ютерних програм, з початком роботи швидко розбагатіла, однак постійно відчувала тиск конкурентів. Справи її йшли добре, але насправді гостра конкурентна боротьба виснажувала її. Представлена у балансі вартість компанії залишалась високою, але її справжня вартість, виміряна в категоріях інтелектуального капіталу, катастрофічно знижувалась [3, с. 441]. Коли в 1995 р. «ІВМ» поглинула «Лотос», ринкова ціна останньої перевищила її опубліковану балансову вартість завдяки тому, що вона залучила мільйони клієнтів, завоювала сильні позиції на ринку. «ІВМ» заплатила 3,5 млрд. дол. за компанію, яка за документами коштувала 230 млн. дол., тому що таким чином був оцінений її

інтелектуальний капітал – попит на постійних клієнтів, компетентність і професіоналізм персоналу, новітні програмні розробки тощо.

Висновки та пропозиції. Таким чином, підсумовуючи, можна зробити висновок, що інтелектуальний капітал відіграє важливу роль у сучасному суспільстві не тільки тому, що просто потрібний, але й для того, щоб власники підприємств могли отримувати прибуток (адже, саме на це, в першу чергу, спрямована підприємницька діяльність). Розвиток інтелектуального капіталу сприяє забезпеченню конкурентоспроможності, оскільки його використання суттєво впливає на здобуття конкурентних переваг та отримання економічного ефекту. Недооцінка людських можливостей є одним з найголовніших недоліків багатьох підприємств, тому залучення новітніх знань і вмінь людей є необхідним для фінансових, економічних результатів, технологічного оснащення та життя суспільства в цілому.

Список використаної літератури

1. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність [Текст] / В. Д. Базилевич. – 3-те вид., доп. і перероб. - К. : «Знання», 2014. – 671 с.
2. Гапоненко А. Л. Теория управления. Учебник [Текст] / Під ред. А. Л. Гапоненко, А. Л. Панкрухина. - М. : Изд-во РАГС, 2003. – 558 с.
3. Едвінсон Л. Інтелектуальний капітал: визначення істинної цінності компанії [Текст] / Л. Едвінсон, М. Мелоун; за ред. В. Л. Іноземцева. – М. : Academia, 1999. – 441 с.
4. Зінов В. Проблеми комерціалізації результатів досліджень і розробок / В. Зінов // Інтелектуальна власність. – 2000. - № 3 – С. 35-42.
5. Кокизюк С. Корпорации в XXI веке // Мировые дискуссии. – 2000. - № 29. - 11-17 сентября. - С. 7-9.

6. Оксанич О. Е. Напрямки розвитку інтелектуального капіталу підприємств України / О. Е. Оксанич, Р. Я. Старик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua / portal/Soc_Gum/Vviem/ 2011_1/ 18.pdf.
7. Остапович Г. М. Інтелектуальна власність: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів [Текст] / Г. М. Остапович, О. М. Стороженко, Г. В. Уманців, О. В. Фоміна; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - К. : КНТЕУ, 2012. – 455 с.
8. Стюарт Т. Интеллектуальный капитал. Новый источник богатства организации / Т. Стюарт / Пер. с англ. В. Ноздриной. – М. : Поколение, 2007. – 368 с.

РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ У ПІДВИЩЕННІ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Меречина О.Ю., асп.
ЖНАЕУ
merechina@rambler.ru

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. В умовах високої конкуренції розвиток економіки та вітчизняних підприємств майже неможливий без інфраструктурної інформації, економіки знань, інтенсивного розвитку науки, техніки та технологій. Саме тому актуальним постає питання сутності інтелектуального капіталу і методів його оцінки, адже саме від ефективного використання такого капіталу залежить рівень підвищення ділової активності і, як результат, економічної політики сільськогосподарського підприємства в цілому.

Вивченням теоретичних і практичних проблем формування і розвитку інтелектуального капіталу займалися зарубіжні і вітчизняні вчені, науковці, економісти: Е. Брукінг, О. Бутнік-Сіверський, М. Ескіндаров, І. Журавльова, Т. Стюард, В. Хадсон, С. Уоллман та ін. Разом з тим, дотепер залишаються недостатньо вивченими наукові підходи до визначення сутності інтелектуального капіталу; формування та реалізації ефективних стратегій його розвитку; урахування ефективності використання інтелектуального капіталу при оцінці ділової активності підприємства.

Метою дослідження є визначення сутності інтелектуального капіталу та ефективності його використання для підвищення ділової активності сільськогосподарських підприємств.

Основний матеріал. В економічній літературі інтелектуальний капітал є досить новим поняттям, тому узгодженого визначення цієї категорії немає. Розглянемо, як тлумачать це поняття деякі вчені-економісти.

Таблиця 1

Теоретичні основи поняття «інтелектуальний капітал»

Автор	Визначення
О. Бутнік-Сіверський	дотримується думки, що інтелектуальний капітал – це створений або придбаний інтелектуальний продукт, який має вартісну оцінку, об'єктивований та ідентифікований (відокремлений від підприємства), утримується підприємством (суб'єктом господарювання) з метою ймовірності одержання прибутку (додаткової вартості)
М. Ескіндаров	вважає, що інтелектуальний капітал – це система характеристик, що визначають якість працівника підприємства, фірми або корпорації, що створює товар чи послуги, в цілях їх відтворення на основі персоніфікованого економічного інтересу кожного суб'єкта і їх сукупності
Т. Стюард	визначає інтелектуальний капітал як "інтелектуальний матеріал", що складається зі знань і досвіду, які можуть бути використані для створення багатства, а також звертає увагу на інтелектуальну власність
С. Уоллман	підкреслює, що інтелектуальним капіталом є не тільки сила людського розуму, а й бренд, товарні знаки і активи, які з часом трансформуються у щось більш цінне

Ми вважаємо, що інтелектуальний капітал – це створення і реалізація інтелектуальної та інноваційної продукції на основі інтелектуального інструментарію підприємства, який забезпечує його високу ділову активність.

Інтелектуальний капітал складається з чотирьох елементів (рис.1). Всі вони визначають цінність і ділову активність сільськогосподарського підприємства.

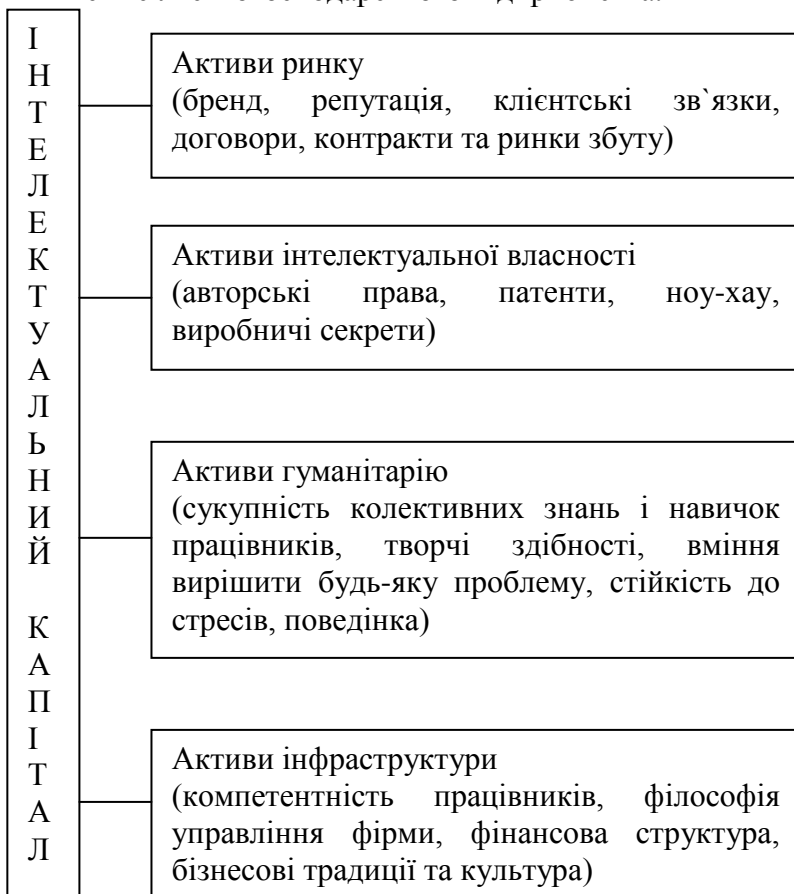

Рис. 1. Елементи інтелектуального капіталу

При сучасному рівні розвитку суспільства підвищення ділової активності підприємств є одним із найважливіших завдань, від якого залежить успішність та ефективність їх діяльності.

Проведений аналіз окремих сільськогосподарських підприємств показав, що для формування ефективної стратегії розвитку підприємства, передусім потрібно проаналізувати ділову активність підприємств. Але цей аналіз не буде повним без урахування ефективності використання інтелектуального капіталу як одного з головних факторів ділової активності. Формуючи стратегію розвитку інтелектуального капіталу, необхідно дотримуватися таких структурних етапів:

- аналіз внутрішнього середовища (оволодіння працівниками належних вмінь та навичок, мотивація);
- аналіз зовнішнього середовища (динаміка ринку, інформація про конкурентів, оцінка місткості ринку і його структури);
- формування стратегій розвитку інтелектуального капіталу та вибір найприйнятнішої альтернативи);
- аналіз вартості інтелектуального капіталу;
- застосування обраної стратегії та оцінка ділової активності підприємства.

Висновки та пропозиції. На багатьох фірмах інтелектуальний капітал – це найцінніший ресурс, який допомагає підприємствам збільшити їх вартість в декілька разів. З метою підвищення ділової активності сільськогосподарських підприємств необхідно формувати та реалізовувати стратегії розвитку інтелектуального капіталу.

Список використаної літератури

1. Бутнік-Сіверський О.Б. Інтелектуальний капітал: теоретичний аспект // Інтелектуальний капітал – 2002. – № 1 – С.16-27
2. Edvinsson L. Kapitał intelektualny./ M. S. & Malone // Warszawa, PW. – 2001. – 120 с.

ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ У РОЗВИТКУ АГРОЕКОСИСТЕМ

Плотнікова М.Ф., к.е.н., доц.
ЖНАЕУ
marianma@yandex.ru

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Кризові умови функціонування національної економіки зумовлюють потребу пошуку інтелектуальних напрямів активізації вітчизняного суспільного сектору на засадах сталого розвитку. Посилення продовольчої, фінансової, водної, енергетичної, кліматичної та інших видів кризи як визначальних чинників щодо діяльності суб'єктів господарювання формують якісно нові вимоги до реалізації потреб та розкриття потенціалу агроєкосистем та територій. Системи інноваційно-інтелектуальні підходи до пермакультурного дизайну, що гармонізують агроєкосистеми, взаємодіючи з природою розроблені Б. Моллісоном (Австралія), М. Фукуокою (Японія), З. Хольцером (Австрія), Е. Фолнером (США). Вітчизняна наука знає таких практиків як Б.А. Бублик, В.Т. Гридчин, В.В. Докучаєва, М.І. Курдюмов, І.Є. Овсінського та інших [1, с. 6; 2]. Реалізація потенціалу суб'єктів господарювання відбувається на фоні відновлення потенціалу природних екосистем за безумовної активізації людського потенціалу та креативних підходів в управлінні територіями відповідно до забезпечення потреб населення. Недостатній рівень розкриття та динамічний характер розвитку національної економіки в умовах глобалізації зумовили необхідність пошуку інноваційних підходів до задоволення ресурсних потреб, досягаючи синергетичного ефекту взаємодії на рівні соціально-екологічних та економічних систем.

Мета та методика дослідження. Метою даного дослідження розкриття механізмів активізації внутрішнього потенціалу людського капіталу на умовах системного підходу до його розвитку на сільських територіях. Теоретичною та методологічною базою дослідження стали системно-синергетичні підходи щодо аналізу та синтезу робіт вітчизняних і зарубіжних вчених у сфері сільського розвитку і теорії регіональної економіки, законів, державних рішень і постанов. За допомогою системного аналізу і загальної теорії систем розроблена концепція моделювання процесів регіонального розвитку.

Основний матеріал. Становлення інтелектуального середовища функціонування суб'єктів суспільних відносин через запровадження пермакультурних підходів у виробництві сприяє формуванню продовольчої, економічної та соціально-екологічної безпеки країни, підвищенню родючості ґрунтів та збільшенню біологічного різноманіття на сільських територіях, а також знизить рівень витрат на реалізацію програм розвитку.

Утворення співпрацюючої людської спільноти у формі громади є основою суспільства, де власність є спільною для всіх її членів. Прикладом впровадження пермакультурних підходів є біологічні способи виробництва в Родових поселеннях країн світу. Мешканці сільських територій активно використовують безвідходні та енергозберігаючі технології у виробництві та життєдіяльності, альтернативні види палива, нові (ноосферні) підходи в освіті та вихованні. Водночас запровадження пермакультури на великих територіях дозволяє отримувати ефект масштабу та продукувати значно більшу, порівняно з традиційною технологією, енергетично цінну, поживну та цілющу продукцію.

Перевагою інтелектуальної пермакультурної системи є незалежність від будь-яких обмежень: просторових,

природно-кліматичних (надспекотних чи холодних, надзвожених чи пустельних тощо), якого-завгодно ступеня деградації, насиченості населенням (екстремальні віддалені зони, перенаселені мегаполіси, міські парки та сади, балконні городи тощо) та інших умовах, що дозволяють в повній мірі забезпечувати їх творців продовольством, сировиною для будівництва, відпочинку та оздоровлення. За допомогою пермакультурного дизайну можна реалізувати власні потреби та допомогти реалізувати потенціал інших людей завдяки кооперації.

Наразі питання економічного розвитку суб'єкта господарювання в Україні нерозривно пов'язане з підвищенням його інтелектуально-інвестиційної привабливості з метою оптимізації міжгалузевого перерозподілу наявних ресурсів, в тому числі людського капіталу. Ефективне управління залученням інтелектуального потенціалу з метою оптимізації використання фінансових, виробничих, організаційних та інших вимог та інтересів інвесторів є інструментом реалізації та становлення потенційних можливостей вкладників та отримання соціально-економічних вигод у майбутньому як результат фінансово-господарської діяльності суб'єкта та об'єкта інвестування. При цьому процес інвестування супроводжується здійсненням суб'єктно-об'єктних відносин з приводу генерування, перерозподілу та споживання інтелектуального капіталу, що дозволяє отримувати відповідний позитивний ефект всім їх учасникам таких відносин (табл. 1).

Традиційні соціально-економічні системи передбачають життя «за шаблоном» – «ми живемо так само як наші сусіди». Це стосується способів і видів ведення господарства (наприклад, оранка стосується всіх виділених земель не зайнятих будівлями та дорогами; якщо всі тримають тварин, то й власник особистого

селянського господарства, що лише освоєє територію має так чинити), способу життя, ментальності, підходів до охорони здоров'я, освіти та відтворення себе в нащадках.

Таблиця 1

Соціально-психологічні та інвестиційні основи створення інтелектуальних агроекосистем

Результат	Підприємство	Поселення
Результат отримують за рахунок наявного досвіду фахівців, що одразу надає конкурентну перевагу	Найм висококваліфікованих фахівців дозволяє отримати результат швидкими темпами, однак витрати на таке залучення високі, можливі прояви стереотипного та «шаблонного» мислення	Створення нового або відновлення соціально-економічної активності в діючому поселенні за рахунок формування та виховання власних кадрів
Результат отримують за рахунок саморозвитку існуючого інтелектуального потенціалу	Найм некваліфікованих працівників й їх «виховання» у відповідності з інтересами компанії, що є менш витратним, але потребує креативних підходів в управлінні	Створення або відновлення і розвиток населеного пункту відбувається на відведеній для цього території без додаткового відбору. Формування поселення забезпечується зусиллями тих поселенців, що без додаткових попередніх домовленостей за їх згодою щодо подальшої співпраці

Наразі виходом з такої ситуації є вільні умови проживання та ведення господарської діяльності в своєму Родовому помісті, де Людина почувається вільною і фізично й морально, й духовно, в той же час свідомо вдосконалюючись. Пізнаючи навколишній світ, Природу, Людина стає Творцем, виконує своє призначення на Землі. Вирішення проблем активізації інтелектуального капіталу мешканців сільських територій в Родових поселеннях забезпечується через кооперативні підходи в управлінні та розвитку територіальних громад. Багатофункціональність сільського розвитку передбачає усвідомлення ідентифікації ролі Людини та територіальної громади, відтворення та примноження людського потенціалу місцевості у напрямі оздоровчого, рекреаційного та соціально-економічного удосконалення творчої складової Людини, підвищення рівня її інтелектуальної та інвестиційної активності як творця.

Висновки та пропозиції. Таким чином, активізація інтелектуального потенціалу сільських територій є інструментом розвитку національної економіки та засобом нарощування економічної безпеки країни.

Список використаної літератури

1. Гридчин В.Т. Азы плодородия и успешного земледелия / В.Т. Гридчин; Клуб орган. Земледелия. – К.: К Земле с любовью, 2010. – 112 с.
2. Городская пермакультура с Джеффом Лотоном. Відео. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vk.com/club70312711?w=wall-70312711_145%2Fall.

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Мовчан І.В., здобув.
ЖНАЕУ
innessa.75@mail.ru

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні економічні реалії потребують формування нової інтелектуальної моделі управління розвитком сільських територій, адаптованої до світових стандартів. Комплексний і збалансований розвиток сільських територій - це усталений стандарт для Європейського Союзу і орієнтир для державної регіональної політики багатьох сучасних країн світу. Організація системного розвитку сільських територій передбачає комплексні дії – розробку теоретико-методологічних засад їх функціонування, ґрунтовний аналіз наявних умов та особливостей об'єкта дослідження, розробку на його основі конкретних заходів і практичних рекомендацій [3].

В останні роки вивченню проблеми розвитку сільських територій України приділяє увагу багато вітчизняних учених В.Г. Андрійчук, І.Ф. Баланюк, А.В. Балян, О.Г. Булавка, Ю.Е. Губені, С.О. Гудзинський, М.В. Зубець, М.А. Лендел, В.Я. Месель-Веселяк, В.П. Мікловда, В.М. Нелеп, М.К. Орлатий, О.І. Павлов, М.І. Пітюлич, І.В. Прокопа, П.Т. Саблук, М.П. Талавирия, А.М. Третьак, Л.О. Шепотько, В.В. Юрчишин та ін.

Однак низка питань теоретичного та методичного характеру вимагає поглиблених досліджень, зокрема теоретико-методологічні аспекти сутності, структурних елементів, принципів функціонування сільських територій

як цілісної системи з низькою підсистем.

Мета та методика дослідження. Дослідження має на меті розробку та обґрунтування теоретико-методологічних та практичних рекомендацій щодо формування системи оцінки соціально-економічного розвитку сільських територій.

Дослідження ґрунтуються на використанні загальнонаукових методів: індукції і дедукції, узагальнення, системного аналізу явищ, що вивчаються, синтезу; спеціальних методів економічного дослідження: порівняння та спостереження.

Основний матеріал. Основною змістовною складовою понять «системний підхід», «системний аналіз», «системне дослідження» є термін «система», який вперше з'явився в Древній Греції і означав «сполучення», «організм», «організація» [1, с. 20]. Під системою розуміють сукупність об'єктів, яка розглядається як єдине ціле. Формуючи систему, об'єднують як матеріальні — економічні, біологічні, технічні, так і ідеальні (абстрактні) об'єкти — наукові, математичні, керуючись при цьому деякими системоутвірними ознаками. Довільний реальний об'єкт має незліченну кількість властивостей. За кожною з них його можна віднести до тієї чи іншої системи як її елемент [5, с. 11]. Залежно від мети дослідження застосовують різні підходи до тлумачення терміну «система», які різняться за рівнем абстракції.

Під системою слід розуміти множину взаємозв'язаних і взаємозалежних елементів будь-якої природи, які поєднані за деякими системоутвірними ознаками, утворюють єдине ціле та підпорядковані певній спільній меті. Елемент системи — це неподільна частина системи, що має деяку самостійність стосовно всієї системи. Неподільність елементів відносна: її потрібно розуміти як недоцільність, у межах розглядуваної моделі

даної системи, враховувати внутрішню структуру окремих складових останньої.

Будь-який об'єкт, узятий за первинний, можна тлумачити як елемент (підсистему) деякої системи вищого рангу. Підсистема — частина системи, виокремлена за тими чи іншими системотвірними ознаками [5, с. 12]. Елемент може впливати на інші елементи системи, змінюючи їхні стани. Цей вплив може бути енергетичним або інформаційним. Стан елемента може змінюватися сам по собі або в результаті сигналів і впливів, що надходять ззовні системи.

Функціонування системи як єдиного цілого забезпечується зв'язками між її елементами. Структура системи — це сукупність її елементів і зв'язків між ними, по яких можуть проходити сигнали і впливи. Формуючи класи систем, застосовують різні класифікаційні (системотвірні) ознаки, головними з яких вважають природу та походження елементів, тривалість існування, мінливість властивостей (поводження), ступінь складності, відносини до середовища тощо [5, с. 14].

Соціально-економічні системи можна віднести до складних імовірнісних динамічних систем, в яких відбуваються процеси виробництва, розподілу, обміну й споживання матеріальних та інших благ.

Науковою основою правильного дослідження й управління різними системами, зокрема соціально-економічними, є системний підхід, що полягає в застосуванні сукупності методологічних принципів і теоретичних положень, які дають змогу розглядати кожний елемент системи в його зв'язку і взаємодії з іншими елементами; простежувати зміни, що відбуваються в системі в результаті зміни окремих її ланок; вивчати специфічні системні (емерджентні) властивості; робити обґрунтовані висновки про закономірності розвитку

системи; визначати оптимальний режим її функціонування. Щодо економічних процесів системний підхід означає:

- вивчення взаємозв'язаних об'єктивних економічних законів;
- визначення мети розвитку даної системи з позицій більш складної системи, частиною якої вона є;
- структурний аналіз систем, який розкриває характер взаємозв'язків і призначення кожної підсистеми;
- дослідження особливостей управління і механізму зворотних зв'язків;
- з'ясування характеру і ступеня впливу на систему середовища її функціонування;
- вивчення процесів прийняття рішень у кожному блоці системи з урахуванням взаємодії останнього з іншими підсистемами та його місця в системі як єдиному цілому.

Системний підхід дає змогу глибше зрозуміти причини багатьох явищ, які в розрізненому вигляді здаються випадковими, але об'єднані в систему сприяють виявленню закономірностей їх перебігу [5, с. 28]. Цінність системного підходу полягає в тому, що розгляд категорій системного аналізу створює основу для логічного і послідовного підходу до проблеми прийняття рішень. Ефективність вирішення проблем за допомогою системного аналізу визначається структурою розв'язуваних проблем [4].

Висновки та пропозиції. Із системного підходу випливає новий погляд на ефективність функціонування соціально-економічних систем: взаємодія між окремими частинами системи набагато більше впливає на її ефективність, ніж результативна робота зазначених частин.

Системний підхід має ініціювати стійке реформування, зміни пріоритетів для соціально-економічного розвитку сільських територій.

Список використаної літератури

1. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень: Курс лекцій / О. В. Кустовська–Тернопіль: Економічна думка, 2005. – 124 с.
2. Орлатий М. К. Соціальна сфера села: теорія, методологія та проблеми розвитку / М. К. Орлатий. – К. : Інститут аграрної економіки, 1997. – 198 с.
3. Семенов В. Ф. Використання потенціалу сільських територій регіону [Електронний ресурс] / В. Ф. Семенов, О. В. Білега - Режим доступу <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream>.
4. Садыков В. М. Теоретические основы системного анализа в управлении экономическими процессами [Електронний ресурс] / В. М. Садыков, Е. В. Пахомова - Режим доступу http://www.rusnauka.com/31_PRNT_2010/Economics/73767.doc.htm.
5. Шарапов О. Д. Економічна кібернетика: Навч. посібник / О. Д. Шарапов, В. Д. Дербенцев, Д. Є. Семьонов. — К.: КНЕУ, 2004. — 231 с.

ІСТОРИЧНИЙ ГЕНЕЗИС ТА ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Мосієнко О.В., здобув.
ЖНАЕУ

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Сучасна економіка не може забезпечити прискорення людського розвитку шляхом задоволення потреб у життєвих благах, які постійно зростають, і, відповідно, не може створити нову якість економічного зростання без розширеного відтворення новітніх знань. Економіка сьогодення повинна спиратися на технології генерування знань, обробки інформації, розвиток комунікацій, тобто на надання інтелектуальних послуг. В Європі збільшення виробництва інтелектуальних послуг за останні роки досягло 20-25 % в традиційних секторах економіки. Розвитку набувають такі нові тенденції суспільно-господарського розвитку, як «цифрова економіка», «інформаційна економіка», «економіка знань», які є складовими інтелектуальної економіки.

Серед відомих дослідників новітніх розвитку суспільства в контексті інтелектуальної економіки слід відзначити таких вчених як Замлелій О. Ю., Стюарт Томас А., Франкел Б., М. Фукуоко, Концепції інтелектуальної економіки досліджували Ходаківський Є. І., С. Володін, І. Малюкова, А. А. Чухно.

Метою написання статті є наукове дослідження історичних передумов виникнення інтелектуальної економіки як новітнього етапу суспільного розвитку.

Основний матеріал. Інтелектуальна економіка, гіпотетична галузь науки, яка вивчає теоретичні і прикладні проблеми функціонування та механізми взаємодії суб'єктів економічної діяльності, пов'язаних з

інтелектуальним капіталом, засобами мобілізації та підвищення його ефективності, ринком інтелектуального продукту, формами і методами корпоратизації, інноваційної діяльності та комерціалізації нематеріальних активів, а також з проблемами удосконалення методів оцінки вартості інтелектуального продукту, ціноутворення, фінансових відносин і формування облікової політики з урахуванням вимог міжнародних стандартів.

Основою інтелектуальної економіки є економіка інформації, або нетократія (англ. *netocracy*) – це нова форма управління суспільством, в рамках якої основною цінністю є не матеріальні предмети (гроші, нерухомість і т. д.), а інформація. Сьогодні повноцінний та своєчасний доступ до достовірної інформації і маніпуляції з нею забезпечують владу над будь-яким процесом в економіці. Інформація здобуває не меншу матеріальність ніж будь-який інший товар. Створюються активи, що не мають матеріальної форми, але мають ознаки товару – бренди, права, винаходи, ідеї та інше.

Для цього періоду характерними є креативні індустрії (англ. *creative industries*) – сукупність поглядів, ідей, тенденцій і напрямів сучасного розвитку економіки, що характеризується органічним поєднанням та використанням знань, інформації та творчості (креативності). ЮНЕСКО визначило креативні індустрії як такі, метою яких є створення, виробництво і комерціалізація творчих (креативних) змістів, що є нематеріальними і культурними за своєю природою. Відповідні змісти зазвичай захищені правом інтелектуальної власності і вони можуть набирати форму продукту чи послуги.

Отже, інтелектуальна економіка виступає як сфера людської діяльності, у якій створюються інтелектуальні життєві блага. Відмітимо, що основною умовою

інтелектуальної економіки є потреба в інтелектуальних благах, а ознакою – інтелектуальне виробництво.

Висновки та пропозиції. Аналіз концепції історичного розвитку господарських систем дозволив зробити висновок про їх періодизацію та поділ на «натуральну/трудова», «капіталістичну» та «інтелектуальну» економіку. Саме рівень і якість інтелектуальної сфери буття людини визначають рівень розвитку сучасного суспільства. В сучасній економічній науці доказовим є постійно зростаюче значення людського капіталу у суспільному виробництві, яке стає все більше наукоємним. Розвиток виробництва у майбутньому нерозривно пов'язаний з розвитком самої людини, тобто цілі сучасного виробництва досягаються лише, або точніше сказати, одночасно з досягненням цілей людського розвитку. Можна констатувати, що онтологією інноваційної економіки є нова якість розвитку людського капіталу.

Список використаної літератури

1. Замлельый А.Ю. Формирование smart (интеллектуальной) экономики: теория и практика / А. Ю. Замельый // Современные проблемы науки и образования. – 2012. – № 4
2. Стюарт Томас А. Интеллектуальный капитал. Новый источник богатства организаций / Пер. с англ. / А. Стюарт Томас // – М.: Поколение, 2007.
3. Франкел Б. Постіндустріальні утопісти / Пер. з англ. О.Юдіна. – К.: «Ніка-Центр», 2005. – 304 с.
4. Чухно А.А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України / А.А. Чухно. – К: Логос, 203. – 631с.

ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

СТРАХОВІ ПОСЛУГИ НА СУЧАСНОМУ РИНКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Базилевич В.Д.
д.е.н., проф., чл.-кор. НАН України
КНУ імені Тараса Шевченка
decanat_econom@univ.kiev.ua

Постановка проблеми. Характерною ознакою функціонування сучасних розвинених економік є дієвий ринок об'єктів інтелектуальної власності, через який продукти творчої розумової праці вводяться у господарський обіг. Оскільки жодна країна світу на сьогодні не в змозі забезпечити весь комплекс науково-технічних досліджень та розробок за всіма можливими напрямками, формування розвиненого науково-технічного потенціалу держави практично неможливе без активної участі в міжнародному обміні продуктами інтелектуальної діяльності. Відтак темпи зростання обсягів торгівлі об'єктами інтелектуальної власності перевищують темпи зростання ринків традиційних товарів. Як наслідок, не зважаючи на те, що перші інститути інтелектуальної власності виникли у країнах Західної Європи ще у XVII-XVIII ст., розвиток ринку інтелектуальної власності продовжується і нині.

При цьому, важливою ознакою сучасного ринку інтелектуальної власності є виникнення нових механізмів, які дозволяють знизити рівень трансакційних витрат та

підвищити загальну ліквідність ринку. На нашу думку, до таких механізмів, перш за все, слід віднести страхування інтелектуальної власності, що забезпечує мінімізацію ризиків, пов'язаних із інвестиціями в інтелектуальний капітал і комерціалізацією об'єктів інтелектуальної власності.

Зміст відносин інтелектуальної власності та механізм функціонування ринку інтелектуальної власності знайшли висвітлення у працях Е. Брукінг, В. Мухопата, О. Орлюк, А. Сергеева, П. Цибульова та ін. Проте, передумови виникнення та роль страхових послуг на сучасному ринку інтелектуальної власності, на нашу думку, у вітчизняній науковій літературі висвітлені недостатньо.

Мета дослідження полягає у ґрунтовному вивченні передумов виникнення, сутності, форм страхування інтелектуальної власності та його ролі на сучасному ринку результатів інтелектуальної діяльності.

Основний матеріал. Інтелектуальна власність як суспільні відносини, що складаються між суб'єктами господарювання з приводу привласнення результатів їх інтелектуальної діяльності, утворюють базис сучасної постіндустріальної економічної системи. При цьому, основна частина відносин інтелектуальної власності пов'язана зі створенням та використанням інтелектуальних продуктів як специфічних об'єктів товарно-грошових відносин. Таким чином, ринок інтелектуальної власності нерозривно пов'язаний із формуванням і розвитком інститутів інтелектуальної власності.

Сучасний ринок інтелектуальної власності є системою економічних відносин з приводу купівлі-продажу об'єктів інтелектуальної власності, яка характеризується рядом специфічних рис. По-перше, на ринку інтелектуальної власності здійснюється купівля-продаж не самих продуктів інтелектуальної діяльності, а прав на них. При цьому, володіння результатами інтелектуальної діяльності не

припиняється після їх передачі іншим суб'єктам, внаслідок чого можливе одночасне використання одного інтелектуального продукту багатьма суб'єктами.

По-друге, ринок об'єктів інтелектуальної власності потребує створення ефективної системи специфікації та захисту відповідних прав. Передача прав на об'єкти інтелектуальної власності – складний процес, пов'язаний із формуванням довгострокових економічних відносин з приводу використання інтелектуальних благ. Це пов'язано з необхідністю чіткого визначення форм і методів спільного захисту економічних інтересів контрагентів, страхування їхніх ризиків і забезпечення гарантій.

По-третє, ринок інтелектуальної власності характеризується отриманням продавцями надприбутків у короткостроковому періоді. Монополізм зумовлений структурою виключних прав, що є товаром на ринку об'єктів інтелектуальної власності.

По-четверте, сучасний ринок інтелектуальної власності має суперечливий характер внаслідок відсутнього впливу нових засобів комунікації, що породжує структурний поділ на легальний та тіньовий ринки, які тісно взаємопов'язані між собою [1, с. 133-134].

Зазначені особливості ринку інтелектуальної власності зумовлюють високу волатильність ринку, значну кількість порушень прав суб'єктів інтелектуальної власності і високий рівень ризиків, пов'язаних з інвестиціями у результати інтелектуальної діяльності. В даних умовах застосування ефективних механізмів управління ризиками на ринку інтелектуальної власності становить об'єктивну передумову його подальшого розвитку. На нашу думку, саме страхування інтелектуальної власності є найбільш ефективним інструментом управління ризиками, що супроводжують діяльність учасників ринку інтелектуальної власності.

Страховання інтелектуальної власності є комплексом економічних відносин, які виникають з приводу захисту майнових інтересів суб'єктів інтелектуальної власності у разі виникнення передбачених договором страхових подій. Серед передумов виникнення страхування інтелектуальної власності слід виокремити: зростання кількості порушень прав інтелектуальної власності у світі; активізацію конкуренції на міжнародних ринках у зв'язку із глобалізацією господарських зв'язків; специфічні характеристики об'єктів інтелектуальної власності, які підвищують ризикованість їх господарського використання; виключний характер права інтелектуальної власності, який зумовлює його обмеженість в просторі, завдяки чому права на подібні результати інтелектуальної діяльності в різних країнах можуть належати різним суб'єктам [3].

На сучасному ринку інтелектуальної власності об'єктами страхування виступають такі випадки:

- порушення прав творця та власника об'єктів інтелектуальної власності;
- неотримання винагороди за використання об'єктів інтелектуальної власності;
- недотримання угод про конфіденційність, ліцензійних угод та угод купівлі-продажу об'єктів інтелектуальної власності [2, с. 38];
- використання об'єктів інтелектуальної власності в якості застави за кредитами.

Специфіка страхування інтелектуальної власності пов'язана зі значними організаційними, трансакційними, інфляційними, кредитними ризиками, що виникають при здійсненні нововведень, придбанні патентних ліцензій і зумовлені інноваційною природою інтелектуальної власності. Водночас, унікальність та неповторність результатів інтелектуальної діяльності, нерозвиненість ринку інтелектуальної власності, неналежне інформаційне

забезпечення зумовлюють значні труднощі і не дають змоги уніфікувати процедури страхування та встановити середній рівень ризику за ними.

Висновки та пропозиції. Підсумовуючи дослідження слід зазначити, що страхові послуги відіграють на сучасному ринку інтелектуальної власності важливу роль: сприяють розвитку ринку інтелектуальної власності за рахунок зниження трансакційних витрат, зниження ризикованості та підвищення комерційної привабливості комерціалізації інтелектуальної власності; забезпечують покриття збитків страхувальника, що виникли у результаті настання страхового випадку і пов'язані з реалізацією відносин інтелектуальної власності. Завдяки цьому, страхові послуги є об'єктивно необхідною складовою сучасного ринку інтелектуальної власності, що створює передумови для його подальшого розвитку.

В Україні розвиток страхування інтелектуальної власності набуває особливої актуальності, оскільки може забезпечити зниження ризиків, пов'язаних з комерціалізацією результатів інтелектуальної діяльності, і підвищення привабливості інвестицій в інтелектуальний капітал. Оскільки перетворення інтелектуального капіталу в основний фактор виробництва є ознакою формування постіндустріального суспільства, формування системи страхування інтелектуальної власності в Україні перетворюється на важливе завдання державної політики. На жаль, розвиток страхування інтелектуальної власності в Україні стримується низкою чинників.

По-перше, низька ефективність захисту прав інтелектуальної власності в Україні разом зі значною кількістю злочинів у сфері інтелектуальної власності значно підвищують ризикованість операцій з результатами інтелектуальної діяльності. Як наслідок, страховик не може належним чином компенсувати витрати, пов'язані з

наданням страхових послуг за рахунок використання права регресу або суброгації.

По-друге, вітчизняні страхові компанії не мають належного досвіду у сфері страхування інтелектуальної власності, характеризуються недостатньою капіталізацією і в умовах високої волатильності і нестабільності економіки не схильні збільшувати ризикованість власного страхового портфелю, надаючи послуги страхування інтелектуальної власності.

Таким чином, лише вирішення окреслених вище проблем, які стримують розвиток страхування інтелектуальної власності в Україні, може створити передумови для збільшення місткості вітчизняного ринку інтелектуальної власності та прискореної трансформації результатів інтелектуальної діяльності в інтелектуальний капітал, який забезпечуватиме інноваційну спрямованість і підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Список використаної літератури

1. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність [текст]: підручник / В.Д. Базилевич. – 3-є вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2014. – 671 с.
2. Цыганов А. А. Основы страхования интеллектуальной собственности [текст] / А.А. Цыганов. – М.: Анкил, 2006. – 136 с.
3. Kumar J., Parnami N. The Marriages of Intellectual Property and Insurance [On-line] // University Library of Munich: [web-page]. – Access at: <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/11465>.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ЕКОНОМІКА ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЇЇ ДЕТИНІЗАЦІЇ

Мазур І.І., д.е.н., проф.
КНУ імені Тараса Шевченка

Сучасний ринок – це ринок інтелектуального продукту, який створюється в результаті спільної праці винахідників і підприємців. Виходимо з того, що інтелектуальний продукт – це результат розумової, інтелектуальної праці, завдяки якому економіка України як на мікро-, так і на макрорівні отримує конкурентні переваги у глобалізованому просторі. Виробництво інтелектуальної продукції стає основною умовою для економічного зростання економіки України.

За визначенням Д. Векслера, інтелект – це здатність діяти розумно, раціонально мислити і вміло справлятися з життєвими обставинами. Але різниця між коефіцієнтом розумового розвитку людей набагато менша ніж різниця між їхніми доходами і багатством. На один відсоток населення, що володіє 40% багатства, зовсім не припадає 40% загального коефіцієнту розумового розвитку. Для того, щоб потрапити у цей один відсоток, ваш інтелектуальний коефіцієнт повинен бути на 36% вище середнього, а такого у природі не існує [1, Р.6]. Разом з тим, Біл Гейтс збагатів зовсім не від заощаджуваності, а від поєднання таланту й удачі. Його удача полягала в тому, що ринок був готовий капіталізувати прибуток Гейтса. А якщо розглядати капітал як певне вкладення, що дає змогу отримувати доход, то до нього треба віднести і вкладення у робочу силу (Г. Беккер, Дж. Мінсер). Цей підхід має назву «концепція людського капіталу» [2]. Людський капітал як сукупність знань, навичок, творчих здібностей і є потенціалом інтелектуальної економіки.

Слово *capital* від лат. – «голова», головний, можна уявити, що капітал є продуктом людського розуму, його створюють люди, які спираючись на свою власність, вступають у відносини між собою з метою створення нового блага.

Інтелектуальна економіка, – як зазначає Бутнік-Сіверський О.Б. - стимулює отримання достатньо високих прибутків на малій базі капіталу та кількості працюючих [2]. Тобто це процес створення цінності, де сама людина з її інтелектуальними можливостями, знаннями стає творцем блага.

Ще А.Сміт говорив: щоб нагромаджені активи перетворились на активний капітал і слугували розширенню виробництва, вони повинні отримати певну форму і втілитись у певному предметі, тобто праця вкладена в активи, повинна закріплюватись належним чином у цінностях [3, с. 357]. Тобто головним є не нагромаджений запас, а потенціал можливого нагромадження. Сімон де Сисмонді писав, що капітал уявляє собою «цінність, яка не зменшується, а примножується... Коли ця цінність відходить від продукту, який її створює, вона перетворюється на метафізичну і нематеріальну величину, завжди приналежну тому, хто її створив і за його бажанням може бути втілена у різних формах [4, Р.81-82]. Слід зазначити, що офіційно визнана система захисту прав власності («правила гри») на Заході і є тим механізмом, який надає економічному потенціалу активів такої форми, яка дозволяла би перетворювати його в капітал. Іншими словами, механізм перетворення активів у капітал починається з опису (інформації про нього) соціально-економічного значення в офіційних документах, які втілюються в документах про захист прав власності. Це дає можливість прозоро контролювати рух капіталу.

Слабкість правових і соціальних інституцій як в Україні, так і в пострадянських країнах в цілому не дозволяє підприємцям продуктивно співпрацювати. Тому з'являються позалегалі форми ведення бізнесу не лише на товарному (послуг) ринку, а й на ринку інтелектуального продукту, які підміняють собою правовий порядок.

Суспільство сьогодні потребує впровадження новітніх технологій у виробництво, інновацій, програмних продуктів тощо. Найбільш перспективними інноваційними напрямками для України є інформаційні технології, енергозбереження, енергоефективність, альтернативні та відновлювальні джерела енергії, а також сфера біотехнологій.

Найважливішим елементом інноваційного процесу є комерціалізація технологій, оскільки вона являє собою процес перетворення результатів науково-технічної діяльності на товар і подальшу їхню ефективну реалізацію в промислових масштабах [5, с.188]. Але недовіра в інтелектуальній економіці так само як і в матеріальній, не створює сприятливих умов для виробництва та комерціалізації наукових розробок. Нечесність та аморальність поведінки деяких членів суспільства призводять до виходу в тінь виробництво і реалізацію інтелектуального продукту, що дає їм чималі прибутки.

Головною ознакою інтелектуальної економіки є тимчасовий характер створеної знанням вартості (цінності), пов'язаний з характером творчого процесу, що дає підстави для змін потреб у споживачів на ринку. Наприклад, ми постійно шукаємо більш досконалих мобільних телефонів, які задовольняють ті чи інші потреби споживача. Це говорить про унікальність нових товарів (благ), що створює безмежність інтелектуального продукту (блага) на ринку та перманентний характер змін їхньої

цінності, що веде за собою не лише жорстокість та нечесність конкурентної боротьби, але й можливість диверсифікації продукції, ефективної ув'язки декількох функцій в одному товарі тощо. Тому й сьогодні у світі стає актуальною конкуренція на засадах партнерства. Акцент робиться на виробництві невеликих партій продукції, але більш удосконаленої, з більш високим рівнем інтелектуального потенціалу. Разом з тим, створення інтелектуального продукту (блага) тягне за собою високі ризики в умовах нестабільності.

У зв'язку з чим, – зауважує В.Д.Базилевич, – інтелектуальна діяльність піддається деформаціям, що ставить умову захисту результатів інтелектуально-творчої діяльності, тобто виникає проблема правового забезпечення інтелектуальної власності – продукту інтелектуально-творчої діяльності. Творча діяльність в умовах неправового, фіктивного ставлення до продуктів своєї діяльності, втрачає свій продуктивний зміст, набуваючи рис репродуктивної діяльності [6, с. 347].

Створення інституційно сприятливого середовища для ринку інтелектуальної економіки перетворить власників інтелектуального продукту у відповідальних громадян, які зможуть комерціалізувати свій продукт, наділений законними титулами власності, що дасть поштовх для економічного росту національної економіки України, а також збільшить кількість законослухняних громадян в країні.

Тому актуальним сьогодні стає детінізація інтелектуальної економіки – створення інституційних умов, за яких було би не вигідно приховувати отримані прибутки, не сплачувати податки, створювати контрафактну продукцію тощо.

Не підйоми в економіці сприяють серйозним розмислам, а кризи пробуджують розумові здібності до творчої руйнації.

Список використаної літератури

1. Jensen A.R. Straight Talk About Mental Tests. N.Y., 1981.
2. Бутнік-Сіверський О.Б. Інтелектуальний капітал (теоретичний аспект) - Інтернет ресурс. - Режим доступу: http://butnik-siverskiy_intelektual_capital_theoretical_aspect.
3. Смит А. Исследования о природе и причинах богатства народов / Антология экономической классики. В. Петти, А. Смит, Д. Рикардо. - М., «Эконов»-«Ключ». - 1993.
4. Simonde S. de. Nouveaux principes d'economie politique. Paris: Calmann-Levy, 1827.
5. Дежинов И., Салтыков Б. Механизмы стимулирования коммерциализации исследований и разработок // Общество и экономика. – 2004. – № 7/8. – С. 188-248.
6. Базилевич В., Ільїн В. Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку. - К.: Знання, 2008. - 687 с.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В СИСТЕМІ ГЛОБАЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ

Яценко О.М., д.е.н.

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
yacenko_olga@ukr.net

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Глобалізація торговельно-економічної діяльності та зростання її інтелектуалізації активізували проблему захисту прав інтелектуальної власності. Динамізація світового ринку об'єктів інтелектуальної власності супроводжується зростанням виробництва традиційних і новітніх товарів, що містять інноваційну складову. Посиленню захисту прав інтелектуальної власності та їх дотриманню приділяється значна увага на національному рівні в розвинутих країнах і на глобальному рівні, що зумовлено прагненням заохочення інноваційного виробництва та творчої діяльності. Наслідком цього є економічне зростання, підвищення рівня зайнятості та активізація міжнародної торгівлі об'єктами інтелектуальної власності, що мають значну додану вартість. Необхідною умовою є гарантування і забезпечення прав інтелектуальної власності, адже спостерігається проблема значних економічних втрат внаслідок зростання виробництва підроблених товарів та піратської продукції. Ці положення обумовили вибір теми дослідження, її логіку і структуру.

Питання становлення глобальної моделі розвитку, впливу глобалізації економіки на структуру і трансформацію ринкових відносин, визначення перспектив і напрямів адаптації України до цих процесів присвячені роботи таких вчених як У. Бек, О. Білорус,

В. Власов, Д. Лук'яненко, Ю. Пахомов, А. Поручник, П. Саблук, В. Сіденко, С. Соколенко, Я. Столярчук, Д. Хелд, Т. Циганкова, В. Чужиков та ін. Різнобічним дослідженням проблеми інтелектуальної власності, її розвитку в умовах глобалізації, сучасним тенденціям й перспективам міжнародної співпраці в зазначеній сфері присвячені праці таких вчених, як Г. Беккер, Л. Едвінсон, В. Іноземцев, Ю. Капіца, Ж. Коен, У. Мартін, П. Меггс, Т. Стюарт, Р. Хоус та ін.

Мета та методика дослідження. Метою тез є дослідження особливостей інтелектуальної власності в системі глобальної торгівлі. Об'єктом дослідження є процес багатостороннього регулювання міжнародних торговельно-економічних відносин в сфері інтелектуальної власності. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів інтелектуальної власності як новітньої сфери регулювання глобальної торгової системи СОТ. Методологічне забезпечення дослідження ґрунтується на принципі єдності теорії і практики та системно-синергетичному підході.

Основний матеріал. Починаючи з кінця ХХ ст., зростаючий міжнародний науково-технологічний обмін трансформувався у найбільш прибутковий вид міжнародної бізнес-діяльності. Прикладом можуть стати дані щодо рівня рентабельності зовнішньоторговельних операцій за різними товарними групами: якщо продаж 1 кг нафти приносить приблизно 20 % прибутку, 1 кг побутової техніки – 50 дол. США, то продаж 1 кг авіаційної техніки – 1 тис. дол. США, а 1 кг електронної та інформаційної техніки – 5 тис. дол. США. За даними «National Science Foundation», глобальний обсяг доданої вартості, створеної знаннево- та технологічно місткими індустріями у 2010 р., досягнув 18,2 трлн дол. США, або 30 % світового ВВП, порівняно з 27 % у 1995 р. Експортна частка комерційної знанневомісткої

продукції зростає з 5 % у 1995 р. до 8 % у 2012 р., а високотехнологічної продукції – з 36 % до 50 % [1, с. 118].

У глобалізованій економіці інтелектуальна власність виступає основою або стовпом знаннєвої економіки, відіграючи при цьому важливу роль в інноваційному процесі. Суб'єктами міжнародного торгово-економічного співробітництва у сфері інтелектуальної власності виступають міжнародні організації, інтеграційні угруповання, держави, ТНК, бізнес-центри, національні компанії, навчальні та науково-дослідні установи. Регулювання досліджуваної сфери здійснюється на національному, міжнаціональному і наднаціональному рівнях. За характером регулювання міжнародної торгівлі продукцією інтелектуальної власності виділяють: звичайну, з режимом найбільшого сприяння, преференційну та дискримінаційну.

Важливість питань інтелектуальної власності (ПВ) в міжнародній торгівлі зумовила необхідність уніфікації національного законодавства різних країн у сфері її регулювання. Важливими глобальними інститутами регулювання виступають Світова організація інтелектуальної власності (СОІВ) та Світова організація торгівлі (СОТ), в рамках якої діє Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС). Інтерпретуючи інтелектуальну власність як об'єкт міжнародної торгівлі, її захист виступає інструментом торгово-економічних відносин. Угода ТРИПС окреслює ефективні механізми охорони фактично всіх видів інтелектуальної власності.

Ретроспективний аналіз чинників розвитку міжнародних торговельно-економічних відносин та пріоритетних напрямів багатостороннього співробітництва в сфері захисту ПВ дозволив А. Єременку виділити 5 етапів створення сучасної міжнародної системи

регулювання, пов'язаних з торгівлею правами інтелектуальної власності: I етап (1883–1914 рр.) – початок гармонізації національних законодавств у сфері інтелектуальної власності, обумовлений становленням міжнародного обміну об'єктами інтелектуальної власності між найбільш розвиненими країнами; II етап (1915–1950 рр.) – стагнація міжнародного співробітництва, що об'єктивно зумовлена економічними та політичними кризами; III етап (1951–1970 рр.) – перегляд та доповнення міжнародних угод шляхом відновлення регулятивного процесу; IV етап (1971–1994 рр.) – зростання масштабів та динамізація багатостороннього співробітництва із розробки уніфікованих інструментів регулювання інтелектуальної власності; V етап (1995 р. – теперішній час) – глобальна інституціоналізація шляхом імплементації та апробації Угоди ТРІПС у межах багатосторонньої торгової системи [2].

Об'єктом інтелектуальної власності вважаються набути знання чи інформація, твори мистецтва та літератури, винаходи, суттєве вдосконалення процесу чи продукту, все що є результатом творчої, науково-дослідницької й винахідницької діяльності, що надає його автору економічні, соціальні чи моральні переваги (табл. 1).

У відповідності до Угоди ТРІПС, члени СОТ однаковою мірою повинні захищати ПІВ своїх громадян та громадян іноземних держав-членів СОТ на своїй території; з обов'язковим дотриманням балансу між захистом ПІВ, що має сприяти технологічним інноваціям та обміну технологіями, результатом чого стане зростання добробуту і виробників, і споживачів. Питання ефективного захисту прав інтелектуальної власності (ПІВ) та боротьби із правопорушеннями у сфері захисту авторських та суміжних прав, зокрема, були одними з найбільш складних на шляху до членства України в СОТ.

Таблиця 1

Класифікація об'єктів міжнародного науково-технологічного обміну [4]

Об'єкт обміну	Об'єкт правової охорони	Строк правової охорони, років	Частка у формуванні ціни на об'єкт обміну, %
Об'єкти авторського права	- комп'ютерні програми - бази даних - результати НДДКР - лекції з навчання персоналу	Протягом усього життя автора та 70 років після його смерті	5
Торгові марки	- логотипи - емблеми	10 з можливістю подовження кожні 10 років	15
Винаходи	- продукт - процес - нове застосування відомого продукту чи процесу	20	27
Корисні моделі	- продукт - процес - нове застосування відомого продукту чи процесу	10	10
Рационалізаторські пропозиції	- удосконалення продукту або процесу - організаційні рішення	Залежно від строку використання	20
Промислові зразки	- результат творчої діяльності у сфері художнього конструювання	10	10
Компоновка (топографія) інтегральних мікросхем	- зафіксоване на матеріальному носії просторово-геометричне розміщення сукупності елементів інтегральної мікросхем і з'єднань між ними	10	3
Секрети виробництва і ноу-хау	- режими обробки - склади матеріалів - час обробки	Безстроково	5
Комерційна тасмниці	- методи організації виробництва - бізнес-плани - фінансові документи	Безстроково	5

Висновки та пропозиції. Таким чином, членство в СОТ та долучення країн до Угоди ТРІПС у певній мірі дозволяє стати повноцінним учасником процесу розвитку системи глобальної торгівлі. Проте, незважаючи на відповідний рівень регулювання питань ПІВ на національному рівні та долучення країн до глобальних інституцій, залишаються актуальними суттєві проблеми з дотриманням інтересів виробників та споживачів.

Список використаної літератури

1. Міжнародна економіка / Д.Г.Лук'яненко, А.М.Поручник, Я.М.Столярчук. – К.: КНЕУ, 2014. – 762 с.
2. Єременко А.В. Еволюція концепції інтелектуальної власності: міжнародний аспект / А.В.Єременко // Формування ринкової економіки: Зб. наук. праць. Вип. 12. – К.: КНЕУ, 2004. – С. 195-204.
3. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності / Результати Уругвайського раунду багатосторонніх торговельних переговорів: Тексти офіційних документів. — К.: Вимір, Секретаріат Міжвідомчої комісії з питань вступу України до СОТ, 1998. – 337 с.
4. Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України: монографія / [О. Г. Амоша, С. С. Аптекарь, С. І. Юрій та ін.]. – Тернопіль, 2011. – 481 с.

РАЗВИТИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ В ЛИТВЕ С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ ПОДАЧИ ЗАЯВОК НА ИЗОБРЕТЕНИЯ

Кнашас А.Б., д.н.
Клайпедский университет (Литва)

Введение. Разные сочетания способов увеличения производительных сил экономической системы определяют её структуру и динамику развития. В доиндустриальном обществе приоритет развития экономики принадлежал природным и трудовым ресурсам, в индустриальном – материальным, в постиндустриальном – интеллектуальным и информационным ресурсам.

Первая промышленная революция произошла в XIX веке, когда внедрение силы пара значительно удешевило технологию печати. В XX веке произошло второе совпадение революций в энергетической и в информационной сферах. В настоящее время вторая промышленная революция переживает упадок и мир движется к новой третьей промышленной революции. Развитие третьей промышленной революции вызвано такими факторами, как автоматизация и роботизация промышленного производства, внедрение вычислительной техники как в производство, так и в сферу услуг и особенно управление [5].

Большинство стран мира прилагает максимум усилий к ускорению темпов научно-технического развития и укреплению научно-технического потенциала, расширению инвестиций в высокие технологии, участию в передаче технологий. В современных условиях экономический рост отождествляется только с научно-техническим прогрессом и интеллектуализацией основных факторов производства.

Европейское патентное ведомство в сентябре 2013 года предоставило отчет с выводами: 39 % БВП в Евросоюзе создается в наукоемких секторах экономики. В этих секторах работает 26 % (56 млн.) работников Евросоюза. Еще 9 % трудоустроены в смежных секторах [2].

Экономика знаний это высший этап развития постиндустриальной экономики и инновационной экономики (используются также термины: интеллектуальная экономика, новая экономика, информационная экономика, инновационно-информационная экономика и др.).

Главные ресурсы интеллектуальной экономики – знания и информация. Главным фактором формирования и развития интеллектуальной экономики знаний является человеческий капитал. Интеллектуальная собственность — это правовой режим результатов интеллектуальной деятельности человека.

Изобретения – это основа совершенствования существующих и создания новых производств и технологий. Как правило, изобретения инициируются потребностями реального производства и обычно являются результатами научных разработок, особенно в сфере высоких технологий. Охранные документы на изобретения выдаются на основании сведений, содержащихся в заявке – описании формулы изобретения. Патентное право называется промышленным потому, что охраняемые им объекты (технические решения) имеют прямое отношение к промышленному производству. Почти все объекты промышленной собственности предназначены для правового закрепления монополии того или иного правообладателя. Правовая охрана объектов промышленной собственности возникает после регистрации заявок в патентных ведомствах и

организациях: национальные патентные ведомства, Всемирная организация интеллектуальной собственности (ВОИС-WIPO), Европейское патентное ведомство (ЕПВ-EPO) и др.

Статья 1 параграф 2 Парижской конвенции по охране промышленной собственности регламентирует, что объектами охраны промышленной собственности являются патенты на изобретения, полезные модели, промышленные образцы, товарные знаки, знаки обслуживания, фирменные наименования и указания происхождения или наименования места происхождения, а также пресечение недобросовестной конкуренции [7].

Европейские патенты могут быть выданы любому изобретению, если оно соответствует следующим условиям патентоспособности [1]:

1) является новым (до даты подачи заявки заявленное техническое решение не было частью уровня техники). Новизна означает, что изобретение не должно быть общеизвестным;

2) имеет изобретательский уровень (сведения о влиянии особенностей технического решения на достигаемый с их помощью технический результат не были частью уровня техники). Изобретательский уровень присущ изобретению, когда его сущность не является очевидной для специалиста, который знаком с соответствующей областью техники;

3) пригодно для промышленного применения (техническое решение осуществимо на практике и пригодно по заявленному назначению).

Основанная Европейским патентным ведомством (ЕРО) служба Espacenet предназначена для свободного поиска патентов и заявок для получения патентов. Общее количество документов, доступных в Европейском патентном ведомстве в 2015 году составляет более 90 млн.

документов [3]. Для систематизации всех патентов используется Международная классификация изобретений (МКИ), которая состоит из комбинации символов, используемых для обозначения раздела, класса, подкласса и основной группы или подгруппы. С 01.01.2015 вступила в юридическую силу версия МКИ 20150101. Общее количество групп в последней редакции МКИ 20150101 достигает 71734 [8].

Основываясь на подклассах Международной классификации изобретений, Евростат (Eurostat) анализирует данные патентных заявок в областях высоких технологий. Патенты рассчитываются согласно критериям, опубликованных в Тройном статистическом отчёте (Trilateral Statistical Report), а именно: к высоким технологиям относятся компьютеры и автоматизированное оборудование; микроорганизмы и генетическая инженерия; авиация; технологии коммуникации; полупроводники; лазеры [4].

Цель этой статьи осуществить анализ динамики подачи заявок на изобретения в Литве.

Методология. Задача выполнена на основе анализа доступных в интернете бюллетеней Патентного ведомства Литвы. Анализ заявок на изобретения, поданных согласно разделов и классов Международной классификации изобретений, используется как инструмент, позволяющий изучить процесс превращения знаний в научно-технический потенциал. Полученные данные показывают тенденции подачи заявок на изобретения, результаты и специализацию научно исследовательских работ.

Результаты исследования. Анализ ежемесячно публикуемых в Литве патентных бюллетеней за 2005-2014 годы выявил 765 заявок на изобретения [6]. Результаты представлены на рис. 1.

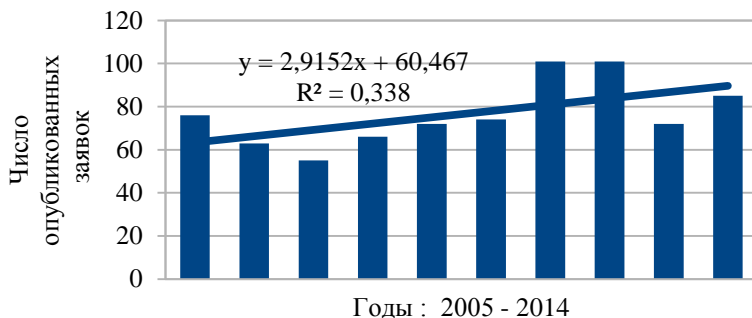

Рис 1. Опубликованные в Литве заявки в 2005-2014 гг.

Источник: составлено автором

Количество поданных в 2005-2014 годах заявок на изобретения имеет линейно возрастающую кривую развития с коэффициентом детерминации, равным 0,34.

В табл. 1 представлены результаты распределения поданных заявок на изобретения по группам заявителей.

Таблица 1

Группы заявителей, подавших заявки на изобретения в Литве в 2005-2014 гг.

Группы заявителей	Число заявок		Всего заявок
	Заявители Литвы	Зарубежные заявители	
Частные лица	300	27	327
Организации	237	67	304
Университеты	134	0	134
Всего:			765

Источник: составлено автором

В период с 2005 по 2014 гг. во всех группах заявителей наблюдается возрастающая тенденция роста подачи заявок на изобретения (табл. 2).

Таблица 2

Число поданных заявок в отдельных группах заявителей

Группы заявителей	Годы									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Частные лица	29	34	21	25	28	34	52	54	23	27
Организации	33	20	22	29	31	31	31	29	36	42
Университеты	14	9	12	12	13	9	18	18	13	16

Источник: составлено автором

Распределение поданных заявок на изобретения по разделам Международной патентной классификации представлено в табл. 3:

Таблица 3

Число поданных заявок в разделах Международной классификации изобретений

Раздел Международной классификации изобретений	Число заявок
A. Удовлетворение жизненных потребностей человека	180
B. Различные технологические процессы; транспорт	120
C. Химия; металлургия	97
D. Текстиль; бумага	3
E. Строительство; горное дело	71
F. Механика; освещение; отопление; двигатели и насосы; оружие и боеприпасы; взрывные работы	116
G. Физика	114
H. Электричество	65
Всего:	765

Источник: составлено автором

Согласно данных табл. 3 можно установить следующие приоритеты специализации научно-исследовательских работ в Литве: 1) удовлетворение жизненных потребностей человека; 2) различные технологические процессы; транспорт; 3) механика; освещение; отопление; двигатели и насосы; оружие и боеприпасы; взрывные работы.

Более детально распределение заявок в области высоких технологий по соответствующим подклассам Международной классификации изобретений представлено в табл. 4.

Таблица 4

Число поданных заявок в областях высоких технологии

Подклассы Международной классификации изобретений	Число заявок
G01H. Измерение механических колебаний или ультразвуковых, звуковых или инфразвуковых колебаний	14
G01B. Измерение длины, толщины или подобных линейных размеров; измерение углов; измерение площадей; измерение неровностей поверхностей или контуров	14
H01S. Устройства со стимулированным излучением	13
H01L. Полупроводниковые приборы; электрические приборы на твердом теле, не отнесенные к другим классам или подклассам	12
G01F. Измерение объема, объемного расхода, массового расхода или уровня жидкости; объемное измерение	9
H03K. Импульсная техника	7
G01R. Измерение электрических и магнитных величин	5
C12N. Микроорганизмы или ферменты; их композиции; размножение, консервирование или сохранение микроорганизмов; получение мутаций или генная инженерия; питательные среды	5
Всего:	79

Источник: составлено автором

Согласно данным табл. 4 в Литве большинство заявок в сфере высоких технологий относятся к подклассам МКИ: G01H, G01B, H01S, H01L, G01F, H03K, G01R, C12N.

Выводы

1. Количество поданных в Литве заявок на изобретения за 2005-2014 годы имеет линейно возрастающую кривую развития с коэффициентом детерминации, равным 0,34.

2. Выделены следующие группы заявителей, подавших заявки на изобретения в 2005-2014 гг.: частные лица (327 заявки), организации (304 заявки), университеты (134 заявки). Общее количество поданных заявок – 765.

3. Установлены следующие приоритеты специализации научно-исследовательских работ:
1) удовлетворение жизненных потребностей человека;
2) различные технологические процессы; транспорт;
3) механика; освещение; отопление; двигатели и насосы; оружие и боеприпасы; взрывные работы.

4. Большинство заявок в сфере высоких технологий относятся к подклассам МКИ: G01H, G01B, H01S, H01L, G01F, H03K, G01R, C12N.

Список использованной литературы

1. EPO. (2013). European Patent Convention.– [http://documents.epo.org/projects/babylon/eponet.nsf/0/00E0CD7FD461C0D5C1257C060050C376/\\$File/EPC_15th_edition_2013.pdf](http://documents.epo.org/projects/babylon/eponet.nsf/0/00E0CD7FD461C0D5C1257C060050C376/$File/EPC_15th_edition_2013.pdf) [2015.05.02].
2. EPO. (2013). Intellectual property rights intensive industries: contribution to economic performance and employment in the European Union.– [http://documents.epo.org/projects/babylon/eponet.nsf/0/8E1E34349D4546C3C1257BF300343D8B/\\$File/ip_intensive_industries_en.pdf](http://documents.epo.org/projects/babylon/eponet.nsf/0/8E1E34349D4546C3C1257BF300343D8B/$File/ip_intensive_industries_en.pdf) [2015.05.02].

3. EPO. (2015). ESPACENET-free online services.– <http://www.epo.org/searching/free/espacenet.html> [2015.05.02].
4. Eurostat. (2009). Patent classifications and technology areas. – http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/Annexes/pat_esms_an4.pdf [2015.05.02].
5. Rifkin, J. (2012). Trečioji pramonės revoliucija (The Third Industrial Revolution). Vilnius: Eugrimas.
6. VPB. (2014) Valstybinio patentų biuro biuletenis (2005/02÷2014/12) (Official Gazette of the State Patent Bureau of the Republic of Lithuania). – <http://www.vpb.lt/index.php?n=139&1=lt> [2015.05.02].
7. WIPO. (2015). Paris Convention for the Protection of Industrial Property, 1979. – http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/treaties/en/paris/trt_paris_001en.pdf [2015 05 02].
8. WIPO. (2015). International Patent Classification (IPC) - IT support area - Edition 20150101. – <http://www.wipo.int/classifications/ipc/en/ITsupport/Version20150101/transformations/stats.html> [2015.05.02].

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЙ КАПИТАЛ АГРАРНОГО ПРОИЗВОДСТВА РОССИИ: СОЦИАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Уханова Ю.В., к.и.н.,
филиал СПбГЭУ, г. Вологда,
магистрант ФГБОУ ВПО ВГМХА
им. Н.В. Верещагина (Россия)
yuliya.uhanova@bk.ru

Современный этап мирового развития характеризуется переходом к постиндустриальному обществу и новой экономике, основанной на научных знаниях. Интеллектуальный капитал для такой экономики выступает важным производственным ресурсом. Поскольку знания и информация превращаются в важнейший ресурс производства, существенно усложняется и классовая структура современного общества, она приобретает новое измерение [6]. В результате, среди многочисленных социальных групп особую значимость приобретают квалифицированные специалисты, профессионально занятые умственным трудом. В современном же российском сельском хозяйстве воспроизводство и использование труда специалистов характеризуется снижением его качества, медленной адаптацией к рыночным условиям [4].

В связи с этим проблема обеспечения сельского хозяйства квалифицированными кадрами специалистов для страны и ее регионов весьма актуальна. В государственной программе по развитию сельского хозяйства России на 2008–2016 гг. среди основных причин относительно медленного развития отрасли сельского хозяйства был отмечен дефицит квалифицированных кадров специалистов, вызванный низким уровнем и

качеством жизни в сельской местности [2]. При таком положении обобщение исторического опыта и анализ нерешенных проблем советского периода имеют важное теоретическое и практическое значение.

В общественных науках вопрос о месте и роли социального слоя людей, занятых интеллектуальным трудом в аграрной сфере советского периода, остается дискуссионным. В научной литературе существуют различные теоретико-методологические подходы к изучению темы специалистов. В советской историографии специалисты, занятые в различных отраслях народного хозяйства, в том числе в аграрной сфере, трактовались как представители интеллигенции [5, с. 20]. Это можно объяснить тем, что в отношении интеллигенции господствующим в те годы являлся социально-экономический подход. В рамках этого подхода в широком смысле под «интеллигенцией» понимались все люди преимущественно умственного труда, в узком значении – социальный слой, состоящий из лиц, профессионально занимающихся высококвалифицированным умственным трудом, который требовал специального среднего или высшего образования, т. е. специалисты всех отраслей хозяйства и культуры [5].

В современных научных кругах активно разрабатываются проблемы соотношения понятий «интеллигенция», «специалисты», «интеллектуалы».

Остановимся подробнее на характеристике основных методологических подходов к обозначенной проблеме. Так, в рамках социально-функционального подхода интеллигенция выделяется по такому критерию, как характер труда. Сторонники этого подхода относят к интеллигенции всех, кто занимается умственным трудом, благодаря наличию специальности, образования, способностей, опыта и т.д. и соответственно не отделяют

понятия «интеллигенция», «интеллектуалы» и «специалисты» [4, с. 50]. Нравственно-этический подход к определению интеллигенции базируется на духовных признаках, лежащих в основе этой общности. Сторонники обозначенного подхода признают, что не всех специалистов с высшим и средним образованием, а также «практиков», не имеющих образования, но занятых умственным трудом, можно отнести к интеллигенции [6, с. 61].

В современной науке утверждается позиция, в рамках которой по отношению к специалистам употребляется термин «интеллектуалы», при этом нередко в рамках нравственно-этического подхода понятия «интеллектуалы» и «интеллигенция» противопоставляются: в первом случае – это профессионализм, знания, во втором – вера в идеалы и человеколюбие [7, с. 41–42]. С точки зрения В.С. Меметова, какая бы специфика не вкладывалась в понятия «интеллигенция» и «интеллектуалы», речь идет об одном и том же – категории людей, группе в социуме, имеющей свои специфические и чрезвычайно важные роли и в базисе, и в надстройке [4, с. 37].

В зарубежной и российской историографии также получает распространение подход, в рамках которого специалисты рассматриваются как отдельный социальный класс интеллектуалов. Исследователи приходят к выводу о том, что специалисты объединяются в класс интеллектуалов на том основании, что они, обладая собственностью на научные знания и информацию, занимают схожее место в имущественной структуре, имеют близкие социальные права и обязанности [3, с. 69]. По мнению американского ученого А. Т. Гоулднера, интеллигенты и интеллектуалы представляют собой новый (универсальный) класс, возникший благодаря знаниям и умениям, при этом отличительными чертами которого

выступают язык и образ профессиональной деятельности [8]. В.Л. Иноземцев отмечает, что «класс интеллектуалов» отличает уровень образования, оказывающийся значительно выше характерного в тот или иной момент для большинства граждан, «востребованность» в разных структурных элементах социальной иерархии, а также их исключительная мобильность [3].

Новый подход к изучению проблемы интеллектуального ресурса аграрного производства предлагают современные российские ученые – М.А. Безнин и Т.М. Димони. По мнению этих авторов, в СССР вследствие государственной капитализации аграрного сектора экономики складывались новые социальные классы, такие как протобуржуазия, менеджеры, интеллектуалы, рабочая аристократия, пролетариат. Термин «интеллектуалы» исследователи используют в отношении специалистов сельского хозяйства советского периода [1].

На наш взгляд, применение определения «интеллектуалы» по отношению к специалистам, работавшим в аграрном производстве России, наиболее точно выражает суть этой социальной категории. Специалисты сельского хозяйства внедряли в колхозно-совхозное производство интеллектуальный капитал в виде знаний, опыта, квалификаций. Безусловно, использование термина «интеллектуалы» в отношении людей, которые зачастую не имели не только высшего, но и среднего специального образования, относились к практикам, может вызвать возражения. Однако следует учитывать тот фактор, что специалистов сельского хозяйства отличал уровень образования, который был значительно выше характерного в те годы для других социальных слоев сельскохозяйственного населения.

Список использованной литературы

1. Безнин М.А., Димони Т.М Социальные классы в российской колхозно-совхозной деревне 1930-1980-х гг. / М.А. Безнин, Т.М. Димони // Социологические исследования. – 2011. – № 11. – С. 91–102.
2. Государственная программа развития сельского хозяйства и регулирования рынков сельскохозяйственной продукции, сырья и продовольствия на 2008–2016 гг. [Электронный ресурс] // Сайт Министерства сельского хозяйства РФ. – Режим доступа // <http://www.mcsx.ru/navigation/docfeeder/show/145.htm>.
3. Иноземцев В.Л. «Класс интеллектуалов» в постиндустриальном обществе / В.Л. Иноземцев // Социологические исследования. – 2000. – № 6. – С. 67–77.
4. Интеллигенция: вопросы теории и методологии / под редакцией В.С. Меметова. – Иваново, 2010. – 170 с.
5. Руткевич М.Н. О социальной структуре советского общества / М.Н. Руткевич // Социологические исследования. – 1999. – № 4. – С. 19–28.
6. Соколов А.В. Интеллигенты и интеллектуалы в российской истории / А.В. Соколов. – СПб., 2007. –179 с.
7. Тощенко Ж.Т. «Старая» и «новая» интеллигенция: современные реалии / Ж.Т. Тощенко // «Новая» и «старая» интеллигенция: общее и особенное. – М., 2013. – 380 с.
8. Gouldner A.W. Against Fragmentation: The society of intellectuals / A.W. Gouldner. – N. Y., 1979. – 135 с.

ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦИАЛА ВОЛОГОДСКОЙ ОБЛАСТИ

Коробанева Н.В.
филиал СПбГЭУ, г. Вологда,
магистрант ФГБОУ ВПО ВГМХА
им. Н.В. Верещагина (Россия)
nadyayulya@mail.ru

В целях обеспечения нового этапа развития экономики особую значимость придадут региональным инновационным системам, составляющим элементом которых является инновационный потенциал.

В последние годы руководством страны часто декларируется, что «в течение ближайших десятилетий Россия должна стать страной, благополучие которой обеспечивается не столько сырьевыми, сколько интеллектуальными ресурсами: «умной» экономикой, создающей уникальные знания, экспортирующей новейшие технологии...» [2]. В рамках данной статьи были рассмотрены факторы, оказывающие влияние на степень изменения индекса развития интеллектуального потенциала. Данный индекс интегрирует несколько показателей из двух взаимосвязанных областей: степени образованности населения и состояния науки [1. с. 69].

Показатели полноты охвата обучением за период 2009 – 2012 гг. существенно не изменились. По РФ в целом данный показатель снижается с 24,5% до 21,8% (табл. 1).

Таблица 1

Полнота охвата обучением молодежи в России

Показатель	2009	2010	2011	2012
Охват молодежи программами начального, среднего, высшего и послевузовского профессионального образования, %	24,5	23,8	22,6	21,8

По Вологодской области также отмечается снижение данного показателя на 01.10.2013 г. по сравнению с 2012 г. в среднем на 4,9% (табл.2).

Таблица 2
Основные показатели полноты охвата обучением населения Вологодской области

Показатель	По состоянию на 01.10.2013	В % к 01.10.2012
На 10 000 человек населения приходилось студентов средних профессионально-образовательных учреждений	141	99,3
На 10 000 человек населения приходилось студентов высших профессионально-образовательных учреждений	290	90,9

Численность аспирантов на 100 тысяч экономически активного населения к 2013 г. снизилась за исследуемый период по России на 16%, а в Вологодской области – почти на 36% (рис.1).

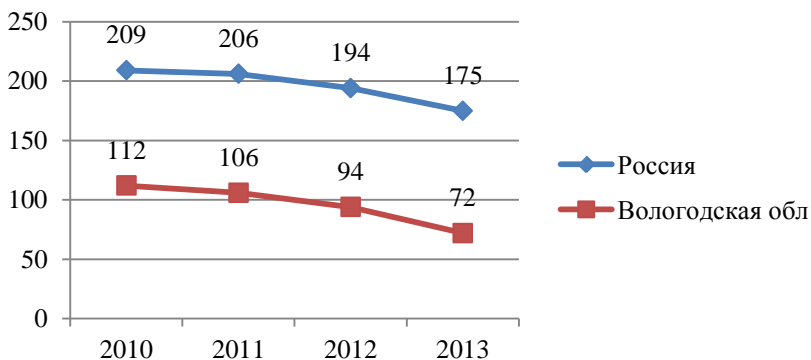

Рис. 1. Динамика численности аспирантов на 100 тыс. экономически активного населения

По численности занятых исследованиями и разработками в процентном отношении к численности экономически активного населения в России наблюдается отрицательная динамика. В Вологодской области определенная тенденция не прослеживается: положительная динамика, сменившись на отрицательную, вновь меняется на положительную. К 2013 году доля занятых исследованиями и разработками в Вологодской области повышается на 0,05% (рис. 2).

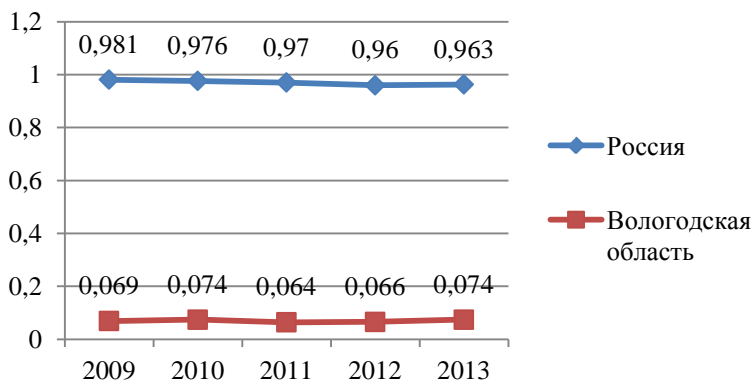

Рис. 2. Динамика численности занятых исследованиями и разработками в процентном отношении к численности экономически активного населения

Показатели внутренних затрат на исследования и разработки по Вологодской области намного ниже этого показателя по России на протяжении всего исследуемого периода. К тому же, по этому показателю в Вологодской области наблюдается отрицательная динамика в процентном отношении к ВРП (рис. 3).

По России в целом также прослеживается определенная тенденция: отрицательная динамика меняется на положительную. Хотя в рамках исследуемого периода доля затрат по России снижается на 0,12 %. К

концу периода уровень внутренних затрат на исследования и разработки по Вологодской области в 10 раз ниже общероссийского показателя.

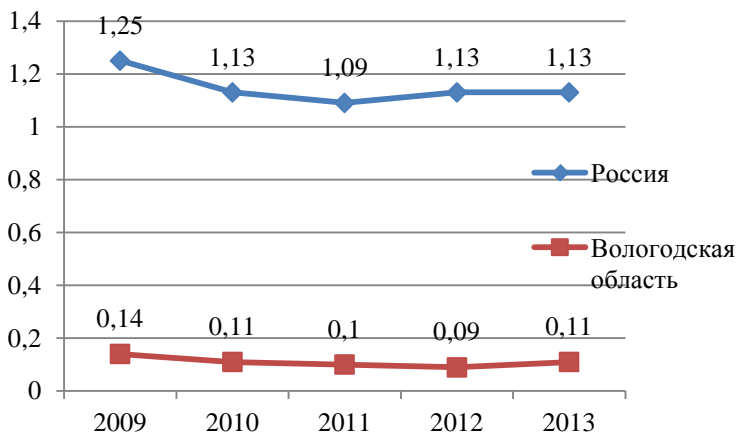

Рис. 3. Динамика внутренних затрат на исследования и разработки

Анализ дает возможность выделить положительное и отрицательное влияние факторов на изменение резульативного показателя. В Вологодской области показатели интеллектуального развития ниже, чем в России.

В ходе исследования были выявлены наиболее активные факторы, оказывающие влияние либо в сторону роста, либо в сторону снижения уровня интеллектуального развития региона.

Наиболее активным фактором является снижение затрат на исследования и разработки, вследствие чего наблюдается, в том числе, изменение динамики численности аспирантов. Дальнейшее уменьшение затрат на исследования и разработки приведет к снижению возможностей инновационного развития региона. Качественная же реализация интеллектуального

потенциала может быть достигнута в результате планомерной эффективной деятельности в системе образования.

Список использованной литературы

1. Корицкий А.В. Макроэкономическая оценка влияния образования на объемы производства в регионах России /А.В. Корицкий // Креативная экономика. – 2009. - №6 (30). – С. 68 – 77.
2. Медведев Д.А. Россия, вперед! [Электронный ресурс] /Д.А. Медведев. – Режим доступа: <http://www.aif.ru/politik/artikle/29406>.
3. Федеральная служба государственной статистики РФ. Центральная база статистических данных [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.gks.ru>.

МНОГОФАКТОРНОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В РЕГИОНЕ (НА ПРИМЕРЕ ВОЛОГОДСКОЙ ОБЛАСТИ)

Гулый И.М., к.э.н., доц.

ilya.guliy@mail.ru

Толоконникова Н.С., к.э.н., доц.

vyazalova@mail.ru

Вологодский институт бизнеса (Россия)

Предпринимательский сектор экономики выступает традиционным базисом любой региональной хозяйственной системы. В последние годы необходимым условием поддержания высоких темпов экономического роста регионов России и в целом национальной экономики выступает ускоренное развитие малого и среднего предпринимательства. В развитых странах (Европа, Соединенные Штаты Америки) малый и средний бизнес занимает доминирующие позиции в структуре экономики. По инновационной восприимчивости, производительности, влиянию на развитие приоритетных отраслей экономики малый бизнес традиционно считается одним из главных факторов социально-экономического развития.

В последние годы в России, ее регионах, в частности и в Вологодской области, отмечаются определенные положительные тенденции в развитии малого бизнеса [2]. По данным официальной статистики [3], за период с 2009 по 2013 гг. в Вологодской области число малых предприятий увеличилось на 74 % (до 11125 субъектов), среднесписочная численность занятых выросла на 43 %, рост объема реализованной продукции составил 2,2 раза (табл. 1). Отмечается увеличение доли малого и среднего предпринимательства в ВРП области.

Таблица 1

Динамика развития малого предпринимательства
в Вологодской области в 2009-2013 гг. [5]

Показатели	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.
Число малых предприятий	6398	6429	9968	10116	11125
Среднесписочная численность работников малых предприятий, чел.	66912	78154	93115	94697	96164
Оборот малых предприятий, млн. рублей	77555	106245	144544	152855	174307

Несмотря на сравнительно меньшие по сравнению со средним и крупным бизнесом уровни показателей рентабельности, налогооблагаемой прибыли, экспортостоемкости продукции, на долю малого бизнеса в Вологодской области приходится почти треть занятых в отраслях экономики и порядка 27 % объема реализованной продукции и услуг (рис. 1) [1].

Рис. 1. Значение малого предпринимательства в регионе
(по данным за 2013 год) [5]

Одним из методов принятия государственных решений, формирования приоритетов и задач будущего развития сложных социально-экономических систем являются многофакторные экономико-математические модели. Для обоснования факторов и выбора приоритетов дальнейшего развития сектора малого предпринимательства Вологодской области нами построена экономико-математическая модель, устанавливающая взаимосвязь между экономическим ростом малого бизнеса и воздействующими на него факторными статистическими переменными.

В качестве объекта исследования в модели выбраны субъекты малого предпринимательства Вологодской области, осуществляющие хозяйственную деятельность в сфере услуг. В статье систематизированы и рассчитаны статистические показатели за 2000-2012 гг. – факторные признаки, которые, по мнению авторов, оказывают воздействие на уровень и динамику развития малого предпринимательства. В качестве главного моделируемого и результативного показателя, характеризующего масштабы и динамику деятельности предприятий малого бизнеса региона, выбран совокупный объем реализации (выручки) от реализации продукции и услуг (в сопоставимых ценах 2012 г.). Модель рассчитана по статистическим данным о деятельности предприятий малого предпринимательства, осуществляющим хозяйственную деятельность в сфере услуг.

В табл. 2 систематизированы исходные данные модели (результативный показатель y и факторные переменные x_i).

Обработка данных и формирование конечных результатов осуществлялись с помощью программных средств MS Excel (надстройка "Анализ данных") и программы Statistica версии 7.0.

Таблица 2
Сводная таблица для оценки влияния факторов на уровень
экономического развития малого предпринимательства

Год	№ календарного периода	Среднедушевые денежные расходы на услуги в сопоставимых ценах 2012 г., руб./мес. на чел.									
		x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	y
2012	1	2863,8	4,8	2542,2	0,5	205,58	1,55	9,1	74,0	6318	109860
2011	2	2900,8	6,9	1671,7	-1,4	228,93	1,51	8,5	141,7	5911	91285
2010	3	2688,5	5,7	2199,6	7,7	721,26	1,36	7,2	154,7	5217	90038
2009	4	2665,4	-13	1802,5	5,2	927,59	1,61	6,6	222,7	5578	67165
2008	5	2630,7	-3,3	2356,6	158	1227,97	1,47	12,2	15,7	5927	90950
2007	6	2507,8	5,1	3464,2	42,3	1624,57	1,26	10,1	13,1	5665	104076
2006	7	2347,0	4,8	2625,5	5,1	1885,53	1,39	10,5	6,4	5101	81266
2005	8	1978,4	4,5	2027,6	12,9	1429,53	1,36	13,1	5,5	4411	57382
2004	9	1572,8	9,6	3309,2	74,7	1324,04	0,81	10,0	4,8	4020	66807
2003	10	1326,9	4,6	2859,8	-4,8	1053,03	0,55	16,2	4,1	3609	64077
2002	11	1211,2	2,5	4847,8	7,7	710,67	0,70	19,5	3,4	3120	92288
2001	12	950,2	1,9	5207,2	9,2	334,68	0,90	19,0	2,8	2783	93475
2000	13	795,3	7,5	2855,7	11,0	332,11	0,70	26,2	2,1	2417	49638

После систематизации исходных данных был проведен коэффициентный анализ и рассчитаны парные коэффициент корреляции (табл. 3). Исходя из данных попарных коэффициентов корреляции, наиболее тесную связь для включения в модель имеют показатели - факторы: x1, x3, x7, x9.

Таблица 3

Парные коэффициенты корреляции

Пара показателей	Значение	Пара показателей	Значение
x1 - y	0,48433	x6 - y	0,38452
x2 - y	0,00383	x7 - y	-0,3733
x3 - y	0,25251	x8 - y	0,11049
x4 - y	-0,1735	x9 - y	0,51583
x5 - y	-0,1714		

Таблица 4

Таблица проверки модели на мультиколлинеарность

-	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9
x1	-	-0,26	-0,68	-0,26	0,14	0,91	-0,88	0,63	0,98
x2	-0,26	-	0,16	0,43	-0,04	-0,40	0,23	-0,50	-0,26
x3	-0,68	0,16	-	0,23	-0,11	-0,64	0,56	-0,57	-0,64
x4	-0,26	0,43	0,23	-	0,02	-0,30	-0,02	0,00	-0,30
x5	0,14	-0,04	-0,11	0,02	-	0,09	-0,29	-0,32	0,18
x6	0,91	-0,04	-0,64	-0,30	0,09	-	-0,76	0,61	0,88
x7	-0,88	0,23	0,56	-0,02	-0,29	-0,76	-	-0,62	-0,87
x8	0,63	-0,50	-0,57	0,00	-0,32	0,61	-0,62	-	0,53
x9	0,98	-0,26	-0,64	-0,30	0,18	0,88	-0,87	0,53	-

После проверки модели на мультиколлинеарность (табл. 4) в качестве окончательных факторных переменных для развития малого предпринимательства в регионе были отобраны:

x1 - среднедушевые денежные расходы на услуги в сопоставимых ценах 2012 г., руб./мес. на чел.;

x3 - выработка по выручке в расчете на 1 сотрудника в сопоставимых ценах 2012 г., тыс. руб./чел.;

x7 - средневзвешенная ставка по кредитам (на 1 год), %;

x9 - выпуск студентов (экономика и управление, сфера обслуживания, информатика и вычислительная техника, технология продовольственных продуктов и потребительских товаров), чел.

Итоговым результатом моделирования является уравнение связи многофакторной модели развития малого предпринимательства исследуемого региона:

$$y = -78895,3 + 37,737 * X1 + 19,423 * X3 - 1506,821 * X7 + 1,652 * X9.$$

Исходя из уравнения, авторами разработаны несколько вариантов развития малого предпринимательства Вологодской области на дальнейшую перспективу, позволяющие задавать необходимые параметры и корректирующие воздействия с тем, чтобы формулировать рекомендации органам государственной власти, местного самоуправления, организациям инфраструктурного обеспечения (финансово-кредитные институты, образование и др.) для обеспечения темпов экономического роста, увеличения совокупной выручки и, соответственно, доли сектора малого предпринимательства (табл. 5).

Таблица 5

Моделируемые варианты развития малого предпринимательства, основанные на использовании многофакторной модели

Варианты	y	x1	x3	x7	x9
Факт (2012 г.)	109860	2863,8	2542,2	9,1	6318
Вариант 1	122851	3150,1	3050,6	8,0	7000
Вариант 2	133265	3293,3	3304,8	7,5	7500
Вариант 3	145258	3436,5	3559,0	7,5	8500

Отдельно отметим, что подготовка кадров для сектора малого предпринимательства является фактором его позитивного развития. Посредством разработанной модели, научно обоснованно и доказано, что имеется устойчивая корреляция между экономическим ростом сектора малого бизнеса региона и подсистемой подготовки кадров. Таким образом, в качестве рекомендации авторов

для лиц, являющихся ответственными за принятие решений и реализацию государственной политики в сфере поддержки развития малого предпринимательства, выступает сохранение на территории страны образовательных организаций, осуществляющих подготовку кадров для бизнеса, стимулирование внедрения актуальных направлений подготовки и новых образовательных программ для развития и популяризации малого и среднего бизнеса [4].

Список использованной литературы

1. Гулый И.М. Подготовка кадров для бизнеса / И.М. Гулый, Н.С. Толоконникова // Многоуровневое образование и компетентностный подход: векторы развития. Материалы российской научно-методической конференции с международным участием, под редакцией О.В. Лускатовой. - Вологда : ВИБ, 2014. - С. 691-696.
2. Зарубина А.И. История развития российского предпринимательства / А.И. Зарубина // Леденцовские чтения. Бизнес. Наука. Образование: материалы международной науч.-прак. конф. - Вологда: Вологодский институт бизнеса, 2009. - С. 42-50.
3. Статистический ежегодник Вологодской области. 2013 год: стат. сб. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://vologdastat.ru>.
4. Шарова О.С. Практико-ориентированный подход к обучению студентов направления "Экономика" (в рамках проекта "Ты - предприниматель" / О.С. Шарова, Н.С. Смирнова, Ж.А. Буторова, О.С. Панева, К.А. Теплухина // Многоуровневое образование и компетентностный подход: векторы развития: материалы российской научно-методической конференции с международным участием; под редакцией О.В. Лускатовой. - Вологда: ВИБ, 2014. - С. 740-744.

ЕКОНОМІЧНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ

Пастух О.В., асп.
Національний авіаційний університет, м. Київ
wolf_s@ukr.net

Реформування вітчизняного господарства в економіку ринкового типу об'єктивно вимагає підвищення якості праці в усіх секторах економіки, а значить і конкурентоспроможності робочої сили. Водночас, значною перешкодою у здійсненні економічних реформ є відсутність ефективного стимулювання праці на вітчизняних підприємствах, що, своєю чергою, призвело до ослаблення трудової активності в умовах економічної кризи, падіння рівня життя населення.

Стимулювання визначається як важлива складова управління, яка лежить в основі розробки стимулів ефективної діяльності суб'єктів трудового процесу. Система стимулювання праці являє собою сукупність методів і інструментів, за допомогою яких керівництво підприємства впливає на найбільш загальні мотиви трудової діяльності працівників з урахуванням взаємовпливу особистісних цінностей керівників і робітників окремого структурного підрозділу підприємства з метою досягнення заданого результату його діяльності.

При обґрунтуванні приросту доходів колективу працівників необхідно спиратись на показники, які об'єктивно відображають реальні зрушення в економіці країни і на окремих підприємствах. Такими показниками можуть бути показники економічної ефективності.

На сьогодні відсутня єдина загальноприйнята і науково-обґрунтована система показників економічної ефективності діяльності суб'єктів господарювання на мікро- і макрорівнях. До цього часу не розроблений

науково-обґрунтований підхід до кількісного визначення узагальнюючого ресурсного показника економічної ефективності виробництва, який дозволяв би на базі даних державної офіційної статистики і звітності окремих підприємств проводити відповідні розрахунки і використовувати їх як інструмент для обґрунтування підвищення доходів найманих працівників.

Розподільчі відносини базуються на реальному економічному потенціалі країни. Тому, передумовою більш справедливого розподілу доходів є підвищення ефективності виробництва, що робить механізм такого розподілу дієвим, а не декларативним.

Ґрунтуючись на концепції економії суспільної праці і засадах системності, трансформації ресурсів, прямої та відносної економії живої і уречевленої праці, був встановлений функціональний зв'язок між ефективністю виробництва і його чинниками. Його формалізація дозволила математично вивести формулу, яка показує величину підвищення (зниження) узагальнюючого показника економічної ефективності виробництва при зміні обсягів застосовуваних ресурсів у двох порівнювальних періодах. Це дало можливість на матеріалах офіційної статистики і звітності підприємств кількісно визначити загальний економічний ефект (E) і узагальнюючий показник економічної ефективності виробництва (K_E) в економіці країни і на окремому підприємстві. Науково обґрунтовано пофакторний розклад загального економічного ефекту на часткові ефекти – відповідно ефект від використання основних засобів, оборотних коштів, зайнятих працівників. Вони характеризують внесок кожного економічного ресурсу у величину загального ефекту.

Економічне стимулювання найманих працівників і, відповідно, підвищення їх доходів повинно бути пов'язано,

насамперед, з темпами економічного зростання і підвищенням економічної ефективності виробництва. Якщо такого підвищення не відбувається, то всі інші пропозиції щодо зростання доходів працівників мало конструктивні. Якщо в періоді, що розглядається, мало місце підвищення економічної ефективності, то доходи працівників об'єктивно повинні збільшитись. Для визначення величини такого збільшення повинен бути встановлений функціональний зв'язок між приростом ефективності виробництва і приростом доходів працівників.

З метою визначення питомої ваги внеску колективу найманих працівників у приріст прибутку (доходів) підприємства проведено розклад ефекту від використання живої праці на складові. Частина ефекту, яка належить працівникам, визначається як добуток фактичного фонду заробітної плати і темпу (коефіцієнту) приросту продуктивності живої праці в періоді, що розглядається.

Таким чином, доходи найманих працівників повинні складатися з двох частин:

- гарантованої частини – поточного фонду заробітної плати, який формується на ринку праці з урахуванням державних регуляторів, укладених тарифних угод між профспілками і роботодавцями щодо системи преміювання і входить до складу собівартості продукції;
- негарантованої частини, яка пов'язана з довготерміновими результатами роботи підприємства, залежить від темпів підвищення продуктивності праці і формується з його прибутку.

Список використаної літератури

1. Воронін О. О. Методика визначення узагальнюючого показника економічної ефективності виробництва / О. О. Воронін // Економіст. – №4. – 2007. – С. 57-62.

МОТИВАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ ЯК ЗАСІБ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Пінчуков С. С., студ.
КНУ імені Тараса Шевченка
pinchukov_serhii@i.ua

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Входячи у нову еру інформаційних технологій суспільство загалом і зокрема керівництво підприємств усіх розмірів та форм власності все частіше задається питанням про те які фактори нині виступають ключовими в процесі суспільного виробництва товарів та послуг а також забезпечують високі конкурентні переваги на сучасному ринку. Відповіддю на дане питання у ХХІ столітті стала інформація, причому не просто набір баз даних що описують певні явища та процеси, а продукт людського інтелекту, що використовується для отримання додаткових економічних та суспільних переваг в умовах обмеженості ресурсів та безмежності людських потреб.

Саме тому таку високу увагу науковців привертає феномен «людського капіталу» який маючи велику кількість різноманітних трактувань. Зокрема С. Фішер. Р. Дорнбуш. Р. Шмалензі тлумачать людський капітал як міру, що втілена у людські здібності приносить прибуток. Людський капітал містить природжені здібності і талант людини, а також освіту та здобуту кваліфікацію [9, с. 303]. Е. Денісон визначав прогрес знань як джерело економічного росту [4. с. 519]. М. Критський визначає «людський капітал» як самозбагачення життєдіяльності людей, що реалізується у якості їх життя [7. с. 117]. О. Грішнова визначає людський капітал як сформований або розвинений в результаті інвестицій і накопичений людьми

(людиною) певний запас здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій, який цілеспрямовано використовується в тій чи іншій сфері суспільного виробництва та сприяє зростанню продуктивності праці й завдяки цьому впливає на зростання доходів (заробітків) його власника [3].

Виходячи з вище запропонованих трактувань постає нове закономірне питання щодо способів управління людським капіталом. Адже маючи численні напрацювання щодо управління такими факторами виробництва як земля, праця, традиційний капітал, у людства відсутнє чітке розуміння підходів до управління людським капіталом.

В межах нашого дослідження буде розглянута лише частина даної проблеми, а саме способи управління інтелектуальним (людським) капіталом через механізм мотивації. Тобто буде розглянуто вплив на чинник виробництва способів управління, що використовуються для такого фактору як праця.

Проблеми формування та управління людським капіталом відображено в працях класиків економічної думки: У. Петті, Д. Рікардо, А. Сміта, А. Маршалла. Різні аспекти формування людського капіталу були досліджені як вітчизняними, так і зарубіжними вченими: Б. Андрушків, О. Амоша, В. Антонюк, О. Бородіна, В. Близнюк, С. Волошина, Ю. Галабурда, О. Грішнова, Г. Євтушенко, О. Захарова, Дж. Кендрік, Дж. Мінсер, Н. Могдальова, О. Руднева, С. Севрюкова, Л. Туроу та ін.

Мета та методика дослідження. Метою даного дослідження виступає аналіз наявних можливостей управління інтелектуальним капіталом підприємства засобами стимулювання персоналу. В межах роботи були використані наступні методи наукового дослідження: абстрагування, індукції, аналізу та синтезу.

Основний матеріал. Виходячи з мети необхідно

перш за все визначити, що ж являє собою стимулювання персоналу на підприємстві. Це складне і багатогранне поняття, що може бути витлумачене як набір прийомів та методів, спрямованих на підвищення зацікавленості працівника у результатах своєї праці.

Проте, як пов'язати вищезазначене з інтелектуальним капіталом та його управлінням. Аналізуючи запропоновані науковцями визначення інтелектуального капіталу, ми сміливо можемо стверджувати, що його продукують працівники, висококваліфіковані спеціалісти, які втілюють результати власної інтелектуальної діяльності у новий високо конкурентний продукт, який поряд з їх інтелектом виступає інтелектуальним капіталом конкретного підприємства. І саме засоби стимулювання персоналу можуть заохотити їх до більш активної діяльності, підвищення рівня власної кваліфікації і, як результат, створення все нових і нових продуктів інтелекту.

Які ж саме засоби стимулювання ми можемо запропонувати для досягнення таких результатів? Класично стимулюючі заходи поділяють на 2 великі групи: засоби матеріального та нематеріального стимулювання.

До 1-ї групи належить власне заробітна плата, грошові премії та інші фінансові виплати, що мають на меті показати турботу про працівника, визначити його пріоритетний статус у компанії і дати змогу йому комфортно існувати, користуючись усіма можливими благами суспільства. До цієї групи також варто віднести наступні елементи, що не часто пропонуються роботодавцями українських підприємств, проте значною мірою поширені за кордоном. Це перш за все участь у прибутках, Вона має на меті прив'язати людину до компанії через систему партнерства, яка проявляється найчастіше у придбанні пакету акцій компанії. У результаті частина прибутку, яка буде отримана людиною

напряму залежить від результатів її діяльності. Також цікавим способом матеріального стимулювання є так звана спільна реалізація проектів. Тобто, роботодавець пропонує розробити прибутковий проект і бере на себе усі зобов'язання щодо його реалізації. При цьому автор проекту отримуватиме певну частку у % від потенційного прибутку. Працівник, який міг би впровадити даний проект, самотійно страшує себе від можливих ризиків невдачі і набуває матеріальної зацікавленості у його успішному впровадженні. Таким чином, використовуючи методи матеріального стимулювання, ми можемо створити позитивне матеріальне підґрунтя для високоякісної роботи спеціаліста, результатом якої буде висококонкурентний продукт.

Слід зазначити, що запропонований нами перелік заходів не є вичерпним. Недоліком методів даної групи є неможливість їх повноцінного впровадження в сучасних економічних умовах через нестачу фінансових ресурсів на більшості підприємств нашої країни. Проте цілком можливо використовувати певні елементи із запропонованого переліку у разі наявності тимчасово вільних коштів. Головне при цьому враховувати не матеріальні затрати пов'язані із стимулом, а потенційний ефект, який ви отримаєте в результаті.

Тепер проаналізуємо 2-гу групу засобів. Тут ми маємо більше можливостей для дії. Дана група стимулів включає у себе: індивідуальне стимулювання через нематеріальні винагороди, зокрема усні та письмові подяки привселюдно та особисто, дошка пошани; групове стимулювання через робочий простір (якісне робоче оточення, що включає у себе освітлення, температурний режим, організацію відпочинку, наявність необхідної оргтехніки та ін.); групове психологічне стимулювання (створення сприятливого психологічного клімату у

колективі, правильний підбір працівників, якісне вирішення трудових суперечок). Слід зазначити, що даний перелік також не є вичерпним, Якщо перша група стимулювання цілком залежить від фінансових ресурсів підприємства, то елементи другої, об'єднані у єдину систему, цілком покладені на менеджмент усіх рівнів управління. І хоча доведено, що матеріальні аспекти мають більший вплив на персонал на початковому етапі (мається на увазі український ринок праці), проте вдале використання нематеріальних стимулів може при незначних фінансових затратах дати високий результат.

Висновки та пропозиції. В процесі дослідження нами було визначено що в умовах сучасного ринку визначальним фактором виробництва та джерелом конкурентних переваг виступає інтелектуальний або людський капітал що являє собою певний результуючий показник досягнень людини і втілюється у її можливостях до творчості та наукових пошуків. В результаті постає проблема визначення чинників, що дадуть змогу керувати даним фактором виробництва. Одним із них є стимулюючий чинник, що проявляє себе через засоби матеріального та нематеріально стимулювання. Визначено, що в умовах українського ринку матеріальні стимули мають більший ефект, проте не можуть бути повноцінно використані через нестачу матеріальних ресурсів на вітчизняних підприємствах. Проте на нашу думку при вдалому менеджменті на всіх рівнях можна досягти значного позитивного ефекту за рахунок засобів нематеріального впливу.

Список використаної літератури

1. Беккер Г.С. Человеческое поведение: экономический подход: Избр. труды по экономической теории / Г.С. Беккер: [пер. с англ.. Р.И. Капелюшников] — М.: ГУВШЭ, 2003. - 671с.

2. Гавкалова Н. Л. Формування та використання інтелектуального капіталу / Н.Л. Гавкалова. — Харків: Вид. ХНЕУ, 2006. — 252 с.
3. Грішнова О. А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки / О А Грішнова. — К.: Знання, 2001. — 254 с.
4. Денисон Э. Исследования различий в темпах экономического роста / Э. Денисон: [сокр. пер. с англ., общ. ред. и вступ статья [с. 5 -15] док-ра экон. наук В. М. Кудрова]. — М.: «Прогресс», 1971. — 645 с.
5. Долан Э.Дж. Микроэкономика / ЭДж Долан, Д. Линдсей: [пер. с англ. В. Лукашевича; под общ. ред. Б. Лисовика и В. Лукашевича]. — СПб.: «Литера плюс», 1994. — 448 с.
6. Кендрик Дж. Совокупный капитал и его формирование / Дж. Кендрик: [пер. с англ., общ. ред. и предисл. А Н. Анчишкина]. — М.: Прогресс, 1978. — 275 с.
7. Критский М. М. Человеческий капитал / М. М. Критский. — Л.: Издательство Ленинградского университета, 1991. — 120 с.
8. В. Петти. Антология экономической классики: Т.1./ В. Петти, А Смит, Дж. Рикардо, В. Петти. — М.: Экономика. — Т.1. — 1993. — 475 с.
9. Фишер С. Экономика / С. Фишер, Р Дорнбуш, Р. Шмалензи: [пер. с англ.] — М.: «Дело ЛТД», 1995. — 864 с.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

ПРОБЛЕМИ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ ТА ІСТОРІЯ ЖИТОМИРСЬКОГО ТЕХНОПАРКУ

Грабар І.Г., д.т.н., проф.
ЖНАЕУ
ivan-grabar@rambler.ru

Лібералізація (самоусунення держави від впливу на промислову, с/г політику та інновації) в період 1991-99 рр. призвели до руйнування старої соціалістичної промисловості та колгоспів, на руїнах якої мала вирости ринкова економіка європейського зразку. Але втрутилася кримінальна революція. Під час біфуркацій дисипативні чинники, що гальмують низьке, злочинне в людині – мораль, право, совість – майже зникають, відкриваючи шлях до бізнесу і влади злочинцям і бандитам, наркоторгівцям, кримінальним авторитетам.

Наукова еліта в силу своєї вихованості та порядності навіть не робить спроб втрутитися в цей процес. Так, в 1990 році місто Житомир мало мережу добре оснащених промислових підприємств: «ЖЗСА», «ЗМК», «ЗОК», «Електровимірняч», «Автозапчастина», «Житомирдрев», «ЖДБК», «Льнокомбінат», «Хімволокно», «Пром-автоматика», на кожному з яких працювало від 3 до 7 тисяч висококваліфікованих інженерів та робітників, та ряд менших підприємств Цехи були обладнані сучасним (на період 1990 р.) обладнанням:

– металообробним (токарні, фрезерні, шліфувальні,

зубонарізні, багатошмідельні автомати, оброблюючі центри, станки з числовим програмним управлінням);

– підйомно-транспортними машинами (мостові, козлові, автомобільні крани, талі) у всіх цехах;

– транспортом;

– інженерними мережами;

– сучасними грамотно сконструйованими міцними приміщеннями;

– сучасним технологічним обладнанням в достатній кількості.

Аналогічна ситуація була в райцентрах області – Бердичеві, Новоград-Волинському, Коростені, Малині, Овручі, Коростишеві. Спільною бідою цих підприємств були всі негативи планової економіки: енерго- та матеріалоємність, низька мотивація інженерних кадрів до інновацій щодо зменшення матеріало- та енергоємності, підвищення довговічності та надійності продукції, відсутність конкуренції.

З позиції 1990 р. майбутні ринкові перетворення з широкими можливостями існуючої промислової інфраструктури (мінімальними за витратами розумними управлінськими рішеннями, впровадженням переваг конкуренції, підвищенням мотивації інженерно-технічних працівників) здавалися абсолютно реальними.

Що сталося насправді? Порядні і розумні інтелектуали були відсунуті кримінальними структурами в зговорі з одіозною партноменклатурою. Найшвидші шляхи особистого збагачення цих елементів (та катастрофічного зубожіння сотень мільйонів порядних та високоосвічених громадян СРСР) лежали зовсім не в площині інноваційної економіки. Для більшості сьгоднішніх багатіїв їх мрія здійснилася через руйнацію, штучне збанкрутіння діючих підприємств, коли цінне обладнання продавалось за ціною металобрухту (0,1 – 1% реальної вартості), а мільйони

людей залишались без роботи, лише з надією, що ось-ось запрацює ринкова економіка, на підприємства прийдуть нові ефективні власники і забезпечать зростання добробуту.

Практично всі «реформи» 1990-2014 рр. мають один результат – названі підприємства практично повністю зруйновані, в Житомирі відбулася деіндустріалізація. За 24 роки в державі Україна кумівство і сватівство повністю перемогло інтелект і порядність, широко розкривши двері криміналу та корупції.

Перемога кримінальної революції в Україні (Росії, Казахстані) була б неможлива, якби не цільове руйнування духовності та її останнього рубежу – науки і освіти, в тому числі знецінення інновацій. Зруйнувавши духовність, над суспільством можна робити будь-які насильства, злочини, знущання. І це все можна назвати гарними словами: «відродження», «відтворення», «реформування», «розбудова». Власне, духовна складова є однією із найважливіших складових здоров'я Людини, країни, суспільства, Всесвіту [2].

У важкі кризові відрізки історії країна має, як ніколи, опиратись на інтелект, науковців, порядних громадян, моральні авторитети нації, як це робили:

- Франція, запросивши Лапласа міністром в уряд Наполеона;

- Англія, запросивши Ньютона Президентом монетного двору;

- Росія, запросивши Менделєєва керівником Головної палати мір і вагів тощо.

Талановиті, з гарною освітою, інтелігенти значно менше втягуються в корупцію, оскільки мають проти неї стійкий імунітет – талант, порядність, моральність, совість, глибокі переконання, ідейність, тверді правила поведінки.

Проблеми розвитку та комерціалізації інновацій в

Україні полягають у такому:

- 1) відсутня мотивація бізнесу до інновацій (як правило, більш вмотивований вивіз сировини, металобрухту, робочої сили тощо);
- 2) відсутній розвинений ринок інновацій;
- 3) відсутній венчурний капітал, необхідний для створення дослідного зразка чи пробної партії товару;
- 4) відстороненість талановитих вчених та інженерів від впливу на інноваційну політику держави тощо.

Розглянемо спробу передових науковців Житомирщини щодо створення технопарку «Енергосбереження». Ініціативна група науковців і виробників протягом 2004 – 2013 рр. вела нерівну боротьбу з чиновництвом за реалізацію ідеї технопарку в обласному центрі, як осередку розвитку та реальної комерціалізації інновацій з пріоритетом енерго- та ресурсозбереження. За ці 10 років змінилося 5 прем'єрів, 3 президенти, 6 голів обласної адміністрації, і всі вони на своїх гаслах декларували інноваційний шлях розвитку держави і області.

Кількість листів, нарад, конференцій за ці 10 років, проведених ініціативною групою з різними гілками влади, неймовірно велика. За цей час в Житомирі зруйновано і ліквідовано величезну кількість промислових підприємств, кожне з яких могло б стати осередком технопарку. Але ініціатива науковців не була почута. Приватні інтереси криміналу виявились важливіші за майбутній добробут держави. Одним з небагатьох позитивів цієї ініціативи було видання монографії, де, крім власне теорії технопарку, було започатковано базу інновацій науковців Житомирщини та систематизовано базу даних світових технопарків та їх пріоритетів. Крім того, при житомирському Центрі науково-технічної інформації створено майданчик інноваційних розробок.

Серед першочергових завдань поживлення інноваційного розвитку держави необхідно відзначити:

- гранти для талановитих інженерів і науковців для створення дослідних зразків;
- державне заохочення інноваційного розвитку, стимуляція конкурентоздатності, енерго- та ресурсоощадності;
- стимулювання розробок економічних, енерго- та ресурсоощадних засобів виробництва;
- зменшення переліку дозвільних документів, що гальмують розвиток інноваційного підприємництва;
- майстер-класи провідних науковців на конкурентоздатних виробничих підприємствах області;
- виділення найважливіших напрямків інноваційного розвитку України і регіонів: мікрорезонансні технології, космос, авіація, органічне сільське господарство, енергозбереження, економічне обладнання для мікроцехів у сфері малого бізнесу;
- сприяння місцевої і центральної влади інноваційному розвитку економіки через створення технопарків, бізнес-інкубаторів, підтримку вмотивованої співпраці науки та бізнесу тощо.

Висновки та пропозиції

1. До формування інноваційної політики держави необхідно максимально залучати передових науковців, моральних авторитетів нації.

2. Для стимулювання інноваційних процесів та їх комерціалізації необхідно різко збільшити кількість грантових програм, відкритих конкурсів, змагання знань та ерудиції в пріоритетних напрямках розвитку України, відродження духовності нації.

3. Оцінка роботи як місцевої, так і центральної влади має відбуватися за критеріями підвищенням стандартів життя та конкурентного інноваційного виробництва.

Список використаної літератури

1. Грабар І.Г. Наукові парки інноваційного підприємництва. Технопарк / І.Г. Грабар, М.І. Лещенко, А.С. Малиновський, Є.І. Ходаківський. – Житомир.: ЖНАЕУ. – 2009. – 348 с.
2. Грабар І.Г. Мікрорезонансні технології та секрети довголіття / І.Г. Грабар.– Житомир-Київ. – 2012. – 148 с.
3. Грабар І.Г. Теорія і технологія наукових досліджень / І.Г. Грабар, Г.П. Водяницький // ЖНАЕУ. – 2013. – 260 с.
4. Грабар І.Г. Мікрорезонансні технології та шляхи підвищення показників надійності людини-оператора в системі «Людина-машина-середовище» / І.Г. Грабар // Вісник ЖНАЕУ. - №2 (45), т.2, ч.ІІ. – 2014. – с.22-29.
5. Грабар І.Г., Методологічні основи наукових досліджень. Математичне моделювання та оптимізація складних систем / І.Г. Грабар, М.О. Гуменюк, Ю.Г. Даник. – Житомир.: ЖВІ. – 2015. – 680 с.

КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПРОДУКТІВ ТА ПОСЛУГ В АГРАРНИХ ВІЗ УКРАЇНИ

Скидан О.В., д.е.н.
skydano@mail.ru

Литвинчук І.Л., к.е.н., докторант
irina.litvinchuk@ukr.net
ЖНАЕУ

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. За значенням Індексу розвитку освіти ПРООН, станом на 01.04.2015 року Україна посіла 30-ту позицію у загальному переліку з 187 країн світу, що свідчить про доволі високий рейтинг з точки зору досягнутого рівня інтелектуального потенціалу населення [1]. Парадоксально, що при цьому країна займає лише 63-ту позицію у рейтингу за Глобальним Індексом інновацій (2014) [2] та 83-ту – за Індексом людського розвитку (2014) [3]. Наведені цифри дають поштовх для роздумів щодо виявлення причин наявного дисбалансу, які автори цієї статті схильні об'єднати в одну загальну проблему реалізації інтелектуального потенціалу або, використовуючи економічну термінологію, проблему перетворення продукту інтелектуальної творчості як блага на повноцінний ринковий товар задля підвищення доходів економічних суб'єктів.

У розвиток поставленої проблеми свого часу зробили внесок П. Друкер, Е. Менсфілд, Б. Санто, Ш. Тацуно, А. Хемплтон, Й. Шумпетер та ін. Проте досі недостатньо дослідженими залишаються процеси комерціалізації в науково-освітніх установах, яким належить провідна роль у генерації інтелектуальних ідей. Автори впевнені, що вирішення проблеми капіталізації наявних

інтелектуальних ресурсів слід шукати у площині інституціональної модернізації механізмів діяльності вищих навчальних закладів, серед яких на особливу увагу заслуговують ВНЗ аграрного профілю.

Мета та методика дослідження. Метою даної роботи є дослідження динаміки процесів комерціалізації інтелектуальних продуктів та послуг в аграрних ВНЗ України. Дослідження проводилось із застосуванням історико-економічного та монографічного методів, а також прийомів збору та обробки статистичних даних.

Основний матеріал. Понад 20 років свого існування як незалежної держави Україна за рівнем розвитку комерціалізації технологій являла собою своєрідну копію розвинених країн світу періоду до 1980 р. (рік прийняття Акта Бея-Доула), тобто інтелектуальні продукти створювалися, але умов для їх ринкового обігу не існувало. Для прикладу, до проведення даного закону федеральний уряд США володів правами на 28000 патентів, з яких комерціалізовано було менше 5 % [4].

У 2012 році, коли, завдяки внесенню змін до Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [5], майнові права на розроблені за кошти державного бюджету технології передали організаціям і розробникам для подальшої комерціалізації, держава нарешті створила де-юре стартові умови для формування цивілізованого ринку інтелектуальних продуктів. Проте імplementовані норми фактично мало змінили реально існуючі механізми створення науково-технічної продукції в країні. Зокрема, частка роялті та інших послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності, в структурі українського експорту за 2013 рік становила лише 0,7% [6, с. 134], тоді як у рейтингу ВОІВ патентної активності територій світу того ж року Україна посіла 23-тє місце з-поміж 103 країн [7]. Оскільки 89,3%

всіх поданих у 2013 році юридичними особами заявок на винаходи і корисні моделі становили заявки від закладів освіти і наукових організацій академічного профілю [8, с. 58], можна стверджувати, що практика виведення на ринок технологічних нововведень в університетах сьогодні лишається неефективною.

Ситуація в аграрних ВНЗ України принципово не відрізняється від загальних тенденцій в освіті. Згідно з даними форм фінансової звітності навчальних закладів аграрного спрямування, частка нематеріальних активів на початок 2015 року в середньому не перевищує 3 млн. грн., тобто не досягає навіть 1% балансової вартості всіх активів (рис. 1) при виконаних університетами лише протягом 2009-2013 рр. обсягах НДР у вартісному еквіваленті понад 73 млн. грн. (рис. 2). Це означає, що створені об'єкти права інтелектуальної власності не просто не комерціалізуються, а навіть не обліковуються навчальними закладами.

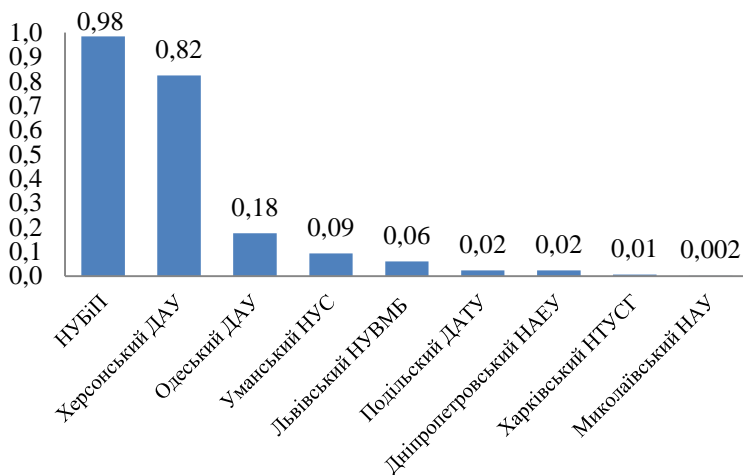

Рис. 1. Частка нематеріальних активів у структурі активів аграрних ВНЗ України* станом на 01.01.2015 р.

*дані по ВНЗ, які розмістили фінансову звітність на власних сайтах згідно з ЗУ «Про доступ до публічної інформації»

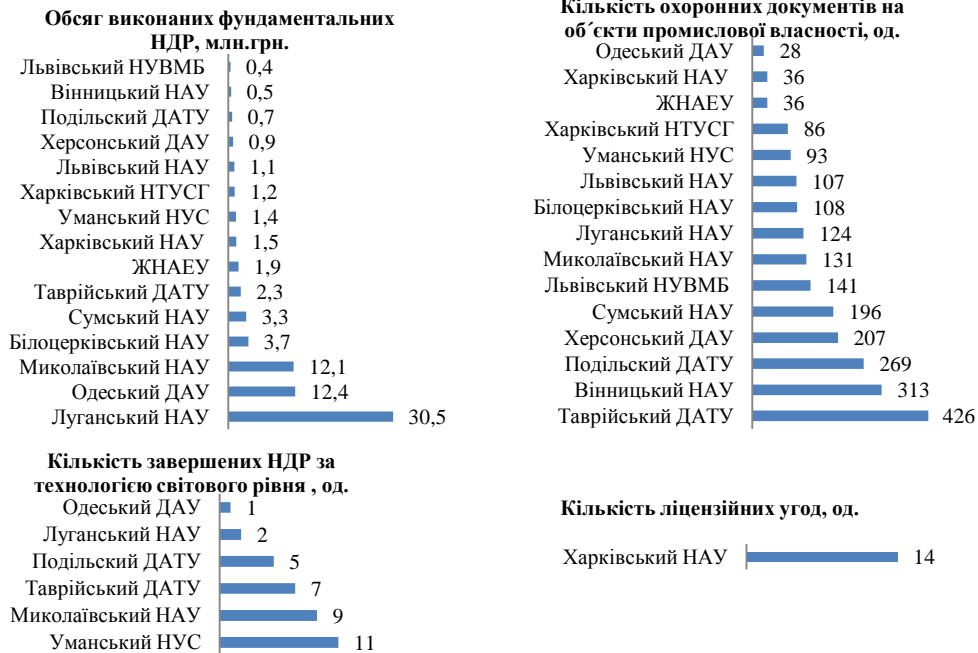

Рис. 2. Окремі показники діяльності аграрних університетів* у сфері створення інтелектуальних продуктів за 2009-2013 рр. [9]

* дані по 17-ти ВНЗ, переданих до управління МОН розпорядженням КМУ №87-р від 04.02.2015

Сумарна кількість ліцензійних угод, які протягом 5 років (2009-2013 рр.) підписали 17 аграрних ВНЗ України, переданих на початку 2015 року з Мінагрополітики до сфери управління МОН, дорівнює 14. Для порівняння, Стенфордський університет, що входить у трійку університетів-лідерів найбільш впливового світового академічного рейтингу ARWU у галузі Life Science (науки про життя та сільськогосподарські науки) [10], в 2013/2014 році уклав 106 ліцензійних угод, отримавши більше \$108,6 млн. брутто-доходів у вигляді роялті від 655 технологій [11].

Внаслідок недовершеності творчого процесу фазою комерціалізації, вітчизняні аграрні вузи практично не представлені у топових сотнях впливових світових та вітчизняних рейтингів дослідницьких університетів (табл. 1), що знижує конкурентоспроможність України у глобальному науковому середовищі.

Висновки та пропозиції. Вітчизняна практика комерціалізації інтелектуальних продуктів аграрними науково-освітніми установами доводить, що проблеми формування ринку об'єктів права інтелектуальної власності в Україні неможливо ліквідувати лише формальним прийняттям нормативно-правових актів. Суттєвими бар'єрами на шляху процесів комерціалізації результатів НДР, які потребують негайного вирішення стейкхолдерами агросектору, залишаються недостатність бюджетного фінансування дослідницьких проектів та незначні обороти венчурного капіталу; неефективність податкових та митних пільг для розробників нових технологій; низька матеріальна мотивація наукових працівників та відсутність у них бізнес-компетенцій; низький попит на інноваційну продукцію на внутрішньому ринку; запозичення і транслювання з минулого бюрократичних управлінських стандартів.

Таблиця 1

Консолідований рейтинг аграрних вищих навчальних закладів України 2014 року

Назва навчального закладу	Місце у рейтингу		
	Webometrics	Scopus	Топ 200 Україна
Білоцерківський НАУ	114	105	100
Вінницький НАУ	81	119	132
Дніпропетровський ДАЕУ	234	119	107
Житомирський НАЕУ	196	119	168
Луганський НАУ	172	119	118
Львівський НАУ	186	119	162
Львівський НУВМБ ім. С.Гжицького	313	66	182
Миколаївський НАУ	160	119	87
НУБіП	9	27	12
Одеський ДАУ	279	119	197
Подільський ДАТУ	230	119	119
Полтавська ДАА	59	119	116
Сумський НАУ	52	81	147
Таврійський ДАТУ	178	119	70
Уманський НУС	110	119	149
Харківська ДЗВА	268	119	133
Харківський НАУ ім. В.Докучаєва	313	119	114
Харківський НТУСГ ім. П.Василенка	82	119	66
Херсонський ДАУ	190	119	80

Джерело: складено авторами за даними [12]

Список використаної літератури

1. Рейтинг стран мира по уровню образования. Гуманитарная энциклопедия [электронный ресурс] // Центр гуманитарных технологий. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/ratings/education-index/education-index-info>.
2. Доклад о человеческом развитии [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14-summary-ru.pdf>.
3. Глобальный индекс инноваций [электронный ресурс] – Режим доступа: <http://unirating.ru/news.asp?id=277&Int=6>.
4. Игнатов И.И. Роль акта Бэя-Доула (bayh-dole act-1980) в трансфере научных знаний и технологий из американских университетов в корпоративный сектор: итоги тридцатилетнего пути [электронный ресурс] / И.И. Игнатов. – Режим доступа: <http://www.riep.ru/upload/iblock/a7d/a7d78159ad649717357e2eb264902f75.pdf>.
5. Про внесення змін до Закону України "Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій": Закон України від 2.10.2012 № 5407-VI // Голос України від 03.11.2012. — № 208.
6. Україна в цифрах у 2013 році / За редакцією О.Г.Осауленка. – К.: Державна служба статистики України, 2014. – 239 с.
7. Рейтинг стран мира по количеству патентов. Гуманитарная энциклопедия [электронный ресурс] // Центр гуманитарных технологий. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/ratings/rating-countries-patents/info>.
8. Промислова власність у цифрах за 2013 рік. – К.: Державне підприємство «Український інститут промислової власності», 2014. – 79 с.
9. Матеріали сайту Державної установи «Науково-методичний центр інформаційно-аналітичного

забезпечення діяльності вищих навчальних закладів «Агроосвіта» [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroosvita.com/>.

10. Академический рейтинг университетов мира [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.shanghairanking.com/ru/>

11. Stanford facts (2015). – URL: <http://facts.stanford.edu/>.

12. Консолідований рейтинг вузів України 2014 року. Інформаційний освітній ресурс «Освіта.ua» [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/rating/25712/>.

ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Євтушевська О.В., к.е.н.
КНУ імені Тараса Шевченка
evtush5221@i.ua

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Національна інноваційна система – це поєднання економічних (податкові пільги, бюджетне фінансування, інвестування інноваційної діяльності тощо), організаційних (державні програми розвитку інновацій, організація міжнародних конференцій, виставок, «круглих столів», присвячених проблемам функціонування науково-технічної сфери), правових (нормативні акти, що регулюють інноваційну діяльність), інфраструктурних (бізнес-інкубатори, технопарки, технополіси, науково-дослідні інститути), психологічних (сприйняття суспільством науково-технічного поступу, ставлення до окремих видів інновацій) та інших елементів, які покликані забезпечити сприятливі умови для розвитку інновацій. На сьогодні створення таких умов в Україні ускладнюється рядом об'єктивних і суб'єктивних чинників.

Дослідженням особливостей інноваційно-технічного розвитку цікавились такі зарубіжні вчені: Ф. Бастія, Е. Тоффлер, Д. Белл, П. Друкер та інші. Серед українських науковців даною проблемою займаються: З. Галушка, Л. Кириленко, П. Єщенко, А. Маслов, В. Сизоненко та інші.

Мета і методи дослідження. Метою дослідження є визначення перспектив становлення національної інноваційної системи в Україні. Методами дослідження є аналіз, синтез, абстрагування, історичний метод тощо.

Основний матеріал. Інноваційна діяльність стала популярним об'єктом дослідження для вітчизняних науковців. Впровадження та розвиток інновацій здебільшого сприймається як виключно позитивне явище. Насправді втілення багатьох інновацій призводить до суперечливих наслідків. Розглянемо організаційно-економічні перешкоди для становлення національної інноваційної системи в Україні.

Національна інноваційна система не може бути сформована без розробки і запуску організаційного механізму її функціонування, основними елементами якого є фінансові та інформаційні ресурси, способи розповсюдження і доступу до них, ринок інновацій як збутова мережа інноваційного продукту, розгалужена мережа інфраструктурних підприємств для насичення інноваціями реального сектору економіки [1, с. 86].

До основних перешкод для розвитку національної інноваційної системи можна віднести, по-перше, порівняно низький рівень попиту на інновації з боку вітчизняних виробників. По-друге, майже повну відсутність посередників, які могли б працювати в інноваційній сфері, зокрема здійснювати пошук цікавих, перспективних винаходів і шукати інвесторів для їх комерціалізації. Більшість винахідників не може реалізувати свої розробки через відсутність механізмів їх подальшого просування. По-третє, незбалансованість вітчизняної інноваційної інфраструктури. Найбільш потужною складовою інноваційної інфраструктури в Україні є технопарки, кілька з яких працюють досить результативно. На жаль, розвиток технопарків, бізнес-інкубаторів, науково-дослідних інститутів залежить здебільшого від державного фінансування. Крім того, для даної сфери характерна проблема старіння наукових кадрів та відтік талановитих дослідників за кордон.

На думку деяких дослідників, в Україні існують передумови для створення національної інноваційної системи, зокрема: певною мірою збережений науково-технічний потенціал та частина високотехнологічного виробництва, прийнято пакет нормативних актів щодо інноваційної діяльності, формуються механізми державного і ринкового фінансування інноваційних проєктів, розвивається мережа об'єктів організаційно-технічної інфраструктури інноваційної діяльності, зростає використання можливостей масового інформаційного забезпечення і освіти на базі інтернет-технологій, формується прошарок малого інноваційного підприємництва тощо [2, с. 382].

Складна ситуація в країні сприяла активізації діяльності одноосібних винахідників та наукових інститутів. Можливо, вперше за тривалий період багато науковців і розробників відчували, що їх робота потрібна суспільству. Створення кровоспинних препаратів, сорбентів для очищення води, обігрівачів, безпілотних літальних апаратів було відповіддю на потреби сучасності.

На думку автора, становлення інноваційної системи в Україні відбуватиметься дуже поступово. Історія знає приклади, коли широке впровадження новітніх розробок виводило країни з глибокої кризи, проте це відбувалось лише за наявності чіткої загальнодержавної стратегії і за допомогою більшості суб'єктів господарювання.

Висновки та пропозиції. Впровадження новітніх технологій створює не лише можливості, але й генерує проблеми. Для побудови національної інноваційної системи в Україні необхідно, передусім, відмовитись від захопленого, некритичного сприйняття інноваційної діяльності. Можливо, на сьогодні впровадження інновацій є найбільш актуальним у галузях медицини та військово-промислового комплексу.

Список використаної літератури:

1. Головінов О.М. Особливості становлення національної інноваційної системи в Україні / О.М. Головінов // Актуальні проблеми економіки. – Київ. – 2014. - № 3 (153). – С. 82-90.
2. Стратегічні виклики ХХ століття суспільству і економіці України / За ред. В.М. Гейця, В.П. Семиноженка, Б.Є. Кваснюка. – К.: Фенікс, 2007.

РЕСУРСИ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Симоненко Л.І., к. е. н., доц.
ЖНАЕУ

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Економічне зростання є центральною проблемою теоретичної економіки. Сучасне економічне зростання характеризується зміною ролі і значення науково-технічного і технологічного прогресу та інтелектуалізацією основних факторів виробництва. Політика економічного зростання на національному рівні включає, в тому числі, заходи в сфері інтелектуальної власності із стимулювання і сприяння інноваціям, шляхом трансформації об'єктів права промислової власності у ринкове виробництво високотехнологічних благ. За визначенням Організації економічного співробітництва та розвитку стійкість національної економіки визначається критерієм технологічності виробничої структури економіки (правилом сталого розвитку), а саме 50 %-вою часткою високотехнологічних і середньо високотехнологічних виробництв у структурі переробної промисловості. Існуюча технологічна структура національної економіки не забезпечить вбудовування економіки країни в глобальну економічну систему на основі сталого розвитку. Тому заміщення технологічних укладів створює для України унікальні можливості для модернізації на основі інтелектуалізації економіки.

Аналіз останніх досліджень. Вивчення інноваційних перспектив економічного зростання України є вагомим елементом наукових досліджень національної наукової школи, що сформувалася в Інституті економіки і прогнозування НАНУ. Фахівці на чолі з академіком

В.М. Гейцем наголошують на створенні інноваційної інфраструктури, розвитку високотехнологічного виробництва, трансферу технологій, венчурного фінансування, інтеграції науки, освіти й виробництва, регіональному інноваційному розвитку, формуванні інноваційних кластерів, удосконаленні законодавства, що регулює інноваційну сферу [4, с. 85]. Вивчення освітнього і наукового потенціалу як бази формування новітніх інноваційних галузей економіки (ядра стійкої національної технологічної виробничої структури) потребують подальшого детального вивчення.

Мета та методика дослідження. Кількісно оцінити поняття економіки інноваційного типу «людський капітал і дослідження» на основі використання структурного підходу та апарату системи національних рахунків (СНР). Поняття «людський капітал і дослідження» ілюструється показниками освітніх витрат та наукоємністю ВВП. Допоміжний рахунок освіти (ДРО) системи національних рахунків (СНР) [2, с. 5], містить інформацію про джерела фінансування, розподіл коштів за провайдерами (надавачами) послуг освіти та за напрямками їх використання. Науковий потенціал визначається інвестиціями на дослідження і розробки у ВВП.

Основний матеріал. Економіка інноваційного типу (або постіндустріальне, інформаційне суспільство, економіка знань) характеризується випереджальним розвитком високотехнологічних виробництв і сфери послуг. Вважається, що економіка є економікою знань, якщо 40 % її ВВП створюють наукоємні та наукомісткі технології. До них відносять технології комп'ютерного проектування та інженерно-консультаційні послуги, лазерні і безлазерні технології обробки матеріалів, використання наноматеріалів, інформаційні та телекомунікаційні технології в медицині, тощо.

Випереджальне освоєння та формування ядра нового технологічного укладу можливе за умови реалізації потенціалу освіти і науки, вдосконалення інноваційної політики та політики в сфері охорони інтелектуальної власності. Внесок інноваційної складової в приріст ВВП у Європі на початку 2000-х збільшився до 50 %.

Оцінити відповідність рівня національної освіти і науки завданню нарощення загального рівня виробництва допоможуть дані табл. 1. В економіках інноваційного типу результати діяльності галузі (індекси фізичного обсягу) проявляються у підвищенні виробництва (збільшені обсягів ВВП).

Дані таблиці свідчать про відособленість національної системи освітньої, професійної, наукової та технічної діяльності від завдання збільшення обсягів виробництва. Створення умов і засобів вдосконалення технічного потенціалу виробництва залежить від інвестицій у наукову сферу. Показником останніх є наукоємність ВВП. Це показник частки витрат на виконання наукових досліджень і розробок (ДіР) у ВВП. Для України цей показник склав 0,77 % у 2013 р. У країнах ЄС наукоємність ВВП досягла 2,06% проте залишилася значно нижчою ніж у Японії (3,25 % – у 2010 р.) і Сполучених Штатах (2,73 % – у 2011 р.) [1, с.80-81]. В рамках стратегії Європа-2020, прийнятій у 2010 р., одним з п'яти ключових завдань підвищення рівня конкурентоспроможності ЄС є досягнення рівня 3 % ВВП на виконання наукових досліджень і розробок.

Витрати на ДіР здійснюються у підприємницькому секторі, в державному секторі і в секторі вищої освіти. В країнах з найвищим рівнем наукоємності (2,8 % і вище) був досить високий рівень витрат на ДіР підприємницького сектору. Для України співвідношення витрат підприємницького сектору, сектору вищої освіти і

державного сектору становило 55:6:39 у 2013 р., або 0,41 %, 0,01 % і 0,29 % відповідного сектору від ВВП [1, с. 155-156].

Таблиця 1
Показники СНР освітньої, професійної, наукової та
технічної діяльності у 2010-2013 рр.

	2010	2011	2012	2013
Валовий внутрішній продукт (ВВП) (у фактичних цінах), %	100	100	100	100
Професійна, наукова та технічна діяльність, % ВВП	2,5	2,3	2,9	3,2
Освіта, % ВВП	5,0	4,6	5,1	5,4
Індекси фізичного обсягу ВВП (% до попереднього року)	104,1	105,4	100,2	100,0
Професійна, наукова та технічна діяльність	88,7	93,5	127,9	110,0
Освіта	98,3	100,4	105,3	101,6
Індекси-дефлятори (у цінах попереднього року) ВВП (% до попереднього року)	113,7	114,2	108,0	104,3
Професійна, наукова та технічна діяльність	111,7	120,2	107,8	102,9
Освіта	115,0	111,2	114,7	107,0
Індекси фізичного обсягу (у постійних цінах 2010 року) ВВП (%; 2010=100)	100,0	105,4	105,6	105,7
Професійна, наукова та технічна діяльність	100,0	93,5	119,6	131,6
Освіта	100,0	100,4	105,8	107,5
Індекси-дефлятори (у постійних цінах 2010 року) ВВП (%; 2010=100)	100,0	114,2	123,3	128,6
Професійна, наукова та технічна діяльність	100,0	120,2	129,6	133,4
Освіта	100,0	111,2	127,5	136,4

Складено автором на основі [3, с. 47-52]

Аналіз витрат на ДіР за джерелами фінансування в 2011р. показує, що більше половини (54,9 %) загальних витрат країн ЄС було профінансовано підприємницьким сектором, одна третина (33,4 %) – державним і 9,2 % – за рахунок іноземних коштів. У 2013р. в Україні основним джерелом фінансування витрат на ДіР були державні кошти (47,7 %), кошти підприємницького сектору (29,0 %) та іноземні кошти (21,6 %) [1, с.80-81].

Загальні витрати на освіту в Україні у 2007 та 2008 роках склали по 7,4 % ВВП, у 2009 р. – 8,5 %, у 2010 р. – 8,1 %, у 2011 р. – 7,2 %, у 2012 та 2013 роках цей показник становив по 7,6 % (державні та приватні витрати разом з урахуванням офіційних та неофіційних прямих платежів населення). Частка витрат державного сектора на освіту у 2013 р. становила 6,4 % ВВП, що відповідає рівню розвинутих країн ЄС [2, с. 6]. Це свідчить, що кошти, які спрямовані на фінансування освіти відповідають економічному розвитку країни. Упродовж 2007-2013 років частка державного фінансування системи освіти в Україні збільшилась з 75 до 84 % [2, с. 14].

Підвищення рівня загальної освіченості населення та кваліфікації працівників є завданням вищої освіти. При підготовці бакалаврів та магістрів спожили 37,2 % та 1,7 % фінансових ресурсів від загальних витрат на освіту [2, с. 7]. Навчальні заклади, що здійснюють підготовку за освітніми рівнями бакалавр-магістр, споживали кошти державного сектору (бюджетів різних рівнів) (69 %) та недержавного секторів (домогосподарств) (31 %). Причому, навчальні заклади, що забезпечували підготовку рівня бакалавр, на 29% фінансувалися за рахунок коштів домогосподарств [2, с. 8]. У системі доступу громадян для здобуття вищої освіти все відчутніший вплив ринкових відносин. За останні роки більшу частину студентів, прийнятих до вищих навчальних закладів складають особи, яких

зараховано для навчання на контрактній основі. Тому, значна частина коштів недержавного сектора на рівні домогосподарств (72,2 %) витрачається саме для забезпечення першого етапу вищої освіти – бакалавр. Аналіз витрат на підготовку кадрів в розрізі природничі-гуманітарні напрями підготовки не був предметом вивчення, але вочевидь пояснює дані Міжнародного дослідницького центру кадрового порталу HeadHunter Україна, проведеного наприкінці 2014 року, 44 % українців працюють не за професією, і лише 36 % – за фахом. Дослідження цієї ж компанії встановили, що кожен третій випускник влаштовується на роботу «по знайомству». Ще один невтішний результат опитування – в нашій країні думки про переїзд навідують 93 % офісних співробітників [6].

Середні витрати на навчання одного студента в Україні у 2013 році склали 20997 грн. за ОКР бакалавр та 60261 грн. за ОКР «магістр» [2, с. 11]. Аналіз розподілу витрат на освіту свідчить, що в Україні порівняно з розвинутими європейськими країнами досить низький рівень витрат у розрахунку на одного студента (20% від середніх витрат на студента у країнах ЄС) [2, с. 12]. У системі підготовки бакалаврів також наочною є незбалансованість між масштабами діяльності та обсягами фінансування. Аналіз ДРО виявив в Україні залежність від приватного фінансування вищих рівнів освіти. Причому, як перший етап вищої освіти бакалавр, так і другий - магістр фінансуються, в основному, домогосподарствами – на 97 та 74 % від витрат недержавного сектора за відповідними рівнями освіти [2, с. 12].

Висновки та пропозиції.

1. Найбільшою мірою зміст «інтелектуалізації» економіки ілюструють показники «людський капітал і дослідження». Оцінити їх можна використавши методи

позитивної економіки. Дані СНР доводять, що діяльність національної системи освітньої, професійної, наукової та технічної діяльності відособлені від завдання збільшення загальних обсягів виробництва.

2. Частка витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП, при індикативному значенні для розбудови економіки інноваційного типу у 3 % ВВП, суттєво нижча. Окрім того, витрати на дослідження і розробки у підприємницькому секторі здійснюються за кошти держави, що суперечить тенденціям розвитку економік інноваційного типу. Позитивною тенденцією слід вважати збільшену частку іноземних джерел фінансування досліджень і розробок, хоча це явище не усталене.

3. Частка витрат державного сектора на освіту відповідає рівню розвинених країн, але при підготовці магістрів (дослідницького ядра) використовується менше 2 % фінансових ресурсів освіти (включно з коштами домогосподарств). В Україні витрати у розрахунку на одного студента складають 20 % від середніх витрат на студента у країнах ЄС.

4. Політика в сфері освіти і науки повинна відповідати завданню інтелектуалізації економіки, бути гармонізованою з інноваційною політикою і стати складовою стратегії розвитку країни. Зміни величини, динаміки і структури державного фінансування освітньої, професійної, наукової та технічної діяльності мають підпорядковуватися завданню розвитку в економіці високотехнологічних виробництв.

Список використаної літератури

1. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2013 році / [Електронний ресурс] / Статистичний збірник / Державна служба статистики України. - Режим доступу http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2014/zb/09/zb_nayk_13.zip.

2. Національні рахунки освіти України за 2013 рік / [Електронний ресурс] / Статистичний бюлетень / Державна служба статистики України. - Режим доступу http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2015/bl/02/bl_NRO.zip.
3. Національні рахунки України за 2013 рік / [Електронний ресурс] / Статистичний бюлетень / За редакцією І.М. Нікітіної / Державна служба статистики України. - Режим доступу http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2015/zb/02/NR2013pdf.zip.
4. Хаустов В.К. Інноваційний потенціал структурних зрушень в Україні / В.К. Хаустов // Економіка і прогнозування. – 2014. - №2. - С. 85-93.
5. Пирог О.В. Структурні зміни в національному господарстві України під впливом процесу постіндустріалізації [Електронний ресурс] / О.В. Пирог // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2014. – № 794 – С. 72–81. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua>.
6. Реформа освіти та науки як засіб проти кризи [електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://osvita.ua/vnz/46908/>

СЦЕНАРІЇ МІЖНАРОДНОЇ УЧАСТІ У ФІНАНСУВАННІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Диба О. М., к. е. н., доц.
dyba_m@ukr.net

Гернего Ю. О., к. е. н.
iuliia88@yandex.ru

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. В умовах сучасності актуальності набуває питання готовності національних економік до взаємодії на макроекономічному рівні. Важливо враховувати конкурентоспроможність національної продукції у світі, зацікавленість іноземних контрагентів у співпраці з вітчизняними виробниками. Тому, існує потреба аналізу можливих сценаріїв міжнародної участі у фінансуванні інноваційного розвитку національної економіки.

Сучасна світова фінансова наука володіє значними теоретичними напрацюваннями вчених-економістів, які розглядали зазначені вище питання. Питання теоретичного обґрунтування інноваційного розвитку, фінансово-кредитного забезпечення інноваційної діяльності були предметом досліджень вітчизняних фахівців: Л. Алексеєнко, Ю. Бажала, І. Власової, О. Вовчак, А. Гальчинського, М. Диби, О. Диби, В. Зянько, О. Колодізева, М. Крупки, А. Кузнецової, Б. Луціва, І. Лютого, Т. Майорової, С. Онишко, А. Пересади, Б. Пшика, В. Сизоненка, Л. Федулової, О. Юркевич та інших.

Мета та методика дослідження. Метою нашого дослідження є обґрунтування, на основі аналізу

статистичних даних, синтезу та порівняння, тенденцій та сценаріїв міжнародної участі в фінансуванні інноваційного розвитку економіки України.

Основний матеріал. На сьогодні в Україні динаміка фінансування інноваційної діяльності за рахунок іноземних інвесторів є нестійкою. Так, після зростання частки іноземних інвесторів в структурі джерел фінансування інноваційної діяльності у 2009 та 2010 роках (19,03% та 29,97% відповідно), спостерігаємо її різке зменшення до 0,4% у 2011 році, у 2012 та 2013 р. р. зазначена частка дещо підвищилась, але не досягає рівня минулих періодів [1]. Такі тенденції пов'язуємо із несприятливими макроекономічними факторами та мікроекономічними тенденціями для залучення іноземних інвестицій в економіку країни.

За географічною структурою на початок 2013 р. 32% іноземних інвестицій у національну економіку, припадало на Кіпр. При цьому з 2006 по 2013 р. інвестиції з Кіпру в економіку України зросли в 10,8 рази, тоді як інвестиції Німеччини за цей час зросли тільки на 14,5%, Великобританії — в 2,2 рази, Австрії — в 2,4 рази, а США — зменшилися на 36%. Інші промислово розвинуті країни світу, такі як Франція, Швеція, Швейцарія та Італія, у загальному списку інвесторів в економіку України займали тільки 8-11 місця, а США — 12 місце, за цим показником їх випереджала така країна, як Віргінські Острови. Це засвідчує, що в умовах поширення світової фінансово-економічної кризи Україна не змогла запропонувати іноземним інвесторам промислово розвинутих країн такі умови, які б заохочували їх до подальшого інвестування своїх коштів у нашу економіку та оновлення української продукції [2, с. 14].

В контексті нашого дослідження також визначимо пропозицію іноземних фінансових ресурсів для потреб

інноваційної діяльності національної економіки як частку іноземного капіталу в статутному капіталі банків України (рис. 1).

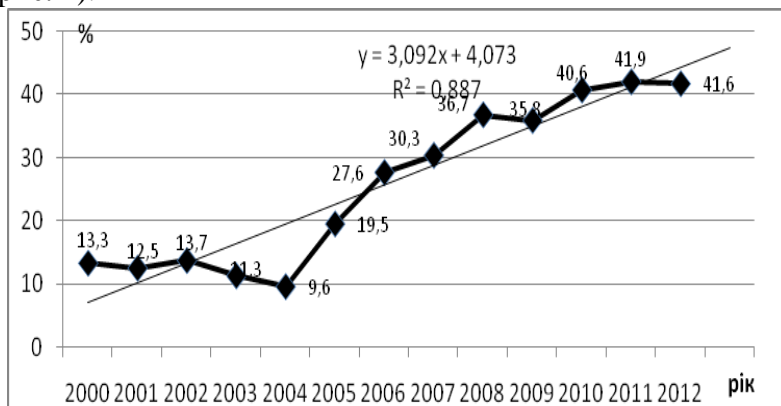

Рис. 1. Зміна частки іноземного капіталу в статутному капіталі банків України протягом 2000 – 2012 років
Джерело: складено автором за [3]

Так, банк ING засновано на умовах банківського франчайзингу голландської корпорації ING, що працює аналогічним чином також на ринках Румунії, Польщі, Бельгії та Люксембургу [4, с. 3]. Операції торговельного фінансування здійснюються Укрексімбанком та філіями іноземних банків – «Креді Агріколь», Сітібанк, ІНГ Банк, Райффайзен Банк Аваль.

Висновки та пропозиції. У зв'язку із необхідністю поширенням тенденцій глобалізації на усі сфери розвитку суспільства, узагальнимо консервативний, оптимістичний та найімовірніший сценарії характеру участі України у фінансово-кредитному забезпеченні інноваційного розвитку на міжнародному рівні.

Консервативний сценарій характеризує ізолюваність національної економіки. Основні кредитори інноваційних проектів – банки. Практично відсутні взаємозв'язки між суб'єктами господарювання на міжнародному рівні.

Оптимістичний сценарій передбачає інтеграцію вітчизняних суб'єктів інноваційної діяльності у глобальну інноваційну спільноту. Поруч із банками розвиваються небанківські фінансові установи. Зокрема, кредитування інноваційних проєктів відбувається за рахунок, як вітчизняних, так і іноземних джерел. Найімовірніший сценарій полягає в поступовій інтеграції національного інноваційного проєктування в глобальний інноваційний простір. Фінансування інноваційних проєктів здійснюється переважно за рахунок банківського інвестиційного кредиту. Поступово зростають можливості небанківських фінансових установ, зацікавленість суб'єктів господарювання, що реалізують інноваційні проєкти, у міжнародному кредиті.

Список використаної літератури

1. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. Статистична інформація. Наука та інновації. Наукова та інноваційна діяльність (1990 – 2013 р. р.). / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Борейко В. І. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку України. /В. І. Борейко // Вісник економічної науки України. – 2014. – № 2. – с. 13 – 16.
3. Іноземний капітал в банках України: статистика за 2000 – 2012 роки. Аналіз банків України: огляди, графіки, факти./ / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bankografo.com/inozemniy-kapital-v-bankah-ukrayini-statistika-za-2000-2012-roki.html>
4. Шаповал А. Присутність іноземного капіталу в банківському секторі України / А. Шаповал // Вісник НБУ. – 2008. – № 4. – С. 2 – 7.
5. Онишко С. В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку : [монографія] / С. В. Онишко. – Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2004. – 434 с.

БЕЗПЕКА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ВЕКТОРА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Довженко В. А., к.е.н., доц.
ЖНАЕУ
vdovzhenko@ukr.net

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. В сучасному економічному середовищі, заснованому на інформації, знаннях і творчості, інтелектуальна власність є тим каталізатором, який сприятиме розвитку економіки України, виходу її на європейський ринок та гарантуватиме економічну, політичну й соціальну безпеку. Водночас надзвичайно актуальним є питання створення цивілізованого економічного середовища, побудованого за законами ринкових відносин, в якому товаровиробники, продавці та споживачі будуть надійно захищені від недобросовісної конкуренції, в основі якої, як правило, завжди лежить неправомірне використання об'єктів інтелектуальної власності й виробництво контрафактної продукції. Для реалізації цих завдань в Україні необхідно активізувати та підвищити ефективність використання потенціалу інтелектуальної власності.

Серед наукових досліджень, що висвітлюють теоретичні і практичні аспекти питання інтелектуальної безпеки, слід назвати праці таких дослідників: А. Андрощука, А. Жарінової, О. Левковець, С. Мосова, Е. Садаклієвої, О. Мамітова, Л. Кузнець тощо. Однак, окремі підприємці не мають достатньо знань та інформації, щоб усвідомити взаємозв'язок між існуючими проблемами розвитку власної компанії та захистом інтелектуальної власності.

Мета та методика дослідження. Метою даного дослідження є теоретичне узагальнення та розробка практичних рекомендацій щодо формування системи інтелектуальної безпеки. В ході дослідження було використано такі методи: формалізації, ідеалізації, абстрагування, індукції, дедукції, аналізу, синтезу, аналогії та системного підходу.

Основний матеріал. В умовах членства нашої держави в Світовій організації торгівлі (СОТ) та підписання Угоди про асоціацію України з ЄС особливо важливими є питання ефективного захисту інтелектуальної власності вітчизняних компаній. Зважаючи на це, виникає необхідність формування належного рівня національної безпеки України в науково-технологічній сфері. Головним недоліком нинішньої ситуації є відсутність національної системи безпеки інтелектуальної власності, спрямованої на розв'язання актуальних соціально-економічних проблем на основі формування економіки знань і переходу до освітнього суспільства.

У наукових публікаціях інтелектуальна безпека розглядається як захист результатів розумової діяльності, раціональне використання і відтворення розумових здібностей людей, а іноді її просто ототожнюють з інтелектуальною власністю. На основі вивчених джерел [3, 5, 6] можна визначити інтелектуальну безпеку, як створення інституційно-правового середовища діяльності особистості або суб'єкта господарювання, в якому забезпечується захищеність їх інтелектуальних інтересів, шляхом недопущення можливості втрати об'єктів інтелектуальної власності, інформації про їх створення, використання та зберігання.

Поняття інтелектуальної безпеки слід розглядати на двох рівнях – загальнодержавному та окремого суб'єкта економіки. На загальнодержавному рівні інтелектуальна

безпека передбачає захист національних інтересів у сфері інтелектуальної власності. У цьому напрямі в Україні сформовано сучасну систему правової охорони об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ), яка представлена сукупністю законів та підзаконних нормативно-правових актів і діяльністю відповідних установ щодо реєстрації та захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності. Однак, поки що не можна стверджувати про сформовану систему інтелектуальної безпеки держави, що пов'язано з низькою правовою культурою населення; неспроможністю існуючих законів надійно захистити права суб'єктів інтелектуальної власності; відсутністю реальних можливостей у значній кількості провідних вчених реалізувати свій творчий потенціал; політичною й економічною нестабільністю.

На рівні підприємства інтелектуальна безпека передбачає набір управлінських функцій, спрямованих на попередження, виявлення, ліквідацію загроз та мінімізацію втрат, пов'язаних з неправомірним використанням об'єктів інтелектуальної власності, втратою прав на ці об'єкти чи інформації про них. Вітчизняні підприємства, незважаючи на вагоме значення інтелектуальної власності в умовах високої конкуренції, не приділяють достатньої уваги формуванню системи інтелектуальної безпеки, що створює значні загрози ефективності їх бізнесу у майбутньому.

В умовах інтеграційних процесів загрозами у сфері використання інтелектуальної власності можуть бути: крадіжка документації або інформації про існуючі ОІВ; крадіжка виробів з впровадженими технічними рішеннями на підставі використання ОІВ або відходів від виробництва продукції з використанням ОІВ; небажання створювати та юридично захищати ОІВ; втрата кваліфікованого персоналу, який володіє інформацією про ОІВ; витік інформації про існуючі ОІВ та нові інтелектуальні

розробки; несанкціонований допуск до технологій та документації, в яких реалізовані або відображені ОІВ; несанкціонований допуск до звітних матеріалів щодо економічної та науково-технічної діяльності, які пов'язані з ОІВ [5]. Більшість цих загроз пов'язані з використанням недобросовісних засобів і методів конкурентної боротьби, внаслідок чого перемагає той, хто нехтує правилами підприємницької етики чи порушує закон.

Типовими формами і методами економічного шпигунства є такі: підкуп; впровадження своїх людей до складу персоналу конкуруючої фірми; знімання інформації з комп'ютерів; спостереження; прослуховування і підслуховування [1]. Для боротьби з цим явищем необхідно підтримувати фізичну та інформаційну безпеку на достатньому рівні, щоб забезпечити недоторканність архівів і виробничих процесів компанії, а також захистити інтелектуальну власність і конфіденційні відомості; впровадити процедури з виявлення, обліку і контролю інтелектуальних активів, щоб гарантувати можливість їх аналізу та управління ними; докладати максимальних зусиль для захисту комерційної таємниці та конфіденційної інформації компанії і третіх осіб; поважати, не втручатися і підтримувати безпеку технічних анти-піратських заходів, які використовуються правовласниками для захисту їх продукції та послуг, заснованих на ОІВ [2].

Очевидно, що безпека інтелектуальної власності на підприємстві може реалізуватись шляхом правової охорони і правого захисту ОІВ в судовому порядку або шляхом збереження інформації про ОІВ в межах комерційної таємниці, як найдавнішого способу охорони інтелектуальної власності.

Висновки та пропозиції. Отже, аналіз вітчизняної сфери інтелектуальної власності дає змогу констатувати

відсутність дієвої системи інтелектуальної безпеки на національному рівні та рівні окремих суб'єктів господарювання. Це свідчить про неефективність використання інтелектуального потенціалу нашої країни та порушення інтересів творців, підприємців і споживачів. Вирішення проблеми створення ефективної системи безпеки інтелектуальної власності є передумовою для створення інноваційної моделі розвитку економіки України та її реалізації у світовому просторі.

Питання інтелектуальної безпеки потребує на рівні держави розробки концепції національної системи інтелектуальної безпеки та проведення низки заходів щодо її реалізації. На рівні підприємств слід розробити комплекс організаційних, економічних та управлінських заходів щодо збереження і відтворення наявного інтелектуального потенціалу.

Список використаної літератури

1. Андрощук Г. Економічна безпека підприємства: форми і методи економічного шпигунства [Електронний ресурс] / Г. Андрощук // Юридичний журнал. – 2012. – №7. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id>.
2. Інтелектуальна власність: рекомендації для бізнесу [Електронний ресурс] / За сприяння Комісії з інтелектуальної власності ІСС. – Режим доступу: www.iccwbo.org/bascap.
3. Левковець О. М. Сучасні трансформації інституційних умов функціонування сфери інтелектуальної власності / О. М. Левковець // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2013. – №4(15). – С. 84-97.
4. Маркіна А. І. Теоретико-прикладні засади механізму забезпечення інтелектуальної безпеки на підприємстві [Електронний ресурс] / А. І. Маркіна, М. О. Московченко // Управління розвитком. – 2010. – №

18(94). – С. 24-26. – Режим доступу: <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct>.

5. Мосов С. Інтелектуальна безпека України в контексті її входження до СОТ / С. Мосов, А. Жарінова // Інтелектуальна власність. – 2008. – №6. – С.4-9.

6. Садаклієва Е. В. Сучасні засади фінансово-економічної безпеки у сфері інтелектуальної власності [Електронний ресурс] / Е. В. Садаклієва, О. В. Мамітов, Л. Ф. Кузнець. – Рівне: Міжрегіональна академія з проблем безпеки життєдіяльності, 2012. – 112 с. – Режим доступу: www.on-libr.info/?p=719.

МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНИХ НАУКОВИХ ТА БІЗНЕС-ПРОЕКТІВ В РАМКАХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРОГРАМ З ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ІННОВАЦІЙ

Кравець І.В., к.е.н.
ЖНАЕУ
ikravets2009@ukr.net

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Інститут науки є невід’ємною частиною будь-якого зрілого громадянського суспільства, оскільки існує прямий зв’язок між рівнем досягнень в науці та рівнем соціально-економічного розвитку тієї чи іншої країни. Особливе місце тут належить економічній науці, яка, як відомо, покликана виступати теоретичною основою економічної політики та сприяти розробці раціональних рішень на рівні підприємства. Отже, значення наукових економічних ідей та подальша їх імплементація є набагато впливовішими, ніж це наразі сприймається в суспільстві, а соціально-економічна криза в Україні є нічим іншим, як відображення кризи національної економічної науки.

Серед причин такої кризи є недостатня мотивація наукових кадрів, низький рівень фінансування, уникання на рівні держави та місцевих інституцій просвітницької роботи щодо можливостей співпраці з провідними науковими установами світу над проблемами, що є нагальними та необхідні соціуму та ринку сьогодні. Однією з таких можливостей є приєднання української наукової спільноти до участі в Рамковій програмі ЄС «Горизонт 2020», основні принципи та механізм дії якої наведені в даному дослідженні.

Теоретичні положення інноваційних теорій та механізм їх взаємодії з економічно-суспільним розвитком

було висвітлено у наукових працях зарубіжних (Й. Шумпетер, М. Д. Кондратьєв, В. Гунін, Г. Менша, Б. Санто, Б. Твісс, Р. Солоу, Ф. Хайєк та ін.) та вітчизняних (М. І. Туган-Барановський, В. Будкін, В. А. Новицький, І. О. Макаренко, Ю. М. Бажал, В. М. Геєць, Б. А. Малицький, В. В. Рокоча, О. І. Волков, Д. І. Кокурін та ін.) вчених. Однак, незважаючи на теоретичну та практичну цінність проведених досліджень, механізм імплементації наукових ідей та розробок в сучасних умовах висвітлено недостатньо.

Мета та методика дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо реалізації наукових та бізнес проектів в рамках європейських програм з досліджень та інновацій. Теоретичною та методологічною основою дослідження є загальні положення економічної теорії, класичні та сучасні концепції функціонування, фінансування та розвитку наукових інституцій та підприємств.

Основний матеріал. В Україні в останні десятиріччя відбувається скорочення фінансування на наукові та науково-технічні дослідження, відсоток такого фінансування у ВВП значно нижчий за європейський (рис. 1, 2), а в структурі такого фінансування половина коштів призначена для виплати фіксованої заробітної плати, незалежно від напряму, фізичної та інтелектуальної складності завдання.

Питома вага загального обсягу витрат на дослідження та розробки у ВВП України в 2013 р. становила 0,77 %, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 0,33 %. За даними Євростату, частка обсягу витрат на наукові дослідження та розробки країн ЄС-28 у ВВП становила 2,01 %, що склало 360 млрд. дол. США [1], [2, с. 80-81], [3, с.16].

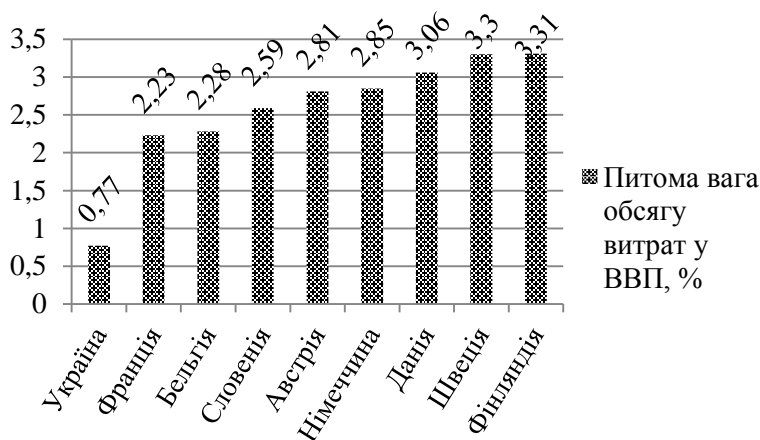

Рис. 1. Питома вага загального обсягу витрат на дослідження та розробки у ВВП України та європейських країн, 2013 р.

Більшою за середню частка витрат на дослідження та розробки була у Фінляндії – 3,31 %, Швеції – 3,3 %, Данії – 3,06 %, Німеччині – 2,85 %, Австрії – 2,81 %, Словенії – 2,59 %, Франції – 2,23 %, Бельгії – 2,28 %; меншою – у Чорногорії, Румунії, Кіпрі, Латвії та Болгарії (від 0,38 % до 0,65 %).

Значно відрізняються від європейських і обсяги фінансування вітчизняної наукової сфери (рис. 2). У 2014 р. загальний обсяг витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт власними силами організацій становив 10691,0 млн. грн., у тому числі витрати на оплату праці – 5015,0 млн. грн. (зарплата виконавців досліджень і розробок в середньому – 3568 грн./місяць), матеріальні витрати – 2717,2 млн. грн., капітальні витрати – 237,9 млн. грн., з них витрати на придбання устаткування – 188,2 млн. грн.) [2].

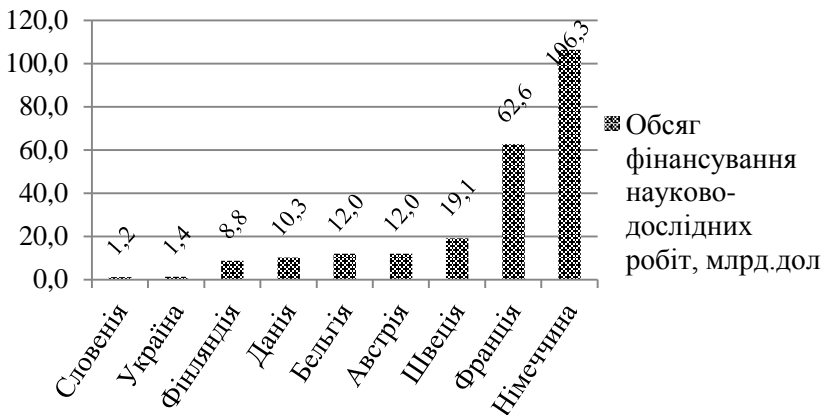

Рис. 2. Обсяг фінансування науково-дослідних робіт в Україні та країнах Європи, 2013 р.

За таких умов фінансування інноваційний шлях розвитку, на курс якого держава бере орієнтир шляхом затвердження низки регіональних та національних програм, є досить тернистим та не дає можливості повного розкриття наукового потенціалу дослідників. Проте, в умовах глобальних змін на інформаційному та політичному просторі для українських вчених з'явився альтернативний шлях проведення досліджень та побудови своєї наукової кар'єри.

Сьогодні для українських науковців є можливість долучитися до європейських рамкових програм з досліджень та інновацій. Саме такою узагальнюючою програмою є «Горизонт 2020», проведення якої триватиме з 2014 р. по 2020 р.. Україна офіційно стала учасником даної програми 19 березня 2015 р. «Горизонт 2020» – це програми Європейського союзу з досліджень та інновацій, яка є фінансовим інструментом реалізації флагманської ініціативи Інноваційного союзу «Європа 2020» з метою зміцнення конкурентоспроможності Європи у глобальному

вимірі, її економічного зростання та створення нових робочих місць. Бюджет програми сягає майже 80 млрд. євро. Програма покликана втілити багато наукових проривів, зробити відкриття та світові інновації.

«Горизонт 2020» поділено на три компоненти та доповнено горизонтальними ініціативами, спрямованими на розповсюдження провідного досвіду та розширення участі (рис. 3).

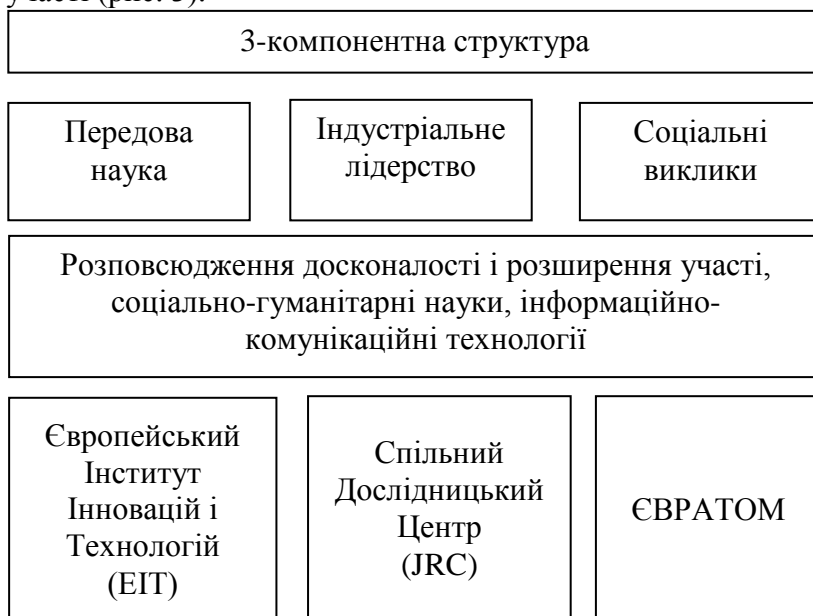

Рис. 3. Структура та пріоритети програми «Горизонт 2020»

Для дослідників економічної та аграрної сфери, а також для ряду підприємств України пріоритетними є другий та третій компоненти даної структури, а саме їх елементи:

- біотехнології (2- й компонент);
- інноваційні та конкурентні виробничі технології (2-й компонент);

- безпека продуктів харчування, сталє сільське та водне господарство, лісництво, дослідження води (включаючи питну воду), біоекономіка (3-й компонент);
- безпечна, чиста та ефективна енергетика (3-й компонент);
- навколишнє середовище, клімат, ефективність ресурсів та сировини (3-й компонент);
- Європа у змінному світі – інноваційні та розумні суспільства (3-й компонент);
- наука у суспільстві (3-й компонент);
- розповсюдження досконалості та розширення участі (3-й компонент).

Наукові та виробничі проекти, що подаються до участі у програмі, проходять наступні фази:

Фаза 1: Концепція і техніко-економічна оцінка.

Фаза 2: Дослідницька і демонстраційна робота.

Фаза 3: Комерціалізація.

Мінімальні умови, що висувуються для участі в проектах «Горизонт 2020» наступні:

- а) не менше трьох юридичних осіб повинні брати участь в проектах;
- б) кожна з таких трьох юридичних осіб повинна бути заснована в країні-учасниці ЄС або в асоційованій країні;
- в) жодні дві з трьох юридичних осіб не можуть бути засновані в одній і тій самій країні-учасниці ЄС або в асоційованій країні;
- г) усі три юридичні особи повинні бути незалежними одна від одної.

Критерії щодо учасників наступні:

- а) будь-яка юридична особа, заснована в країні-учасниці ЄС або асоційованій країні, або створена за законодавством ЄС;
- б) будь-яка міжнародна організація з участю ЄС;
- в) будь-яка юридична особа, заснована в третій країні.

Висновки та пропозиції. В умовах недостатньої мотивації та фінансування науково-дослідної роботи для українських вчених відкривається альтернативний шлях реалізації своїх можливостей та наукових задумів в межах європейських програм. Для гармонійного вливання українського наукового потенціалу в глобальний простір знань та інновацій необхідно ставити перед організаціями та її представниками, окремими індивідами, наступні завдання:

1. На державному, регіональному та інституційному рівні підвищити ступінь інформованості наукових кадрів (викладацького, професорського складу, аспірантів, студентів) про наявні можливості міжнародної співпраці. Сприяти формуванню загальної ідеї щодо реальності міжнародного кооперування наукових потенціалів.

2. На рівні наукових інституцій створити робочі групи відповідно до інтересів науковців та запитів європейських програм з досліджень та інновацій. Розвивати навички культури роботи в команді, оскільки більшість грантів в межах поточних європейських програм не є індивідуальними.

3. Представникам наукових організацій, індивідуумам постійно та системно підвищувати особистий рівень професійних знань та іноземної мови (бажано англійської), оскільки інформація щодо участі в міжнародних програмах на офіційних сайтах ніколи не перекладається українською та російською мовами в повному обсязі, до того ж весь пакет документів потенційного учасника програми також подається англійською мовою.

Виконання хоча б трьох вищезазначених завдань дозволить вітчизняним науковим організаціям та підприємствам реалізувати свої сили та знання на міжнародному рівні. Як зазначав Карлос Кастанеда,

відомий доктор філософії з антропології: «Все, що здійснює людина, визначається рівнем її особистої сили. А сила залежить лише від того, якого роду знаннями людина володіє».

Список використаної літератури

1. Валовий внутрішній продукт країн світу: статистичні показники [Електронний ресурс]. – Вашингтон, США, 2015 р. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>– Перевірено: 02.05.2015

2. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: стат. зб. / Державна служба статистики України. – К., 2014. – 314 с.

3. Національні рахунки України: стат. зб. / Державна служба статистики України К., 2015. – 155 с.

4. CORDIS – Інформаційна служба ЄС з досліджень та розвитку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cordis.europa.eu/home_en.html.

5. HORIZON 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/research/horizon2020/index_en.cfm?pg=h2020.

6. NIP/Ukraine– Національний інформаційний центр з співробітництва з ЄС у сфері науки та технологій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.fp7-npr.kiev.ua.

7. ParticipantPortal – Портал для учасників Рамкової програми. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/research/participants/portal/>.Перевірено: 02.05.2015.

ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОВАЙДІНГУ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Кашук К.М., к.е.н.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

kaschuck.katerina@yandex.ru

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Одним з головних напрямків розвитку та стимулювання інноваційного процесу виступає формування дієвої, злагодженої інноваційної інфраструктури в цілому та її окремих елементів, які на даний момент до кінця не сформовані в Україні, зокрема і в Житомирській області. Дослідженню практичних проблем впровадження наукових розробок в аграрне виробництво не приділено достатньої уваги. До авторів, які висвітлюють практичні аспекти комерціалізації та посередницької діяльності у сфері трансферу технологій, можна віднести Ю. Богачкова, С. Володіна, О. Карпова, І. Малюкової, В. Соловійова, П. Цибульова. Метою дослідження є визначення ролі посередницької діяльності у скороченні інноваційного лагу між результатами аграрної науки та їх впровадженням у виробництво.

Основний матеріал. Розвиток інноваційних форм співпраці наукових установ з виробництвом стимулює ситуація, яка склалася у вузах. Навчальні заклади Житомирської області володіють значним кадровим потенціалом. Водночас з табл. 1 видно, що кількість студентів, що припадає на 1 викладача вищої кваліфікації, починаючи з 2006 р., зменшується. Така ситуація спричинена зниженням народжуваності за 1993–2003 рр., а також зменшенням кількості організацій, які виконують наукові дослідження і розробки в Житомирській області протягом 1995–2012 рр. з 17 до 10 од.

Таблиця 1

Кількість студентів та науково-педагогічних
працівників вищої кваліфікації в навчальних закладах
Житомирської області, осіб

Показник	Рік				2012 р до 2000 р., %
	2000	2010	2011	2012	
Прийом студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації (на початок навчального року)	4956	10776	9464	8927	180,1
Кількість кандидатів наук	461	927	957	1031	224,3
Кількість докторів наук	44	91	94	108	245,5
Кількість студентів, що припадає на 1 кандидата наук	10,8	11,6	9,9	8,7	80,6
Кількість студентів, що припадає на 1 доктора наук	112,6	118,4	100,7	82,7	73,4

За даними демографів, така ситуація триватиме до 2023 р. У зв'язку із цим керівництво вузів змушене знаходити інші шляхи поповнення бюджетів своїх закладів через активізацію інноваційної діяльності у напрямі організації та проведення якісних фундаментальних та пріоритетних прикладних досліджень, створення на цій основі конкурентоспроможних розробок, які реалізуються на виробництві. Останню функцію можуть взяти на себе спеціальні відділи при навчальних закладах.

Наразі демографічна ситуація в області (як і в Україні в цілому) характеризується значними деформаціями, які негативно впливають на нинішній та подальший розвиток Житомирщини. По-перше, створення інноваційних структур буде засобом попередження відтоку наукових кадрів за кордон чи інші сфери діяльності у період демографічної кризи. Якщо брати до уваги лише кандидатів і докторів наук, то, згідно з офіційними даними Державного комітету статистики України, протягом 1991–2011 рр. з України емігрували 778 ос. з науковим ступенем. Лише впродовж останніх восьми років з України виїхали 54 доктори і 296 кандидатів наук (рис. 2).

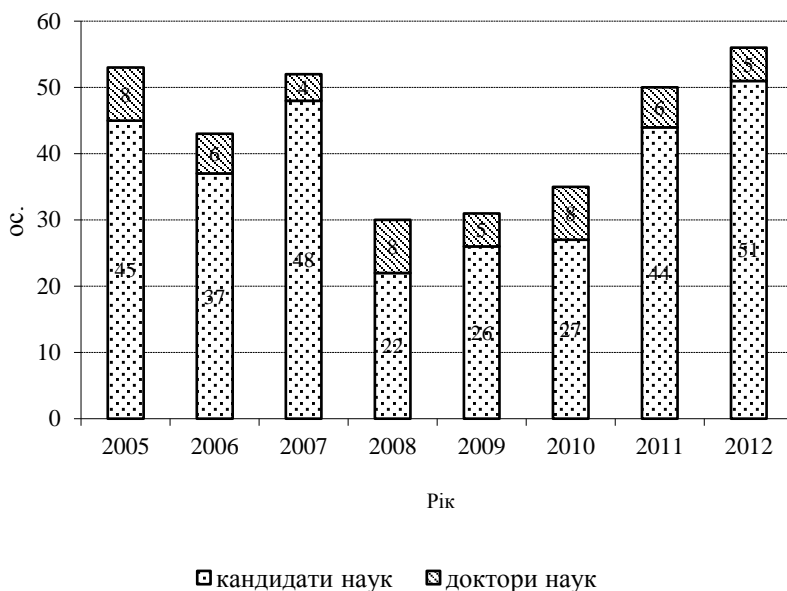

Рис. 2. Динаміка чисельності фахівців з науковими ступеннями, які емігрували за межі України за період 2005–2012 рр.

Джерело: побудовано автором на основі даних Держкомінформнауки України

По-друге, реформування системи вищої освіти у пострадянських країнах не сприяє залученню кваліфікованих кадрів у вищі навчальні заклади. Зокрема, Міністерство освіти і науки України за підсумками аналізу діяльності державних вищих навчальних закладів надало перелік ВНЗ з ознаками неефективної роботи. В рейтинг потрапили 40 навчальних закладів та 81 філіал, включаючи й доволі відомі. Вони можуть бути у майбутньому реорганізовані чи ліквідовані. На цьому тлі новостворені інноваційні структури в подальшому сприятимуть підвищенню іміджу наукових установ та з розвитком нових технологій, розроблених на базі ВНЗ, залученню студентів із-за кордону. Це збільшить шанси навчального закладу на існування.

По-третє, активна інноваційна діяльність наукових установ призведе до залучення наукових кадрів, а також аспірантів та докторантів до участі в інноваційних проектах, які ініціюватимуть дані структури. Отже, взаємозв'язок розвитку системи вищої освіти та інноваційних структур, що при них створюються, очевидний.

Наукові установи мають проблеми з реалізацією своїх розробок, що зумовлені такими чинниками, як недостатнє фінансування науки, неможливість залучення позабюджетних коштів, відсутність механізму впровадження наукових розробок у регіонах. Крім того, держава виділяючи кошти на проведення досліджень, часто не використовує механізмів контролю за тим, щоб вони були реалізовані у виробництві. Наразі вагомим чинником, що стимулюватиме наукові організації та сільськогосподарські підприємства до співпраці з провайдером, є розробка механізму, що передбачає залежність обсягу фінансування досліджень від активності наукових установ у напрямі їх впровадження.

Висновки та пропозиції. За умов ринкової економіки необхідним є активне залучення провайдерів інновацій з метою проведення роботи з посередництва між виробниками сільськогосподарської продукції та дослідниками, пошуку джерел фінансування інноваційного розвитку підприємств, консультування з інноваційного бізнесу дослідників та стимулювання збуту їх розробок. При цьому провайдер може працювати як з окремим дослідником, так і заключати договір про співпрацю з установою, в якій він працює. Таким чином відбудеться чітке розмежування функцій в процесі створення інноваційного продукту. Дослідник працюватиме виключно над створенням наукової розробки, інноваційно-венчурні підприємства здійснюватимуть фінансування ризикових бізнес-проектів, керувати якими буде інноваційний менеджер – представник провайдингової структури.

Список використаної літератури

1. Карпов А. Инжиниринговая платформа для трансфера технологий / А. Карпов // Вопросы экономики. – 2012. – №7. – С. 47-65.
2. Andrew J.P., De Rocco E. S., Taylor A. The Innovation Imperative in Manufacturing: How the United States Can Restore Its Edge / J.P. Andrew, E. S. De Rocco, A.Taylor. – Boston : BCG, 2009. – 250 p.

ІННОВАЦІЙНЕ ІНВЕСТУВАННЯ ЯК ІМПЕРАТИВ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА ТЕРИТОРІЯХ ПІДВИЩЕНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ НАПРУГИ

Каленська В.П., асп.
ЖНАЕУ

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Зростання чисельності населення, деградація земельних і водних ресурсів та ряд інших соціальних, економічних й агроекологічних проблем зумовлюють необхідність підвищення ефективності ведення сільськогосподарського виробництва на основі впровадження інноваційних методів та технологій. Дана теза знайшла підтвердження у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, які наголошують на важливості впровадження інновацій за основними напрямками розвитку аграрного виробництва: інституційним (О.В. Гончаренко [2], П.В. Коваль[5]), соціоекономічним (О.М. Бородіна [1]), техніко-технологічним (І.В. Науменко [7], В.М. Петров [9]). Віддаючи належне сформованому теоретико-методичному фундаменту, слід відмітити недостатню розробленість питань інноваційного інвестування сільського господарства на територіях підвищеної екологічної напруги. Специфіка таких територій передбачає використання інноваційних досягнень не тільки для впровадження нового, більш ефективного способу виробництва сільськогосподарської продукції, але й з точки зору використання спеціальних технологій для подолання чи зменшення наслідків негативного екологічного характеру.

Мета та методика дослідження. Метою даного дослідження є обґрунтування значення інноваційного

інвестування для розвитку сільського господарства на територіях підвищеної екологічної напруги, зокрема на сільськогосподарських угіддях забруднених радіонуклідами. Для досягнення мети використовувались наступні методи: історичний та логічний, індукції та дедукції, аналізу та синтезу, узагальнення тощо.

Основний матеріал. Екстенсивний характер використання природних ресурсів, недалекоглядна політика держав та окремих підприємств, непередбачувані та надзвичайні обставини призвели до утворення територіальних ділянок, на яких відбулись або продовжують відбуватись різні за ступенем і характером впливу негативні зміни довкілля. Такі території вважаються територіями підвищеної екологічної напруги і потребують застосування принципово інших способів ведення господарської діяльності. В Україні однією із найбільших зон екологічного лиха є територія, що постраждала від радіаційного забруднення внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС.

З роками після аварії відбувається поступове зміщення акцентів у вирішенні окремих завдань, серед яких слід виділити такі нові проблеми:

1. Подальший систематичний радіаційний моніторинг сільськогосподарських угідь щодо забруднення довгоживучими штучними радіонуклідами з метою розробки рекомендацій для раціонального їх використання у різних напрямках аграрного виробництва з урахуванням специфіки ґрунтово-кліматичних умов регіону, реабілітації та повернення деяких з них у господарче використання.

2. Вивчення особливостей міграції радіонуклідів в об'єктах сільського господарства, закономірностей їх надходження, транспортування, розподілу і перерозподілу в агроценозах з метою прогнозування радіонуклідного забруднення продукції рослинництва і тваринництва.

3. Дослідження впливу інших антропогенних чинників, що привносяться в агросистеми хімічні меліоранти, добрива, пестициди та інші фізіологічно активні сполуки, важкі метали, кислотні дощі тощо, на перехід радіонуклідів у сільськогосподарські рослини і організм тварин та розробка заходів щодо зменшення їх вмісту в продукції рослинництва і тваринництва.

4. Розробка науково обґрунтованих систем ведення окремих галузей сільського господарства на забруднених радіонуклідами територіях, які забезпечують постійне зниження рівня радіоактивного забруднення продукції.

5. Вивчення особливостей біологічної дії іонізуючих випромінювань інкорпорованих радіонуклідів на сільськогосподарські рослини і організм сільськогосподарських тварин.

6. Оцінка ролі споживання продукції сільськогосподарського виробництва як основного джерела формування дози опромінення в умовах радіоактивного забруднення території та оптимізація вживання захисних заходів [3, с. 27-28].

Вирішення цих завдань потребує залучення значних обсягів інвестицій, котрі б забезпечували перебудову сільського господарства на нових технологічних засадах та виступали потужним ресурсом підвищення якості життя місцевого населення.

Наукові розробки українських авторів в сфері ведення сільського господарства і використання природних угідь дозволяють визначити пріоритети і обґрунтувати проведення різних заходів з реабілітації земель [8, с. 61]. Однак, як слушно зазначають українські науковці П.П. Надточій, Г.М. Мартенюк, М.В. Мартенюк, на сьогоднішній день науковці не залучаються у достатній мірі до розроблення заходів, котрі могли б суттєво оптимізувати відносини у системі “витрати на

природоохоронну діяльність – вигода від її здійснення” [6, с. 80]. Водночас, залучення вітчизняного інтелектуального потенціалу до вирішення зазначених проблем, могло б частково вирішити проблему вітчизняних сільськогосподарських підприємств не лише з придбання дорогих іноземних технологій, але й з їх адаптацією до використання у місцевих умовах. Розробка й реалізація системи заходів щодо дій фахівців сільського господарства в умовах радіоактивного забруднення територій також повинна передбачати організацію і проведення відповідного навчання із спеціалістами цієї галузі, удосконалення навчальних програм і посібників у сфері технологій виробництва радіаційно “чистих” продуктів харчування [4].

Висновки та пропозиції. Залучення інвестицій є передумовою реабілітації сільськогосподарських територій, постраждалих від радіаційного забруднення. Пріоритетним при цьому повинен стати саме інноваційний імператив капіталовкладень, як такий що дозволяє суттєво прискорити та підвищити їх ефективність для вирішення специфічних для таких ділянок проблем. Подальші напрями досліджень доцільно зосередити на виробленні відповідного нормативно-правового забезпечення, здатного стимулювати притік інвестиційних коштів на пільгових умовах.

Список використаної літератури

1. Бородіна О.М. Необхідність і напрями соціально-економічної модернізації аграрного сектору [Електронний ресурс] / О.М. Бородіна. – Режим доступу: http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/12054.023.pdf
2. Гончаренко О.В. Інноваційний розвиток аграрних підприємств: інституційні передумови та стратегічні імперативи / О.В. Гончаренко // Наук. вісн. Львівського

НУБМБГ ім. С.З. Гжицького. – 2012. – Вип. 140. – С. 49-64.

3. Гудков І.М. Актуальні завдання і проблеми сільськогосподарської радіоекології через чверть століття після аварії на Чорнобильській АЕС / І.М. Гудков, В.О. Кашпаров // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету. – 2012. – № 1(30). – Т.1. – С.27-36.

4. Долгий М.Л. Удосконалення державного управління веденням агропромислового виробництва на радіоактивно забруднених територіях [Електронний ресурс] / М.Л. Долгий, А.В. Терент'єва. // Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2013. – Вип. 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Patp_2013_1_12.pdf

5. Коваль П.В. Інституційні перспективи розвитку АПК України в умовах глобальних викликів / П.В. Коваль // Агросвіт. – 2012. – № 10. – С. 2-5.

6. Надточій П.П. Інтеграція радіоекологічної складової у регіональні стратегії та плани дій з охорони навколишнього середовища (на прикладі Житомирської області) / П.П. Надточій, Г.М. Мартенюк, М.В. Мартенюк // Вісник ЖНАЕУ. – 2013. – № 2, т. 1. – С. 71–84.

7. Науменко І.В. Державне регулювання технічного оновлення аграрних підприємств / І.В. Науменко // Агроінком. – 2013. – №7-9. – С. 40-43.

8. Перепелятникова Л.В. Актуальні проблеми реабілітації радіоактивно-забруднених сільськогосподарських угідь України / Л.В. Перепелятникова // Екологічні науки: науково-практичний журнал. – К.: ДЕА, 2014. – № 6. – С.57-61.

9. Петров В.М. Технічне забезпечення інноваційних технологій у рослинництві / В.М. Петров // Економіка АПК. – 2013. – № 2. – С. 100-104.

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Пугачова Н.С., асп.
ЖНАЕУ
stasiy.ztgirl@mail.ru

Постановка проблеми та наліз останніх досліджень.

Практика господарювання свідчить, що останніми десятиліттями в Україні посилились кризові явища в екологічній сфері, подальше поглиблення яких змушує враховувати екологічну складову в організації економічної діяльності та поставити її в ряд основних пріоритетів розвитку крани.

Масштаби екодеструктивних змін у різних регіонах є неоднаковими. В одних спостерігається незначне погіршення екологічної ситуації, в інших маємо говорити про екологічну кризу. У різних галузях і регіонах значно відрізняються можливості розв'язання екологічних проблем.

Дослідження менеджменту екологічних інновацій [1] свідчить про приділення значної уваги засобам екологізації аграрної діяльності. Однак майже не приділяється уваги актуальній темі їх оптимізації залежно від ситуації в галузі та регіоні. Значні відмінності можливостей застосування конкретних методів екологізації спричиняють необхідність створення методологічних підходів до екологізації діяльності сільськогосподарських підприємств на регіональному рівні.

Слід відзначити, що досить широке коло питань щодо екологічних інновацій, інноваційного розвитку та інноваційного менеджменту розглянуто в працях вітчизняних науковців, зокрема у дослідженнях Н. В. Зіновчук, В. І. Захарченко, Н. Н. Меркулова, С. М. Ілляшенко, Л. Г. Мельника, О. В. Прокопенко,

С. Дорогунцова і А. Федорищевої, О. Ф. Балацького, Є. В. Садченко та С. К. Харічкова.

Мета та методика дослідження. Метою статті є обґрунтування необхідності посилення екологізації інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств, як складової регіональної економіки. Теоретичною та методологічною основою дослідження є загальні положення економічної теорії, класичні та сучасні концепції екологізації діяльності аграрних підприємств, а також надбання аграрної науки з питань інноваційної діяльності аграрного сектору України.

Основний матеріал. Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність», інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери, а інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [2].

У сфері охорони довкілля інновації поділяють на чотири групи:

- імітація – повторення вже існуючих інновацій (наприклад, упаковки багаторазового використання для прального порошку);

- трансфер – інновації – передача нововведень з однієї технологічної галузі в іншу;

- ретельно розроблені та проведені інновації;

- інноваційний прорив – реалізація нових, до цього часу не існуючих інновацій [3].

За рівнем впливу на навколишнє природне та соціальне середовище інновації поділяють на радикальні (наприклад,

перехід на безвідходні, ресурсозберігаючі й ресурсощадні виробництва) та модернізуючі (наприклад, «зелена» модернізація) [4].

До основних причин повільного впровадження інновацій відносять також такі:

- в Україні не задіяні механізми підтримки інноваційної діяльності, ефективність яких підтверджена досвідом багатьох інших країн;

- недостатньо досвідчених фахівців у галузі комерціалізації технологій та інноваційного менеджменту;

- існує значний брак часу від розроблення інновації до її впровадження (так, патент з проведенням експертизи винаходу на світову новизну в Україні видається лише через 4–5 років після подання заявки, внаслідок чого втрачається новизна винаходу й актуальність його впровадження) [5].

Також, впровадження екологічних інновацій не підтримується ринком України. Оскільки вирощуючи екологічну продукцію (якість якої хоч і буде кращою, але й ціна буде вищою, а термін зберігання та придатності до вживання коротший), сільськогосподарське підприємство ризикує зазнати збитків. У багатьох випадках менш ризикованим для нього є виробництво продукції не завжди якісної, проте, дешевої.

Відомо, що відступ від інноваційного розвитку, навіть зниження його темпів, є негативним для суспільства і в ряді випадків був початком деградації нації. Проте в більшості випадків інноваційна діяльність спрямована головним чином на досягнення економічної ефективності. Однак, аналіз ступеня ризику інноваційних проектів свідчить про те, що далеко не завжди вдається досягти бажаного результату. Екологізації інноваційної діяльності взагалі приділяється недостатньо уваги. І тому ступінь екологічної безпеки інноваційної діяльності є досить низьким. На рис. 1 побудована матриця, яка ілюструє можливі результати

розвитку інноваційної діяльності в Україні. Вона свідчить про необхідність розробляти, впроваджувати та просувати на ринку екологічні інновації.

Екологічна безпека інновацій	Висока	Тимчасова екологізація розвитку з подальшим посиленням економічного занепаду	Екологічно збалансований сталий розвиток економіки
	Низька	Посилення еколого-економічної кризи	Тимчасове економічне піднесення, кінцевим етапом якого є екологічна криза

Рис. 1. Матриця альтернатив розвитку економіки регіонів України на основі інновацій

Джерело: [6]

На думку вітчизняних учених С. М. Ілляшенка, О. В. Прокопенко, екологічні інновації – зміни в соціально економічному розвитку системи господарювання, які поряд із позитивним соціально-економічним ефектом поліпшують стан довкілля або значно зменшують негативний вплив на нього [7].

Управління екологізацією інноваційної діяльності здійснюється на трьох рівнях: управління фундаментальними і прикладними дослідженнями на державному рівні; управління фундаментальними і прикладними дослідженнями (а також впровадження) в рамках окремих корпорацій; розвиток сфери дрібного дослідницького бізнесу [8].

Одним із факторів, від якого залежить якість довкілля, є розмір коштів, використаних на охорону довкілля. Нині на охорону довкілля в середньому по планеті витрачається лише

0,9 % ВВП. Витрати деяких країн становлять від 1,1 до 1,9 % ВНП (у порядку зменшення частки ВНП: Данія, Німеччина, США, Швеція, Швейцарія, Великобританія, Польща, Японія, Нідерланди, Австрія, Франція). За даними зарубіжних дослідників [6], людська цивілізація може розраховувати на сталий розвиток лише в тому випадку, якщо зуміє збільшити продуктивність використання ресурсів хоча б у чотири рази (удвічі скоротити їх витрати з одночасним подвійним підвищенням віддачі від використання ресурсів).

Висновки та пропозиції. Оцінка еколого-економічної ефективності та необхідність екологічного спрямування інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств, доведена досвідом економічно розвинених країн, є безальтернативною для України. Її роль з часом лише посилюватиметься в умовах поглиблення екологічної кризи, глобалізації та інтелектуалізації світової економіки.

Таким чином, особливості розвитку аграрного сектору України вимагають створення оригінального, адаптованого до вітчизняних умов мотиваційного механізму екологізації інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств з урахуванням регіональної специфіки, а також розробки інструментів просування екологічних інновацій на ринках, територіях, де функціонують дані підприємства у напрямку формування споживчого екологічно спрямованого попиту.

Список використаної літератури

1. Ілляшенко С.М., Прокопенко О.В. Менеджмент екологічних інновацій: навч. посіб. / С. М. Ілляшенко, О. В. Прокопенко // – Суми: Вид-во СумДУ, 2003. – 266 с.
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. №40-IV [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 36. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=40-15>.
3. Пелих О. О. Мотиваційний механізм підвищення ефективності управління підприємством: автореф. дис. на

здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.06.01 «Економіка підприємства і організація виробництва» / О. О. Пелих. – Донецьк, 2001. – 20 с.

4. Екологічне управління: підручник / [В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін.]. – К.: Либідь, 2004. – 432 с.

5. Патон Б.Є. Інноваційний шлях розвитку України/ Б.Є. Патон // Матеріали наукової конференції [Україна на порозі XXI століття: уроки реформ та стратегія розвитку], 15–16 листопада 2000 р. – К., 2000. – С. 60–63.

6. Дубницький В. І. Теоретичні аспекти підвищення потенціалу екологізації інноваційної діяльності промислових підприємств старопромислових регіонів / В. І. Дубницький, Н. В. Даниліна // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Менеджмент інновацій». – 2012. – Вип. № 1. – С. 68–74.

7. Ілляшенко С. М. Формування ринку екологічних інновацій: економічні основи управління: монографія / С. М. Ілляшенко, О. В. Прокопенко. – Суми: ВТД «Університетская книга», 2002. – 250 с.

8. Черваньов Д. М. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України / Д. М. Черваньов, Л. І. Нейкова. – К.: Т-во «Знання», КОО, 1999. – 514 с.

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МОЛОДІ: СУТНІСТЬ, ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

Петіна О. М., асп.

Кіровоградський національний технічний університет
alexandra_petina@mail.ru

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Підвищена увага до інновацій та інноваційного потенціалу продиктована самим життям сучасного суспільства, адже втілення інноваційних процесів в нових продуктах і новій техніці є основою його соціально-економічного розвитку. Практика останніх десятиліть переконливо доводить, що у швидко змінюваному світі стратегічні переваги будуть у тих держав, які зможуть ефективно накопичувати і продуктивно використовувати людський капітал, а також інноваційний потенціал, основним носієм якого є молодь.

Тема комплексного дослідження інноваційного потенціалу молоді в Україні мало розкрита, проте соціально-економічні проблеми молоді, її ціннісні орієнтації та молодіжний сегмент ринку праці висвітлені у працях О. А. Грішної, Є. І. Головахи, О. І. Вишняк, Е. М. Лібанової, І. С. Кравченко, Н. А. Свиридової, І. Л. Демченко, В. В. Онікієнко та ін.

Мета дослідження. Розкрити сутність та особливості інноваційного потенціалу молоді, а також визначити основні труднощі його розвитку.

Основний матеріал. Варто відмітити, що найважливішою перешкодою у становленні інноваційної економіки України є обмежені можливості забезпечення прояву інноваційної активності найманих працівників підприємств та організацій [2, с. 149]. Немає сумнівів, що саме молодь як найбільш активна складова громадянського

суспільства здатна до прояву інноваційної активності: молоді люди краще пристосовані до впровадження інноваційних проектів і технологій у різних сферах, вони є генератором принципово нових знань та ідей, мобільні і повні сил. Якщо скласти портрет молодих людей, зайнятих в інноваційних сферах, то це, в першу чергу, молодь з активною життєвою позицією, непереборним прагненням самовдосконалюватися, створювати і впроваджувати щось нове в різні сфери діяльності з метою перетворення або вдосконалення навколишньої реальності і, по-друге, це просто молодь, що має амбіції.

На основі аналізу зарубіжних наукових джерел, присвячених характеристиці інноваційного типу особистості, доцільно виділити такі його домінуючі риси [5, с. 38–39]: відкритість до експериментів, інновацій та змін; визнання різних точок зору, повага гідності інших людей незалежно від статусної позиції; потреба в змінах, уміння піти від влади традицій); впевненість і здатність долати життєві перешкоди, планування майбутніх дій для досягнення поставлених цілей; системний і прогностичний підхід до відбору і організації нововведень; почуття справедливості щодо винагороди за здійснену працю, здатність визначати допустимий ступінь ризику; наявність творчого мислення, здатність знаходити ідеї та можливості їх оптимальної реалізації; висока цінність освіти, розвинена здатність до рефлексії та самоаналізу.

Цілком очевидно, що найбільшою мірою вищевказаним характеристикам і рисам інноваційного типу особистості відповідає молодь. Недостатність життєвого досвіду, відкритість молодих людей до всього нового пояснюється «експериментальним характером орієнтації в період молодості...готовністю до ризикованих дій» [3, с. 64]. Таким чином, інноваційний потенціал молоді можна розглядати як готовність проектувати зміни

у сфері думки і трудової діяльності, що мають на меті зміни дійсних обставин життя людей.

Пропонуємо визначати інноваційний потенціал молоді як соціально-економічну категорію, що виступає компонентою трудового потенціалу молоді та передбачає наявність комплексу специфічних характеристик, внутрішніх можливостей і здібностей молодих людей, а також новаторських поглядів на вирішення актуальних проблем та завдань, що в свою чергу дозволяє молоді займатися інноваційною діяльністю і функціонувати в сучасному суспільстві.

Але, не можна не зважати на те, що у процесі професійного становлення молодим людям доводиться долати значні перешкоди: складність пошуку роботи, процес адаптації до неї; перепрофілювання; загроза безробіття або ж реальний статус безробітного; мотиваційна неготовність молоді на відповідному рівні виконувати свої професійні обов'язки. Одним із найважчих психологічних випробувань для молодих спеціалістів є труднощі з працевлаштуванням безпосередньо після закінчення ВНЗ [1, с. 340].

Останнім часом відзначено, що більшість вітчизняної молоді не прагне займатися науково-дослідною та винахідницькою діяльністю, оскільки це малооплачувана і трудомістка робота. Бажання заробляти більше штовхає молодих людей у бізнес. Як наслідок, такі професії, як вчений і винахідник сприймаються поки що як непопулярні і неуспішні.

Ступінь модернізації економік провідних країн світу, а також активний процес технологічної глобалізації, створюють необхідні умови для розвитку інноваційних проектів. Держава повинна ставити перед собою завдання розвивати стійкий інтерес і мотивувати студентів, молодих вчених, дослідників, винахідників активно займатися

інноваційним проектами. Однак на практиці у молоді немає особливого вибору роботи. І замість того, щоб удосконалювати свій трудовий потенціал, їм доводиться заробляти на життя, часто влаштовуючись працювати не за набутою професією. У цих умовах інноваційний потенціал молоді використовується неефективно.

Висновки та пропозиції. Підбиваючи підсумки, сформулюємо перелік основних проблем, що заважають розвитку інноваційного потенціалу молоді:

- молодіжний контингент в Україні наразі є демографічно неоднорідним, оскільки об'єднує групи населення у доволі широкому віковому діапазоні – від підліткових (15–17 років) та постпідліткових (18–19 років) до значно більш досвідчених і зрілих у віковому й соціальному відношенні осіб, яким уже за 30, спостерігається «старіння» молодіжного контингенту [4, с. 12];
- невисока якість професійної підготовки та невідповідність структури підготовки фахівців вимогам ринку праці, що зумовлює серйозні труднощі в працевлаштуванні;
- недостатньо поширена в Україні практика використання самоосвіти та вдосконалення знань і навичок;
- міграція української молоді до більш розвинених країн з метою отримати високоякісну освіту у закордонних навчальних закладах, що дозволяє підвищити конкурентоспроможність на ринку праці;
- відсутність ефективної законодавчої бази державної молодіжної політики;
- відсутність виділення цільових коштів на фінансування молодіжної політики та залучення матеріальних і фінансових ресурсів підприємств, установ та організацій, об'єднань громадян, зацікавлених у роботі з

молоддю;

- не використовується міжнародний досвід у реалізації державної молодіжної політики;
- відсутність мотивації молодих людей до активної участі в суспільному житті та інноваційній діяльності.

Шлях до реалізації інноваційного потенціалу молоді бачимо в широкому її залученні до соціального та економічного проектування як способу її самореалізації та зустрічно – до освоєння суспільством інноваційності молоді у формі реалізації науково-дослідних проектів.

Список використаних джерел:

1. Інтелектуально-інноваційний розвиток регіону в контексті євроінтеграції / НАН України. Інститут регіональних досліджень ; наук. ред. Л. К. Семів. – Львів, 2009. – 483 с.
2. Інноваційна праця: діагностика проблем, важелі активізації : монографія / М. В. Семикіна, С. Р. Пасека та ін. / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. М. В. Семикіної. – Черкаси: Видавництво «МАКЛАУТ», 2012. – 320 с.
3. Луков В. А. Теории молодежи: апология их неисчерпаемости // Знание. Понимание. Умение, 2009. – № 2. – С. 58–65.
4. Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти / За ред. Е. М. Лібанової. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2010. – 248 с.
5. Шевченко В. Н. Инновационная личность как социальный тип // Научные ведомости БелГУ. Сер. Философия. Социология. Право, 2010. – № 11, Т. 2. – С. 37–51.

АГРАРНА ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Яворська А. В., здобувач
Житомирській національний агроекологічний університет

В основу вдосконалення та розвитку системи вищої освіти в Україні має бути покладено дослідження взаємодії ринку праці та ринку освітніх послуг як основних складових соціального середовища. Це є передумовою створення гарантованих умов отримання необхідної вищої професійної освіти та забезпечення зайнятості фахівців у національному господарстві відповідно до отримуваних спеціальностей.

У сучасному суспільстві спостерігається дефіцит висококваліфікованих фахівців не лише в аграрному секторі економіки країни, але й в інших сферах діяльності. В наш час роботодавцю потрібні компетентні фахівці, які мають певні уміння та навички, вирізняються конструктивним мисленням, мобільністю, здатністю до адаптації тощо. Оскільки, очевидним є взаємодія ринку праці та ринку освіти. Адже підготовка відповідних фахівців, зокрема сільськогосподарського напрямку є основним завданням впровадження ефективної освітньої моделі у вищих навчальних закладах аграрної освіти.

Питаннями вивчення взаємозв'язку вітчизняного ринку освітніх послуг та ринку праці займаються такі вчені, як: Н. Анішина, Д. Богиня, І. Гнибіденко, А. Колот, Е. Лібанова та багато інших. Організаційно-економічним засадам аграрної освіти в контексті маркетингової діяльності вищих навчальних закладів присвятили свої праці О. Братко, М. Вачевський, В. Карпенко, М. Матвіїв, Т. Оболенська та ін. В їх працях здебільшого висвітлені

проблеми управління якістю освітніх послуг та здійснені спроби пошуку напрямків гармонізації вказаних ринків, але в жодній праці не впроваджена побудова моделі підготовки фахівця відповідно до вимог сільськогосподарського ринку праці.

Існують різні оцінки значення системи вищої освіти. Так, О. Грішнова вказує на міцний зв'язок між розвитком вищої освіти та формуванням людського капіталу [1]. Д. Лук'яненко оцінює розвиток освіти як фактор конкурентоспроможності національної економіки [4]. В дослідженні Б. Данилишина та В. Куценка показано, що зростаюча освіченість є вимогою сучасної економіки та сприяє зростанню ВВП на душу населення [2]. Науковці О. Кириченко, С. Лаптев і Ю. Неговська наголошують на тому, що зростаюча кількість випускників лише поповнює лави безробітних, які потребують соціальної підтримки [3]. Отже, не існує єдиного підходу щодо оцінки значення вищої освіти. Оскільки, з одного боку розвиток системи вищої освіти сприяє досягненню високого рівня національного добробуту, а з іншого – може створювати проблему дисбалансу на ринку праці, викликаючи тим самим незатребуваність деяких спеціальностей та їх перенасичення на ринку праці.

Інституціональні засади системи вищої освіти, зокрема і аграрної вищої освіти як складової інтелектуальної економіки, насамперед, визначають структуру, якість, кількість та доступність навчальних закладів різних рівнів для різних верств населення. Отже, система освіти одночасно виступає як базисним соціальним інститутом, що визначає рівень науково-технічного, економічного й культурного прогресу суспільства, так і сферою створення та передачі знань і соціального досвіду.

Дедалі все частіше відчувається, з практичної точки

зору, розбалансування ринку освітніх послуг і ринку праці. При цьому інтелектуальний потенціал людини, сформований системою освіти, залишається недостатньо використаним або взагалі незатребуваним на ринку праці. Результатом такого процесу є надлишок освіти, коли працівники з вищою освітою (формально за отриманим дипломом) працюють в інших сферах економічної діяльності або займаються здебільшого низько кваліфікованими видами праці. Дана ситуація сформована наступними тенденціями, а саме низькою якістю освітніх послуг, недостатнім рівнем досвіду роботи за спеціальністю, нераціональним використанням праці, що свідчить про відсутність можливості працевлаштуватися за спеціальністю здебільшого через високу корумпованість.

Більшість роботодавців з власного досвіду переконані, що в основному випускники навчальних закладів не мають практичних навичок і компетенції для виконання конкретних завдань. У той час як попит на робочу силу фахівців формують роботодавці. Ситуація з дипломованими спеціалістами в галузі сільського господарства Житомирщини виглядає наступним чином (табл. 1).

Впродовж досліджуваного періоду спостерігалось скорочення кількості штатних працівників із повною і неповною вищою освітою майже на 11 %. В цілому аграрна галузь Житомирської області збідніла за останні роки на 630 освічених осіб. Разом з тим, відбувається зростання частки штатних працівників, які мають повну вищу і неповну та базову вищу освіту у структурі працівників сільськогосподарських підприємств – 4,6 % та 3,7 % відповідно [5]. На наш погляд, така тенденція спричинена зростанням кількості працівників з повною вищою освітою та збільшенням кількості вивільнених працівників без даного рівня освіти. У зв'язку з

тенденцією, якісний склад трудового потенціалу сільськогосподарських підприємств Житомирщини позитивно удосконалюється.

Таблиця 1
Розподіл працівників за рівнем освіти у сільському господарстві Житомирської області

Показник	Роки					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Облікова кількість штатних працівників, всього	19359	16385	13359	13129	13138	10672
З них мають вищу освіту за освітніми рівнями:	2270	1888	1574	1820	1895	1640
- неповна та базова вища освіта						
у % до облікової кількості штатних працівників	11,7	11,5	11,8	13,9	14,4	15,4
Відхилення, %	+0,5	-0,2	+0,3	+2,1	+1,5	+1,0
- повна вища освіта	1228	1100	884	1241	1259	1167
у % до облікової кількості штатних працівників	6,3	6,7	6,6	9,5	9,6	10,6
Відхилення, %	+0,2	+0,4	-0,1	+2,9	-0,1	+1,3

Джерело: складено автором на основі даних Головного управління статистики у Житомирській області

Слід зазначити, що в умовах сучасної розбалансованості ринку праці та ринку освітніх послуг необхідні кардинальні зміни, які при збереженні європейських орієнтирів розвитку системи освіти передбачатимуть їх ефективну інтеграційну взаємодію, що полягатиме у приведенні у відповідність якості надання освітніх послуг до потреб ринку праці (окремих

роботодавців). Важливою передумовою цих змін має стати переорієнтація нинішньої системи освіти на багаторівневу практично-орієнтовану систему підготовки кадрів, особливо в сільському господарстві та підвищення їх мобільності та інформаційної обізнаності у світовому просторі.

Список використаної літератури

1. Грішнова О.А. Розвиток вищої освіти в Україні: тенденції, проблеми та шляхи їх вирішення / О. А. Грішнова // Вища школа. – 2001. - №2-3. – С. 22-33.
2. Данилишин Б. Інноваційна модель економічного розвитку: роль вищої освіти // Вісник НАН України. – 2005. – №9. – С. 26-35.
3. Кириченко О. Ефективне фінансування вищої освіти – шлях конкурентної економіки і відкритого суспільства / О. Кириченко, С. Лаптев, Ю. Неговська // Вища школа. – 2007. – №4. – С. 23-34.
4. Лук'яненко Д.Г. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку / Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, Л.Л. Антонюк. – К.: КНЕУ, 2006. – Т. 2. – 592 с.
5. Житомирщина у цифрах у 2013 році. Статистичний збірник за ред. Пашинської Г. А. – 2014. – 156 с.

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Ярош С.В., здобув.
ЖНАЕУ

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Сьогодні проблеми, пов'язані з енергетичною безпекою як системою заходів високого рівня складності посідають визначне місце в управлінсько-організаційній та практичній діяльності керівництва будь-якої країни світу і їх розв'язання базується на активації процесу інтелектуалізації. Інтелектуалізація стратегії паливно-енергетичної безпеки України є складною системною економічною категорією, методологія і оцінка якої потребує застосування системного підходу.

Енергетична безпека є однією з важливих складників національної безпеки, тому необхідною умовою гарантування сталого розвитку держави є досягнення стану технічно надійного, стабільного, економічно ефективного й екологічно безпечного забезпечення енергетичними ресурсами економіки та соціальної сфери держави.

Методологічні, теоретико-методичні й науково-практичні аспекти інтелектуалізації стратегії паливно-енергетичної безпеки України на сьогодні є досить ґрунтовно дослідженими та розробленими, зокрема, такими вченими і фахівцями як Білорус О. Г., Геєць В. М., Пахомов Ю. М., Пірожков С. І., Недін І. В., Мунтіян В. І., Прейгер Д. К., Сухоруков А. І., Жаліло Я. А., Саприкін В. Л., Степанов В. М., Бараннік В. О. та ін.

Метою даної статті є узагальнення існуючих теоретико-методичних підходів до оцінювання рівня та ефективності розвитку інтелектуалізації стратегії паливно-енергетичної безпеки України.

Основний матеріал. Сучасні дослідження в області економіки, палива й енергетики, свідчать про те, що в недалекому майбутньому споживання нафти і газу у світі перевищить приріст їх запасів. Накопичений світовий і вітчизняний досвід дав можливість для побудови теоретичних та методологічних підходів щодо розвитку паливно-енергетичного комплексу як стратегічного об'єкта та зумовив необхідність використання інтелектуалізації методики організації управління, планування і державного регулювання, яка є фундаментом для забезпечення енергетичної безпеки держави. Доведено, що практично відсутні дослідження з питання державного регулювання галуззю на етапі її удосконалення та зміцнення в період трансформації економіки.

Інтелектуалізація стратегії розвитку механізму регулювання паливно-енергетичної безпеки України нерозривно пов'язана з розширенням функцій держави в макроекономічних та мікроекономічних просторах. Тому, щоб розробити єдиний, стратегічний механізм енергозбереження країни, потрібно провести детальний аналіз споживання паливно-енергетичних ресурсів (далі – ПЕР). Для такого аналізу необхідні великі затрати і багато часу, яких практично немає. Отже, варто створити робочу групу на рівні міністерства і робочі групи на рівні областей країни, які будуть працювати скоординовано.

Таким чином, утвориться єдина аналітична система, задача якої буде заключатися у зборі реальної інформації про споживачів ПЕР, диференціюванні її за категоріями. Це дасть змогу наочно побачити групи споживачів (із однаковими та неоднаковими показниками). Паралельно, Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України має можливість підібрати найбільш енергоефективні проекти, які вже запроваджено і показати найкращі показники та взяти на себе роботу щодо

їх «клонування» в регіонах України, які підходять за тепловим, електричним споживанням і сировинною базою. Тому, виникає можливість у введенні вже готових розроблених проектів на тих об'єктах, які мають подібні показники і характеристики, що дає змогу наперед розрахувати майбутні витрати (рис. 1).

Рис. 1. Структурно-логічна схема механізму дослідження ПЕР України

Керівники на обласному та районному рівнях повинні володіти інформацією щодо об'єктів, які потребують першочергової модернізації та які можна запропонувати для спільної модернізації із залученням інвесторів (як варіант впровадження Державно-приватні партнерства [3]).

Існує ряд визначених заходів, які направлені на реальний шлях до скорочення витрат ПЕР на обігрів приміщення:

- удосконалення обліку і контролю витрат енергоресурсів в поєднанні з впровадженням систем автоматичного регулювання споживання теплової енергії;
- заміна фізично застарілого сантехнічного обладнання, реконструкція водорозбірної арматури, ізоляція труб;
- заміна існуючого затратного енергетичного обладнання (електричні плити, холодильники, морозильні камери та ін.) на енергоощадне;
- зменшення втрат тепла за рахунок ремонту і утеплення вікон та дверей за допомогою силіконового ущільнюючого профілю, часткова заміна старих віконних блоків на сучасні металопластикові;
- об'єднання в єдину автоматизовану систему обліку енергоносіїв об'єктів бюджетної сфери;
- запровадження енергоменеджменту, що забезпечує зниження споживання енергоресурсів на 10-15%;
- розробка та доведення до установ і організацій бюджетної сфери норми питомих витрат електричної та теплової енергії тощо [2].

Таким чином, можливе істотне зниження споживання ПЕР за рахунок відомих енергозберігаючих засобів шляхом грамотного аналізу, комплексного підходу та мотивації населення до скорочення енергоресурсів.

Важливим є створення балансу «Споживання енергоресурсів» = «Наявність енергоресурсів». На теперішній час такого документу поки що не існує, але ми пропонуємо його розробити.

Збір інформації про ПЕР в обласному розрізі дасть можливість створити паливні паспорти регіонів, де ми побачимо наявні ресурси палива, їх кількість і калорійність. Це дасть змогу проаналізувати та спрогнозувати використання імпортного газу та масштаби його заміщення.

До функціональних обов'язків робочої групи належатимуть:

- аналіз використання сировинної бази (як видів палива). Використання тих видів палива, виробництво або видобуток яких є економічно доцільним і технічно обумовленим в умовах конкретного регіону;
- розгляд можливостей використання альтернативних та вторинних ресурсів, логістика палива;
- надання інформації про наявність або терміни створення обласних, районних паливних складів «Облпаливо» (асортимент сформувавши під наявне чи прогнозоване технологічне обладнання).

Отже, інтелектуалізація стратегії паливно-енергетичної безпеки України включає необхідність комплексного, грамотного, координованого, спільного, розроблення єдиного механізму, який приведе до скорочення споживання природного газу і енергонезалежності.

Список використаної літератури

1. Горбулін В. П. Національна безпека України: етапи становлення та проблеми наукового та інформаційно-аналітичного забезпечення [Електронний ресурс] / В. П. Горбулін. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/nac_bez/texts/2008-01/gorbulin.pdf.
2. Тищенко С.В. Підвищення енергоефективності об'єктів бюджетної та комунальної сфери міста Житомира / Тищенко С.В./ Сталий розвиток економіки – Хмельницький: – 2014. – №1 [23]. – С. 73-79.
3. Ярош С.В. Економіка і фінанси: аналіз тенденцій та перспектив розвитку [Текст] матеріали II міжвузівської наук.-практ. конф. – Т1. – Дніпропетровськ, 20.10.2014: тези доповідей / [редкол. Н.І. Демчук (відпов.ред.) та ін.]. – Дніпропетровськ: ДДАЕУ, 2014. – С.308-313.

ОСОБЛИВОСТІ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Воєвуцький О.В., студ.
ЖНАЕУ

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. На сучасному етапі розвитку економіки України підвищуються вимоги до використання інноваційних підходів у всіх її галузях. Особливої актуальності набуває впровадження та вдосконалення управління інноваційною діяльністю підприємств вітчизняного агропромислового комплексу, оскільки впровадження інноваційного комплексу заходів, рішень, координацій їх у бізнес дозволить підвищити конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції і забезпечити стале її позиціонування як на вітчизняному, так і на світових ринках.

Специфіка інноваційного розвитку АПК полягає у впровадженні новітніх технологічних, продуктових та управлінських розробок, які забезпечують підвищення конкурентоспроможності, збільшення обсягів і зниження вартості сільськогосподарської продукції [1]. Ефективне управління комплексом планування, впровадження і реалізації інноваційної діяльності на підприємствах аграрного сектора економіки доводить необхідність удосконалення структури бізнес-планів цих підприємств з урахуванням особливостей галузі сільського господарства, конкретних вимог ринку і можливостей їх задоволення з боку підприємств. Як об'єкти інноваційної діяльності, підприємства агропромислового комплексу виокремлюються з позицій можливості одночасного впровадження виробничих, управлінських, технологічних

чи інших видів інновацій.

Дослідженню інноваційної діяльності присвячені наукові праці відомих зарубіжних та вітчизняних вчених: І. Бенкса, С. Валдайцева, К. Кемпбелла, М. Клейтона, Ю. Морозова, Ф. Ніксона, Р. Фатхуддінова, Р. Фостера, Й. Шумпетера, О. Юданова, Г. Андрощука, Ю. Бажала, В. Гейця, І. Грабара, Н. Рудь та ін. В аграрному секторі економіки України пошуку шляхів інноваційного розвитку галузі присвятили свої праці В. Андрійчук, П. Гайдуцький, С. Кваша, М. Кісіль, Г. Підлісецький, П. Саблук, Є. Ходаківський, З. Янченко та ін. Проте, варто зазначити, що недостатньо висвітленою залишається проблема дослідження та обґрунтування бізнес-проектів залучення інвестицій для інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Мета та методика дослідження. Мета статті – розробка та обґрунтування пропозицій щодо удосконалення бізнес-планування залучення інвестицій для інноваційного розвитку підприємств аграрного сектора економіки з урахуванням координації фінансової та структурної підтримки їх діяльності. Об'єкт дослідження – процес організації та вдосконалення бізнес-планування інноваційної діяльності. Предмет дослідження – науково-теоретичні, практичні і методичні аспекти розробки бізнес-проектів залучення інвестицій для інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. Теоретико-методологічною основою дослідження були діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення економічних процесів; законодавчі, нормативні акти, наукові розробки та публікації вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем інноваційного-інвестиційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Основний матеріал. В сучасних умовах ринкових трансформацій важливого значення набуває вибір

стратегічного вектору та методології практичної реалізації бізнес-планів з елементами інноваційних розробок. У сільськогосподарському виробництві будь-яке інноваційне рішення в своєму розвитку тісно пов'язане з особливостями галузі, які повинні бути враховані в бізнес-плані.

Ще у 2002 р. науковцями Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» було розроблено «Методичні рекомендації з удосконалення економічної роботи в аграрних підприємствах та формування науково-виробничих структур» [2]. Згідно вказаних рекомендацій на першому етапі розробки бізнес-плану визначають види і джерела потрібної інформації. Основними видами інформації для сільськогосподарських підприємств є: маркетингова, виробнича і фінансова.

На другому етапі визначають мету розробки бізнес-плану. На цьому ж етапі слід точно визначити цільових користувачів бізнес-плану – внутрішні учасники організації, чи й особи із зовнішнього середовища – потенційні інвестори (майбутні акціонери, комерційні банки і т. д.).

Досить відповідальним є наступний, третій, етап у бізнес-плануванні – стратегічне планування. Основні складові стратегічного планування: визначення місії фірми, зовнішній і внутрішній аналіз, на основі якого встановлюють сильні й слабкі сторони сільськогосподарського підприємства; визначення цілей її діяльності; аналіз стратегічних альтернатив і вибір стратегії підприємства) мають бути і в бізнес-плануванні.

Наступний крок у бізнес-плануванні – безпосереднє написання бізнес-плану. Розпочинати його слід з визначення чіткої структури документа, що створюється (розділи, параграфи, додатки тощо), і збирати інформацію для кожного з розділів плану.

Порядок розробки планових показників і заповнення відповідних форм бізнес-плану викладено у «Методичних рекомендаціях по складанню бізнес-плану розвитку сільськогосподарського підприємства», затверджених Міністерством аграрної політики України [3]. Ці форми річного плану і методичні рекомендації з його складання вигідно відрізняються від тих, що розроблялись до 2001 р. («Річний план економічного і соціального розвитку сільськогосподарського підприємства»). Вони зорієнтовані на врахування підприємством вимог ринку (введено нові розділи «Характеристика підприємства», «Ринкова діяльність», «План маркетингу», «Інвестиційний план», «Ризики підприємства та запобіжні заходи»).

Особливої уваги при обґрунтуванні виробничої програми підприємства та інших розділів плану потребує планування науково-технічного прогресу. У бізнес-плані сільськогосподарського підприємства план освоєння досягнень науки, техніки, передового досвіду та вдосконалення організації праці визначає напрями, обсяги, місця і строки освоєння інновацій, а також економічну ефективність і розміри стимулювання.

Здійснення ефективної інноваційної політики в аграрному секторі є неможливим без відповідної фінансової підтримки суб'єктів інноваційної діяльності. Для цього державою планується здійснювати: повне або часткове виключення з оподаткування витрат, пов'язаних з впровадженням результатів НДДКР; зниження податків в залежності від витрат на інноваційні проекти, надання податкових кредитів; податкове стимулювання фізичних осіб – авторів нових технологій виробництва сільськогосподарської продукції; прискорення амортизації основних фондів; стимулююча кредитна політика до суб'єктів інноваційної діяльності; страхування інвесторів від інноваційних ризиків.

Висновки та пропозиції. Конкурентні відносини стимулюють підприємства до здійснення інноваційної діяльності і впровадження нововведень. Важливим критерієм оцінювання бізнес-проектів інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств є відбор і підтримка інновацій, що слугують основою технічного та технологічного оновлення виробництва, джерелом прискорення науково-технічного прогресу, виробництва конкурентоспроможної аграрної продукції, сприяє підвищенню ефективності галузі та економічному зростанню країни.

Список використаної літератури

1. Космидайло І. В. Проблеми інноваційного розвитку в Україні та шляхи їх вирішення / І. В. Космидайло // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 2 (68). – С. 20-24.
2. Методичні рекомендації з удосконалення економічної роботи в аграрних підприємствах та формування науково-виробничих структур. – К.: ІАЕ УААН, 2002. – 118 с.
3. Методичні рекомендації по складанню бізнес-плану розвитку сільськогосподарського підприємства. – К.: Мінагрополітики України АПК, 2003. – 260 с.

ЕВОЛЮЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІН

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Якобчук В.П., к.е.н., проф.
ЖНАЕУ
yakobchuk57@mail.ru

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Посилення структурних деформацій в економіці, значний вплив несприятливої зовнішньоекономічної кон'юнктури, застійні явища на внутрішньому ринку країни, монополізм та недобросовісна конкуренція є основними фактичними і потенційними загрозами національної безпеки України в економічній сфері.

Ця проблема стає надактуальною при практично відсутній послідовній і відповідальній політиці держави щодо ефективного відновлювання, використання та розвитку ресурсного потенціалу країни на інноваційних засадах. Дослідження процесів інтелектуалізації суспільного життя та інноваційного розвитку економіки здійснювалось рядом видатних економістів, філософів, істориків, зокрема, В. Вернадським, Д. Беллом, Дж. Б'юкененом, В. Іноземцевим, І. Пригожиним, Й. Шумпетером, К. Фріменом, Ф. Фукуямою та ін.

Питанням структурної трансформації постіндустріального суспільства присвячено роботи відомих українських вчених В. Гейця, А. Чухно,

Л. Лебедевої, але не зважаючи на достатнє висвітлення окремих аспектів досі відсутнє теоретичне обґрунтування процесу інтелектуалізації аграрної економіки.

Мета та методика дослідження. Метою статті є обґрунтування теоретичних підходів щодо необхідності активізації процесу інтелектуалізації аграрної економіки в контексті національної безпеки держави. Для реалізації поставленої мети було використано ряд загальнонаукових методів наукового пізнання, зокрема синергетичні, еволюційні, інституційні методи на основі міждисциплінарного підходу.

Основний матеріал. З огляду на пріоритетність національних інтересів та загроз щодо стійкого та збалансованого розвитку аграрної економіки, як вирішальної складової агроорієнтованої економічної системи, державна політика економічної безпеки повинна охоплювати науково-технічну, економічну, соціальну, екологічну та інформаційну сфери галузі. Сучасна світова практика господарювання демонструє свідомий процес масштабної гуманізації та інтелектуалізації стратегічних галузей економік розвинутих країн, їх орієнтацію в напрямі зростання частки розумової праці у суспільному виробництві, збільшення зусиль щодо пошуку і переробки інформації, підвищення ролі знань та освіти як факторів, що визначають стійкий збалансований розвиток. Процеси інтелектуалізації світової економіки органічно доповнюються інтелектуалізацією соціуму, що проявляється у покращенні використання творчих можливостей соціальних систем, інтелекту особистості, сукупного інтелекту, в підвищенні віддачі і розширенні використання в управлінні, науці, провідних галузях штучного інтелекту.

Наразі, світовий досвід показує іманентно, що властивістю інтелекту стає креативність та творчість,

людина перетворюється одночасно в мету і засіб економічної діяльності, стає основою нової якості, індивідуального та суспільного відтворення, формує гуманістично орієнтовану економіку, націлену на комплексне вирішення задач людського розвитку [1].

Передумовами інтелектуалізації аграрної економіки як цілеспрямованого процесу розширення, накопичення і використання нових знань є зростаюча потреба людини-аграрія в інтелектуальних благах. Постійна нестача цих благ, обумовлена практичною відсутністю в аграрному секторі України сучасного інтелектуального виробництва, критичним фактором якого виступає дефіцит інтелектуального капіталу. Це уповільнює процес інтелектуалізації галузі.

Таким чином, науково-практичне значення активізації інтелектуальної діяльності в аграрному секторі економіки полягає, по-перше, в дослідженні і свідомому формуванні інтелектуальних потреб людини; по-друге, у здійсненні поетапної інтелектуалізації існуючого аграрного виробництва; по-третє, у пошуку шляхів розвитку інтелектуального капіталу.

Прикладом реалізації такої тріади є сучасні американські фермери – найпродуктивніші у всьому світі. «Вони працюють спираючись на величезну інформаційну базу, яка складалась протягом віків, досконало знають все про добрива та ґрунтові умови, гібридне насіння та сівозміну, інсектициди та гербіциди; володіють технікою роботи з трактором та збиральним комбайном; розуміються на тонкощах ділових відносин із закупівельниками; ведуть облік та контроль; організовують кооперативи для будівництва сховищ силосу; стежать на новітніми технологічними досягненнями. Якщо вони вирощують худобу, то мусять знати все про селекцію та антибіотики. Їм доводиться

користуватись комп'ютером для оптимізації складу кормів. Сьогоднішній американський фермер звичайно має університетську підготовку, яка дозволяє йому бути рослинником, механіком, ветеринаром, хіміком, оператором комп'ютера, бухгалтером і менеджером» [2].

В кінці ХХ ст. один фермер в світі забезпечував 5 осіб, західноєвропейський – 20, а американський – 60. Навчання надає кваліфікацію, освіта – метакваліфікацію, тобто систему знань, яка полегшує пошук та засвоєння нових знань.

Аналіз, зроблений американським вченим Р. Райхом, дає нам зрозуміти чому «аграрний човен» України при катастрофічному зменшенні державних витрат наукових та науково-технічних робіт в сільському господарстві (практично в 14 разів з 2012 р. по 2013 р., табл. 1) тримається на плаву. Адже навіть при відсутності мотивації праці в галузі, зруйнованому тваринництві та відсталій технічній базі, попит на аграрні знання і навички українців в світі зростає, комунікації покращуються, що свідчить про потужний інтелектуальний потенціал аграрного сектору.

Таблиця 1

Фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт за джерелами фінансування та видами економічної діяльності (КВЕД-2010): 2012-2013 рр.

(тис. грн.)

Роки		Усього	коштів бюджету	
			усього	у т. ч. держ-бюджету
2012	Усього по економіці	10558480,1	4774619,9	4709095,2
	Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	264404,0	203584,4	203114,0
	Переробна промисловість	2496848,3	113812,0	113627,9
2013	Усього по економіці	11161064,4	4826809,3	4762058,6
	Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	18815,0	14940,6	14940,6
	Переробна промисловість	1169125,0	92426,0	92366,0

Джерело: складено за даними [3]

Ми вважаємо, що гуманістична націленість інтелектуальної економіки обумовлює формування якісно нової методологічної наукової парадигми, де креативна особистість долає суперечність між інтересами особистими і суспільними, сприяє створенню фундаментальних основ для практичної активізації системи соціально-економічних інтересів, забезпечує зростання синергетичного ефекту людських взаємодій у напрямі формування нової стратегії гармонізації економічних інтересів. На зміну утилітарним моделям «участі в прибутках» приходять моделі соціального спрямування та інтелектуальної економіки.

Інтелектуалізація аграрної економіки України в умовах Євроінтеграції повинна диктуватися сьогодні двома групами пріоритетів. До першої входять загальноєвропейські стратегічні соціальні пріоритети, спрямовані на зростання якості життя сільського населення, до другої шляхи підвищення конкурентоспроможності аграрної економіки за рахунок переваг інтелектуалізації сектору.

Остання Сьома Рамкова програма ЄС має чітко виражену соціально-інтелектуальну спрямованість (табл. 2). Саме інтелектуальна економіка спроможна зробити людину метою виробництва, основним джерелом і критерієм соціально-економічного прогресу. Український класик економічної науки А. А. Чухно підкреслював, що індустріальна цивілізація призвела до «жорсткої експлуатації на виробництві, хронічного безробіття, величезної диференціації в рівнях життя, нерівності у доступах до вищих досягнень освіти, науки, культури і мистецтва» [6, с. 124], а «розширене відтворення людини на інформаційно-інтелектуальних технологіях на основі нового становища людини у суспільстві, нових відносин і ціннісних орієнтацій забезпечує стабільний розвиток суспільства» [6, с. 141].

Таблиця 2

Соціальна спрямованість Сьомої Рамкової програми ЄС

Назва напрямку	Сфери соціального спрямування	Бюджет		
		Разом, млн. євро	Зокрема на соціальні цілі	
			сума, млн. євро	частка, %
Співпраця	здоров'я; харчування, агрокультура та біотехнології для життя; інформаційні та комунікаційні технології для споживачів; довкілля; транспорт та інфраструктура для людей; соціальні та гуманітарні науки	32413	15300	47,2
Ідеї	підтримка творчості; створення наукової бази соціальних досліджень	7510	1012	13,5
Люди	стимулювання вчених; залучення в наукову галузь молоді, студентів; навчання, обмін досвідом; стимулювання розвитку знань	7450	4050	85,3
Дослідницька інфраструктура	Фінансування досліджень в регіонах із соціальними проблемами; підвищення ролі науки в суспільстві	4097	2008	49,0
Інші	екологія	45300	110	24,3
Разом		53300	22480	42,2

Джерело: [4, с. 266-267]

Висновки та пропозиції. Таким чином, інтелектуалізація аграрної економіки – це об'єктивний процес її орієнтації на відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору та життєво важливих благ сільського населення за рахунок розвитку інтелектуальної діяльності та збільшення частки інтелектуального капіталу, що має чітко виражене соціальне спрямування.

Список використаної літератури

1. Грішнова О. А. Інтелектуалізація праці – визначальна ознака постіндустріального суспільства / О. А. Грішнова // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: Зб.наук.пр. – Маріуполь: Вега-Принт, 2009. – С. 135–139.
2. Райх Р. Труд націй. Готовясь к капитализму XXI века // Новая постиндустриальная волна на Западе.

Антология/ Под ред. В.Л.Иноземцева. – М.: Academia, 1999. С. 506–527.

3. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2013. – 287 с.

4. Яцишина І. В. Соціальне спрямування інноваційної економіки: досвіт, тенденції, наслідки: монографія / І. В. Яцишина // – Камянець-Подільський: ФОП Сисин Я.І., 2012. – 368 с.

5. CordisFP7ECWebsite [Electronic resource]. – URL: <http://www.cordis.europa.eu>.

6. Чухно А. А. Т.2: Інформаційна постіндустріальна економіка: теорія та практика / А. А. Чухно // НАН України, Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка, Наук.-дослід. фін. ін.-т при м-ві фін. Укр. – К.: – 2006. – 512 с.

INOVACIJŲ VADYBININKAS – ОСНОВА ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Сташис Р., д.н., проф.
rimantas.stasys@ku.lt

Раманаускас Р., д.н., проф.
Julius.Ramanauskas@asu.lt

Клайпедский университет (Литва)

Для того чтобы изменить отставание Литвы от среднего для стран ЕС-27 уровня по показателю производительности труда, по заработной плате работающих, по уровню безработицы и эмиграции [3], необходим технологический прогресс, благодаря которому экономика страны могла бы производить больше продукции, используя тот же объем ресурсов. Однако для технологического прорыва в Литве не хватает инноваций.

Европейская комиссия ежегодно публикует сводку результатов инноваций, основанную на 25 показателях, связанных с научными исследованиями и инновациями. Упомянутые показатели разделены на 8 инновационных измерений. В сводке средних результатов инновационной деятельности за 2013 г. Литва, к сожалению, причисляется к группе так называемых умеренных стран. Находясь на 23 месте, она опережает только Польшу, Латвию, Румынию и Болгарию [1]. Несмотря на то, что показатель инноваций в Литве среди членов этой группы растет быстрее всех, он все еще почти в два раза ниже среднего показателя европейских стран.

Основная тенденция мировой экономики заключается в превосходящей динамике высокотехнологичных отраслей, товарооборота и организации сферы услуг, в появлении новых видов экономической деятельности, внедрении

ресурсосберегающих технологий. В последние годы потребность и специфика работы менеджеров в государственном и частном секторах быстро меняется, поскольку для инициирования и управления инновационными процессами необходимы квалифицированные магистры этой области. Инновационные менеджеры должны обладать научно-техническим, экономическим и психологическим потенциалами, им необходимы знания в области инженерии и экономики. Для рыночной экономики характерна конкуренция самостоятельных, заинтересованных в обновлении продукции компаний, а также конкурирующей между собой инноваций, в отборе которых должны участвовать инновационные менеджеры. Однако молодой менеджер чаще всего не имеет теоретического и практического опыта руководства, не обладает функциональными качествами, необходимыми для лидера, поэтому он не в состоянии эффективно организовать процессы внедрения инноваций в производство.

Таким образом, проблема стоит в формировании эффективных инструментов, необходимых в подготовке современного менеджера для создания интеллектуальной экономики.

Цель работы – обосновать и представить концепцию программы подготовки современного инновационного менеджера в университете.

В Клайпедском университете на кафедре «Управления» с 2014 года начата подготовка магистров по программе «Инновационный менеджмент и технологии». Появление такой программы стало возможным при поддержке Министерства образования и науки Литвы, а также европейских структурных фондов. Цель осуществления такой программы – подготовка кадров,

обладающих профессиональными компетенциями в вопросах инновационного менеджмента.

Изначально была выявлена потребность в выпускниках инновационного менеджмента. Для этого был проведен опрос старших и главных руководителей крупных, обладающих хорошей репутацией, литовских производственных предприятий и компаний сектора услуг, коммуникационных и научно-технологических парков и ассоциаций.

Результаты исследования раскрывают растущий в Литве спрос на выпускников программы обучения «Инновационный менеджмент и технологии», а также позволяют выявить структуру профессиональных компетенций магистров этой области. По мнению работодателей, эта программа обучения обладает хорошими перспективами. Поэтому обоснованным является предположение о том, что число студентов, желающих изучать и получить квалификацию, имеющую хорошие перспективы на рынке труда, будет увеличиваться.

Продолжительность обучения по этой программе 1,5 года (90 кредитов), язык преподавания не литовский, а английский и русский. Обучение ведут 6 профессоров, 6 доцентов и 2 ст. преподавателя (доктора социологических наук). Значительная часть предметов преподаётся дистанционно, с использованием современных средств виртуальной среды обучения (Moodle) [2].

Изложенный метод преподавания помогает студенту сориентироваться, как наилучшим образом самостоятельно усвоить изучаемый курс и использовать различные факторы производства: труд, капитал, землю и творческое инновационное мышление.

Программа обучения связана с:

а) быстро развивающейся системой учреждений;

- б) индивидуальным предпринимательским влиянием на экономические, социальные и психологические процессы развития;
- в) процессом глобализации, открывшим европейский и даже мировой рынок, однако в то же время бросившим новые вызовы конкуренции;
- г) изменяющейся бизнес-структурой, процессами модернизации производства и сервиса;
- д) успешным трудоустройством и условиями дальнейшей карьеры.

Выводы.

Для создания интеллектуальной экономики страны в первую очередь нужны человеческие ресурсы, т.е. необходимо готовить менеджеров инноваций. Сформированные навыки позволят выпускникам-магистрам, обучающимся по программе «Инновационный менеджмент и технологии», успешно и творчески выполнять экономическую, управленческую или административную работу в частных и государственных структурах. Целью обучения студентов инновационному менеджменту является не формальная передача знаний студентам, а творческое формирование личности, способной адаптироваться к изменяющимся экономическим условиям жизни.

Предложения.

1. Организовать обучение студентов из Украины по программе «Инновационный менеджмент» в Клайпедском университете.
2. Разработать совместную программу «Инновационный менеджмент» с украинскими учебными учреждениями.
3. Организовать совместные курсы «Инновационный менеджмент» для украинских и литовских бизнес-организаций.

Список использованной литературы

1. Innovation Union Scoreboard 2013. European Commission 2013.
2. Managing innovative projects. – <http://vma.ku.lt/moodle2/?lang=lt> [2014].
3. Statistical yearbook of Lithuania 2013 / Lietuvosstatistikosdepartamentas. – Vilnius 2013.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ДЖЕРЕЛО РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Вірченко В.В., к.е.н., доц.
КНУ імені Тараса Шевченка
virchenko.v@univ.kiev.ua

Постановка проблеми. Країни із розвинутою ринковою економікою, що стали на постіндустріальний шлях цивілізаційного розвитку, характеризуються кардинальними змінами у структурі продуктивних сил та системі економічних відносин. В умовах постіндустріального суспільства інтелектуальний капітал перетворюється на основний фактор виробництва і акселератор економічного розвитку, а відносини інтелектуальної власності утворюють базис системи господарювання. Нині інтелектуальна діяльність є не лише сферою реалізації людського потенціалу, а й основоположним джерелом соціально-економічного розвитку. При цьому, як свідчать результати досліджень іноземних та вітчизняних учених, в умовах постіндустріальної економіки ключовим фактором конкурентоспроможності національного господарства стають об'єкти інтелектуальної власності, що набувають форми інтелектуального капіталу і забезпечують інноваційну спрямованість виробництва.

Таким чином, на початку ХХІ ст., коли сфера нематеріального виробництва починає переважати матеріальне виробництво за внеском до ВВП, а частка інтелектуального капіталу у структура активів підприємств невпинно зростає, результати інтелектуальної діяльності перетворюються на важливий акселератор розвитку світової економіки.

Сутність та роль інтелектуальної власності у економічній діяльності були широко висвітлені в науковій літературі. Належне місце в розробці даної наукової тематики займають праці В. Базилевича, П. Цибульова, Е. Брукінг, М. Мелоуна та ін. Водночас, питання, пов'язані із прикладним аналізом внеску інтелектуальної власності у розвиток світової економіки, на наш погляд, вивчені та висвітлені недостатньо.

Мета та методика дослідження. Мета дослідження полягає у комплексному аналізі місця інтелектуальної власності у сучасній економічній системі та її ролі у розвитку світової економіки. Досягнення поставленої мети передбачає використання загальнонаукових прийомів і методів. З використанням методу наукової абстракції та методу діалектики у статті досліджено місце інтелектуальної власності в економічній системі. На базі методів системного і статистичного аналізу досліджено роль інтелектуальної власності у забезпеченні розвитку світової економіки.

Основний матеріал. Відносини інтелектуальної власності – система соціально-економічних відносин, які виникають з приводу привласнення результатів інтелектуальної діяльності та їх комерціалізації. У свою чергу, комерціалізація результатів інтелектуальної діяльності – це система заходів щодо їх впровадження у господарський оборот з метою створення доданої вартості та генерування додаткового прибутку. Опиняючись у сфері відносин привласнення-відчуження результати інтелектуальної діяльності перетворюються на об'єкти інтелектуальної власності, які, у свою чергу, в результаті комерціалізації перетворюються на інтелектуальний капітал. Саме у процесі комерціалізації об'єкти інтелектуальної власності приймають участь у якості фактора виробництва у суспільному відтворенні.

В умовах постіндустріального суспільства відносини інтелектуальної власності починають відігравати визначальну роль у економічній системі. На наш погляд, це пов'язано із тими економічними функціями, які виконують відносини інтелектуальної власності (далі – ВІВ) в рамках суспільного відтворення.

По-перше, ВІВ забезпечують розподіл результатів суспільного виробництва між усіма суб'єктами відносин привласнення результатів інтелектуальної діяльності: суб'єкт інтелектуальної діяльності отримує дохід, інвестор, який вкладає кошти у комерціалізацію об'єктів інтелектуальної власності, отримує відсоток на вкладений капітал, держава – отримує податкові надходження до бюджету, підприємства – отримують додаткову вартість, створену на основі використання інтелектуального капіталу.

По-друге, ВІВ прискорюють науково-технічний прогрес, оскільки забезпечують перерозподіл частини суспільного продукту на користь творців інтелектуального продукту, стимулюючи їх у такий спосіб до подальшої інтелектуальної діяльності.

По-третє, ВІВ зумовлюють інноваційну спрямованість суспільного виробництва і модернізацію економіки за рахунок впровадження результатів інтелектуальної діяльності у господарську діяльність.

По-четверте, ВІВ модифікують класову структуру сучасного суспільства, в результаті чого в рамках економіки зростає роль технократів, які є носіями знань і творцями інтелектуального продукту.

По-п'яте, ВІВ виконують системоутворюючу функцію, вони утворюють базис економічної системи, зумовлюють утворення нового фактору виробництва – інтелектуального капіталу, і забезпечують формування передумов переходу на постіндустріальну стадію розвитку.

Аналіз статистичного звіту Європейського патентного офісу засвідчує, що галузі, які базуються на використанні об'єктів інтелектуальної власності, у 2013 р. в країнах ЄС забезпечили зайнятість 25,7 % працездатного населення, формування 38,5 % ВВП та 89,4 % експорту усієї продукції [2]. Для порівняння, дані Державної служби статистики України засвідчують, що галузі, які базуються на використанні об'єктів інтелектуальної власності, створюють лише 7 % від вітчизняного ВВП. Зведені дані щодо ролі інтелектуальної власності в економіці країн світу унаочнює табл. 1.

Таблиця 1

Внесок ВІВ у економіку країн світу

№	Країна	Частка зайнятого населення, %	Частка у ВВП, %
1	Австрія	27,0%	40,6%
2	Бельгія	25,0%	37,6%
3	Великобританія	26,7%	37,4%
4	Данія	24,7%	37,9%
5	Італія	26,8%	40,8%
6	Латвія	21,0%	32,4%
7	Німеччина	27,4%	45,9%
8	Польща	22,8%	35,1%
9	Угорщина	27,2%	45,0%
10	Україна	6,4%	7,2%
11	Франція	21,3%	35,1%
12	Швеція	30,2%	40,1%

Джерело: [1], [2]

Висновки. Основними перепонами для збільшення внеску інтелектуальної власності у розвиток економіки країн, що наразі мають низькі показники у відповідній сфері, у тому числі й України, ми вважаємо: велику кількість порушень у сфері інтелектуальної власності і

недостатню ефективністю державного регулювання та захисту прав інтелектуальної власності; індустріальний характер економік, в яких важливу роль продовжують грати матеріальні активи, що знижує попит на об'єкти інтелектуальної власності; низький рівень доходів населення, що знижує попит на інноваційну продукцію і зменшує місткість ринку; відсутність державної підтримки розвитку інтелектуального капіталу, низький рівень державного фінансування інноваційного розвитку економіки; відсутність ефективного механізму комерціалізації інтелектуальної власності і залучення результатів інтелектуальної діяльності у сферу економічного обороту.

Ефективно функціонуючий механізм комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності здійснює визначальний вплив на прискорення темпів розвитку та підвищення конкурентоздатності економіки країн світу. Таким чином, лише вирішення окреслених вище проблем, які стримують розвиток галузей, що пов'язані з використанням інтелектуальної власності, може створити передумови для розширеного відтворення національного господарства, а також сформувати інноваційний базис для модернізації економіки.

Список використаної літератури

1. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2013. – 287 с.
2. Industry-Level Analysis Report: Intellectual property rights intensive industries: contribution to economic performance and employment in the European Union. – Germany: European Patent Office, 2013. – 144 pp.

КОМПОНЕНТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК ЧИННИКИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Сайкевич М.І. , к.е.н., доц.
ЖНАЕУ
saykevich@mail.ru

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Розвиток будь-якої науки відбувається за визначеними стадіями. Спочатку ми спостерігаємо явище чи процес, нагромаджуємо дані про нього. Згодом, на ґрунті аналізу даних, вимальовується деяка закономірність. Ще трохи, і ми вже можемо сформулювати гіпотезу, яка пояснює виявлену закономірність. Наступним кроком ми влаштовуємо експерименти, організуємо додаткові спостереження і знову збираємо дані, щоб підтвердити чи спростувати висунуту гіпотезу. У випадку позитивного результату ми говоримо, що сформулювали певну теорію.

Просуваючись зазначеними кроками, вчені намагаються пояснити такі закономірності як циклічність економічної динаміки, зростання розривів між рівнями розвитку передових і відсталих країн, кращу адаптацію передових країн до циклічних коливань економіки та ін. У сучасних наукових розвідках, поряд з такими речами як інвестиції, мультиплікатор та акселератор, ми маємо розглядати науково-технічний прогрес, венчурний бізнес, дифузію інновацій, а також людський капітал, інтелектуального працівника та інтелектуальну власність.

Без врахування ключових компонентів інтелектуальної економіки будь-яка гіпотеза буде неспроможною пояснити, чому ВВП на душу населення у США вищий, ніж в Аргентині, чому за наслідками Великої Рецесії 2008-2009 рр. економіки Литви, України та Ботсвани втратили більше 10 % річного ВВП, тоді як в

Китаї відбувся приріст ВВП понад 10 % [1], чому в рейтингу індексу людського розвитку Казахстан та Багами знаходяться вище, ніж Китай та Бразилія [2].

Мета та методика дослідження. Сьогодні вже нікого не здивує, що розвиток економіки пов'язують з нагромадженими в ній знаннями. Чим більше знань використовується у суспільному виробництві, тим більше людей, умовно кажучи, може прогодувати така економіка. Обсяг знань, використовуваних у виробництві країни, позитивно корелюється з різноманіттям товарів, які вона спроможна виробити. Ця залежність була використана гарвардським економістом Рікардо Хаусманом та масачусетським фізиком Цезарем Гідальго при розробці Індекс складності економіки (Economic Complexity Index). В основу Індeksu складності економіки покладено вимір диверсифікації експорту країни та диференціації його структури відносно інших країн [3]. Прогнози показника ВВП на душу населення країни, розраховані на базі індексу ЕСІ, є точнішими за розрахунки Світового банку на основі індикатора ефективності державного управління (Worldwide Governance Indicators - WEF) та прогнози Всесвітнього економічного форуму на основі Індeksu глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index - GCI) [4].

Основний матеріал. Встановивши справедливості гіпотези про залежність динаміки ВВП та економічного розвитку від використовуваних знань та складності економіки, задамося питанням, чи є межа такого розвитку. Звичайно, ми маємо враховувати, що економічна динаміка ніколи не була лінійною. Періоди економічних злетів змінювалися кризами. Але до сих пір коливання відбувалися вздовж зростаючої траєкторії. Чи завжди так буде? Чи є межа зростання, зумовлена дефіцитом знань?

Обмежуючими факторами економічного зростання, в

цьому контексті варто визнати, по-перше, інтелект окремої людини; по-друге, чисельність населення; по-третє, економічну доцільність приросту знань. На основі підрахунку кількості нейронів та кількості можливих комбінацій між ними, вчені встановили, що мозок людини може вмістити близько 300 терабайт інформації, тобто обсяг, що міститься у 50 млн книжкових томів, кожен з яких нараховує 1000 сторінок. Весь обсяг мозку можна заповнити, якщо протягом 164 років щоденно запам'ятовувати 5 ГБ інформації або щосекунди 60 кБ. Жоден індивід на Землі поки що не зміг навіть наблизитися до оперування такими обсягами інформації. Зауваживши, що перший згаданий фактор поки ще не став обмежуючим для економічного зростання, змодельємо динамічні залежності між останніми двома – чисельністю населення та знаннями окремого індивіда, які він нагромаджує та використовує протягом життя.

Від нагромаджених знань залежить продукт, який здатна виробити економіка в цілому, який здатен за період своєї трудової діяльності створити індивід. Додатковий продукт, створений індивідом за період свого життя: $\Delta g(c) = g \cdot c \cdot (\tau_{\text{роб}} - \tau_{\text{навч}} - \tau_{\text{пенс}})$ визначається знаннями індивіда – c , грошовою оцінкою одиниці знань – g та часом, протягом якого індивід працює ($\tau_{\text{роб}}$) за мінусом часу, коли індивід навчається ($\tau_{\text{навч}}$) та перебуває на пенсії ($\tau_{\text{пенс}}$). Протягом $\tau_{\text{навч}}$ та $\tau_{\text{пенс}}$ індивід не створює продукту, а навпаки, споживає його.

Зрозуміло, що із зростанням обсягу знань необхідно буде все більше часу на його усвідомлення, тобто на навчання ($\tau_{\text{навч}}$). Крім того, чим більше знань, тим довшим може бути життя і тим тривалішим період перебування на пенсії ($\tau_{\text{пенс}}$). Оскільки множник $(\tau_{\text{роб}} - \tau_{\text{навч}} - \tau_{\text{пенс}})$ залежить від c , його можна переписати у вигляді $(1 - c/c_{\text{макс}})$, де $c_{\text{макс}}$ – це такий рівень складності економіки, при якому

$\tau_{\text{роб}} = \tau_{\text{навч}} + \tau_{\text{пенс}}$ і $\Delta g(c) = 0$. Зростання c понад $c_{\text{макс}}$ економічно не доцільне, оскільки робить неефективними витрати на кваліфіковану робочу силу і не забезпечує приросту продукту. Таким чином, економічна динаміка буде інтенсивнішою, а прирости Δg будуть більшими в розрахунку на кожен пункт c , якщо $c \ll c_{\text{макс}}$. Коли c наближається до $c_{\text{макс}}$ додатковий продукт практично не створюється.

Загальна економічна динаміка залежатиме від розподілу додаткового продукту між двома напрямками: на приріст споживання, що відображається приростом населення: $\dot{N} = aN\Delta g$ та на приріст знань, що відображається приростом складності економіки: $\dot{c} = bN\Delta g$. Систему представлених диференціальних рівнянь задовольняє проста рівність: $c = \alpha N$, тобто знання окремої людини пропорційні чисельності населення. Отриманий на основі цієї рівності закон зростання чисельності населення $\dot{N} = \frac{N^2}{N_0} \left(1 - \frac{N}{N_{\text{max}}}\right)$ дозволяє встановити межі економічного зростання та зростання чисельності населення Земної кулі, які обмежуються саме знаннями.

Прогноз зростання чисельності населення, здійснений групою вчених на чолі з А. Коротасєвим, дозволяє припустити, що до 2050 р. населення світу досягне 8200 млн осіб, а до 2100 р. стабілізується на рівні 8500 млн і перестане зростати [5]. Дійсно, за даними ООН протягом останніх десятиліть темпи приросту населення Землі уповільнювалися, зростання населення за гіперболічним законом у 1963 р. змінилося зростанням за логістичним законом [6]. Ми знаємо, що розвиток людства може зупинити несприятлива екологічна ситуація, вичерпання викопних енергетичних ресурсів, епідемії тощо. Але ці обмеженні можуть бути зняті за допомогою інтелекту, за допомогою знань. Прогноз припинення

зростання населення може свідчити про те, що у найближчому майбутньому глобальна економіка досягне свого максимального рівня складності і подальше збільшення знань стане неефективним, тобто витрати продукту в період навчання та життя на пенсії зрівняються з продуктом, створеним під час трудової діяльності індивіда.

Висновки та пропозиції. Як же збільшити потенціал економічного зростання? Як відсунути межу знань, нагромадження яких буде економічно доцільним з точки зору індивіда? Розв'язання зазначеної проблеми має відбуватися відразу у двох напрямках.

З одного боку, необхідно зменшити витрати на навчання, зробити доступ до знань дешевим, запобігти формуванню монополії на ринку освітніх послуг в особі майнової та інтелектуальної еліти, яка прагне зберегти знання у ренту. Важливо також зменшити вартість об'єктів права інтелектуальної власності за рахунок фіксації винагороди юристів при збереженні ефективної мотивації кріейторів. Розвиток інформаційних мереж нівелює переваги власників об'єктів права інтелектуальної власності, вимагає витрат все більших ресурсів на захист цих прав. В кінцевому підсумку, витрати на захист будуть перевищувати вигоду від володіння і економічний зиск забезпечить не доступ до інформації, а вміння нею розпорядитися.

З іншого боку, необхідно збільшити віддачу від знань. Всесвітня інформаційна мережа Інтернет може цьому сприяти шляхом запровадження мобільних офісів, глобальної біржі знань, а також формуванню адекватної оцінки результатів творчої діяльності.

Інтелектуальна економіка має стати тим особливим типом господарської організації суспільства, за правилами якого будуть зняті економічні обмеження на приріст знань.

Феномен інтелектуальної економіки полягатиме те стільки в тому, що економічна влада реалізується через володіння результатами інтелектуальної діяльності, скільки у переході до постматеріальних, гуманістичних цінностей, які не мають ринкового обігу та грошової оцінки.

Список використаної літератури

1. The world factbook [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2003rank.html>.
2. HDI Indicators By Country 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://data.undp.org/dataset/HDI-Indicators-By-Country-2014/5tuc-d2a9>.
3. Hidalgo César A. The building blocks of economic complexity / César A. Hidalgo, Ricardo Hausmann [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2705545/>.
4. The building blocks of economic growth: Complexity matters //The Economist. – 2011. – Oct. 27 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economist.com/blogs/freeexchange/2011/10/building-blocks-economic-growth>.
5. Коротаяев А. В. Законы истории: Вековые циклы и тысячелетние тренды. Демография, экономика, войны. Изд.3, испр. и доп. / А.В. Коротаяев, Д.А.Халтурина, Ю.В.Божевольнов. – М.: URSS, 2010. – 256 с.
6. World Population Prospects: The 2012 Revision, Volume II: Demographic Profiles. – United Nations, New York, 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://esa.un.org/wpp/documentation/pdf/WPP2012_Volume-II-Demographic-Profiles.pdf.

ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Юшкевич О.О., к.е.н., доц.
Житомирський державний технологічний університет
elenastrateg@ukr.net

Однією з ключових проблем економічної теорії визнано суперечність між безмежною здатністю розвивати матеріальні і духовні потреби та обмеженістю природних і енергетичних ресурсів, що використовуються в господарській діяльності. Це посилює соціальну нерівність та напругу, зазначає український вчений, фахівець з економічної теорії В. Базилевич і потребує пошуку нових критеріїв соціально-економічного розвитку з урахуванням гуманістичної та екологічної складової [1, с. 14].

Модель економічного зростання орієнтована на збільшення маси створюваних благ та послуг відповідно до особистих та суспільних потреб, вичерпала себе. Вона завдає збитку природному середовищу, призводить до різкої диференціації рівня життя населення. Не розуміння обмежених можливостей навколишнього середовища асимілювати відходи та забруднення, що виробляються безпосередньо підприємствами, породили невідповідність між рівнем розвитку продуктивних сил, характером виробничих відносин та можливостями природи до відтворення ресурсів. На наше переконання, проблема розвитку підприємства полягає не стільки в обмеженості ресурсів, а скільки в низькому рівні розвитку економіки знань та можливості їх комерціалізації.

Генерування знань стає головним джерелом продуктивності та зростання добробуту. Важливо, що в

економіці знань особлива увага приділяється використанню знань для виробництва економічних вигод.

Інформація та знання відзначають фундаменталісти новітньої економічної думки П. Леоненко, А Чухно, П. Юхименко – це феномен, що може споживатися в процесі виробництва в необмеженій кількості відтворювальних циклів. Вони не залежні від простору, але чутливі до чиннику часу, тобто знецінюються, коли застарівають, до повної втрати вартості [3 с. 138]. Все це свідчить, зазначають автори, що інформація та знання є якісно новим виробничим ресурсом. Саме вони змінюють характер виробництва, його природу.

Головна функція інтелектуальної економіки сільськогосподарського підприємства полягає в отриманні різного роду технологічних і організаційних переваг над конкурентами. Колективна інтелектуальна діяльність задає темп і характер оновлення технології виробництва і його продукції, які потім стають головною конкурентною перевагою на ринку. Це істотно прискорює приріст маси прибутку за рахунок формування і реалізації необхідних підприємству систем знань і відносин, що забезпечують його ефективну господарську діяльність.

З наукового погляду професора Б Сербіновського, для побудови ефективного управління підприємством, його капіталом та вартістю в інноваційній економіці, економіці знань та новій економіці необхідна операціоналізація понять. Він переконаний, що економіка підприємства може бути віднесена [2]:

- до інноваційної, якщо: у виробництві та менеджменті використовуються інновації та їх можна виміряти за допомогою натуральних, вартісних, трудових та інших показників; визначені фактори, створені механізми та інструменти, що дозволяють пом'якшувати вплив факторів до заданих цільових критеріїв;

- до економіки знань, якщо: підприємство створює і запозичує нові знання та створює на їх основі інновації; активно нарощує інтелектуальний потенціал і людський капітал, управляє знаннями та інформацією для створення нових нематеріальних активів, що забезпечують конкурентні переваги на ринку;

- до структур нової економіки, якщо у виробництві, розподілі, обміні та управлінні активно застосовуються сучасні інформаційно-комунікаційні технології. При цьому можуть бути визначені показники, цілі та цільові критерії, за якими можна ідентифікувати підприємство як суб'єкт нової економіки, сформувані бажаний процес управління, в якому використовуються механізми та інструменти, що дозволяють покращувати стан підприємства, забезпечивши зміну показників в обраному напрямку.

Формування інтелектуальної економіки є об'єктивною необхідністю розвитку сільськогосподарських підприємств з наступних причин: 1) просторова обмеженість сільськогосподарських угідь і найбільш продуктивної їх частини – ріллі; 2) зростання попиту на інтелектуальні продукти; 3) сприятливі природно-кліматичні умови агроєкосистем; 4) малоефективна інфраструктура ринку інновацій; 5) потужний науково-інтелектуальний комплекс аграрного сектору.

Вважаємо, що результати формування інтелектуальної економіки розвитку сільськогосподарських підприємств можуть бути використані в управлінні вартістю аграрного бізнесу, зокрема моделюванні процесу створення вартості підприємства, в якій враховані нематеріальні активи.

Список використаної літератури

1. Базилевич В.Д. Концептуалізація мегатрендів економічного розвитку в контексті глобальних викликів сучасності / В.Д. Базилевич // Парадигмальні зрушення в

економічній теорії XXI ст.: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2012. – С. 11-15.

2. Сербиновский Б. Ю. О содержании терминов «инновационная экономика», «новая экономика» и «экономика знаний» / Б. Ю.Сербиновский, О. С. Захарова // Научный журнал КубГАУ, №61(07), 2010 года. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ej.kubagro.ru/2010/07/pdf/11.pdf>

3. Чухно А.А. Сучасні економічні теорії: підручник / А.А. Чухно, П.І. Юхименко, П.М. Леоненко; за ред. А.А. Чухна. – К.:Знання, 2007. - 878 с.

ПЕРСПЕКТИВИ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЗА ДОПОМОГОЮ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Булуй О.Г., к. е. н., доц.
ЖНАЕУ

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Інформатизація освітньої діяльності досягла такого рівня, коли застосування інформаційних технологій у навчальному процесі вийшло на якісно новий рівень. В даний час доцільно говорити не тільки про застосування інформаційних технологій як таких, скільки про якість освіти, що отримується внаслідок впровадження електронних засобів навчального призначення.

В освітньому середовищі не припиняються дискусії щодо необхідності підвищення якості вищої освіти шляхом впровадження сучасних інформаційних систем та технологій. На практиці ж складається дещо інша ситуація. Незважаючи на прогресивність застосування інформаційних технологій у навчальній та науково-дослідній діяльності, їх можливості використовуються фрагментарно. Ситуація зумовлена кількома факторами: недостатнім фінансуванням заходів щодо створення необхідної матеріально-технічної бази, незадовільним рівнем інформаційної компетентності значної кількості педагогів та часто відсутністю необхідного програмно-методичного забезпечення.

Основний матеріал. Доцільність впровадження сучасних інформаційних технологій в освітнє середовище диктується багатьма задачами. Серед них забезпечення ефективного подання навчального матеріалу, активізація розумових здібностей студентів, посилення уваги, підвищення рівня засвоєння нового матеріалу, розвиток

дослідницьких навиків з одного боку та необхідність постійного вдосконалення професійних навиків викладача, поінформованість про передові досягнення в освітній діяльності та інформаційних технологіях з іншого.

Поширеними напрямками застосування інформаційних технологій в навчальному процесі є:

- створення та використання презентацій для подання навчального матеріалу;
- використання інтерактивної дошки;
- використання електронних навчальних курсів з різних предметів;
- використання спеціалізованого програмного забезпечення, що призначене для вирішення задач з математики, фізики, хімії тощо;
- використання систем управління навчанням.

Використання інформаційних технологій у вищій школі спроможне значно покращити якість навчального процесу, що сприятиме підвищенню рівня засвоєння навчального матеріалу. Передові технології посилюють і творчу складову студента, який часто маючи доступ до нових технологій отримання інформації втрачає інтерес до традиційних способів викладання матеріалу.

Разом з тим, інформаційні технології необхідно розглядати у якості допоміжного інструменту викладача. Інформаційні технології не повинні його замінювати. Це інструменти оптимізації навчального матеріалу, зменшення непродуктивних втрат часу, перехід від пояснювально-ілюстративного навчання до проблемно-орієнтованого, творчого, яке передбачає оволодіння студентами уміння самостійно здобувати нові знання.

Серед інформаційних технологій, що мають бути в основі створення нового навчального середовища, де студенти можуть отримати доступ до навчальних матеріалів у будь-який час і в будь-якому місці, є системи

управління навчанням. Застосування такої технології дозволяє зробити навчання більш комфортним, привабливим, наочним та стимулює студентів до здобування нових знань.

За допомогою сучасних інформаційних систем та технологій можна достатньо легко забезпечити індивідуалізацію навчання, врахувати особливості навчання кожного студента [1. с. 15]. Такі інформаційні технології дозволяють спрямовувати роботу студента при самостійному опрацюванні навчального матеріалу та виконанні домашнього завдання. Сучасні системи управління навчанням посилюють рівень контролю викладачем процесу опрацювання матеріалу студентом як в аудиторії, так і при самостійному виконанні завдань, підготовки реферату, доповіді тощо. Дозоване подання матеріалу може поєднуватися із контролем рівня засвоєння навчального матеріалу. За бажанням розробника навчального курсу студент не зможе перейти до інших питань теми чи до наступної теми поки не оволодіє матеріалом та не складе тест або ж не виконає відповідне завдання. Це дозволяє індивідуально підійти до творчих здібностей студента та забезпечити відповідний рівень засвоєння навчального матеріалу. Зрозуміло, що за традиційної системи навчання надто складно забезпечити індивідуальний підхід в аудиторії до кожного студента, оскільки рівень засвоєння матеріалу кожним студентом різний. Відтак студенти, що не встигають не завжди можуть отримати достатнє пояснення, в той час як більш здібні можуть відволікатися та навіть заважати роботі викладача.

Використання інформаційних технологій в навчальному процесі сприяє розвитку логічного і критичного мислення, самостійному вирішенню задач, активізації творчої складової студента, формуванню вмінь

працювати з навчальним матеріалом, інформацією, формулювання висновків тощо. Таким чином, в кінцевому рахунку, активізується розумова діяльність та підвищується мотивація до навчання.

З однієї сторони поява сучасних інформаційних технологій сприяє активізації навчального процесу через їх застосування в навчальній та науковій роботі, а з іншої – зменшує зацікавленість до традиційних систем навчання. Нині повернути увагу студента можна застосуванням інтерактивних технологій.

Інтерактивні технології – це організація засвоєння знань і формування певних вмінь та навичок через сукупність особливим способом організованих навчально-пізнавальних дій, що полягають в активній взаємодії студентів між собою та побудові міжособистісного спілкування з метою досягнення запланованого результату. Найвищого рівня пізнавальної діяльності можна досягти в дискусіях, навчанні інших та негайному застосуванню набутих знань.

Впровадження інтерактивних технологій навчання передбачає відхід від пояснювально-розповідного стилю викладання і перехід до «живого» спілкування, залучення студента до активної роботи з матеріалами, формування глибокої внутрішньої мотивації. Інтерактивні технології навчання передбачають наявність онлайн-системи з навчальним програмним забезпеченням. Доповнення онлайн-системи навчання ігровою та соціальною складовою дозволяє зробити навчання більш ефективним. Власне інтерактивне навчання стає можливим лише при сучасному рівні розвитку інформаційних технологій, локальних та глобальних мереж, мережі Інтернет, програмного забезпечення.

Інтерактивні технології передбачають також вільний обмін інформацією між користувачами. Проте такий обмін

не повинен призводити до зловживань та недозволеного використання авторських матеріалів.

Інтерактивне навчальне середовище має містити засоби управління, самонавчання, комунікації та оцінювання навчальних досягнень тих, хто навчається. Для цього система потребує наявності таких елементів: заняття, семінар, завдання, вправа, книга, робочий зошит, тест, опитування, діалог, анкета, глосарій, вікі, форум, чат та інші [3, с. 91]. Використання такої системи управління інтерактивним навчанням:

- забезпечує викладення матеріалу з урахуванням рівня умінь та навиків студента;

- дозволяє забезпечити організацію перевірки знань студента за допомогою тестів, вправ, завдань;

- змінює роль викладачів аудиторії, перетворює його на організатора навчальної роботи студента, координатора цього процесу.

- сприяє підвищенню якості отриманих знань;

- дозволяє організувати роботу студента в інтерактивному режимі, що передбачає активне експериментування;

- передбачає можливість обговорення актуальних питань студентами у вигляді форуму;

- надає засоби студенту для доповнення активного тлумачного словника;

- зберігає результати роботи студента, коментарі викладача до виконаних завдань;

- здійснює оцінювання роботи студента.

Все це актуалізує необхідність впровадження сучасних інформаційних технологій в навчальний процес, за якого перевага повинна надаватись електронним системам управління навчанням. При цьому наповнення сайту навчальним матеріалом здійснюється з дотриманням наступних вимог:

- матеріал, розміщений в електронному вигляді, має бути доповненням до традиційного підручника, а не дублювати його;
- поділ матеріалу на структурні частини;
- використання гіпертекстових посилань на інших елементів системи при оформленні, зокрема на терміни в словнику, статті у довіднику тощо;
- кожне питання чи тема має містити перелік контрольних запитань, тестів, вправ, що дозволяють перевірити рівень засвоєння навчального матеріалу;
- наповнення навчальних матеріалів цікавими прикладами, схемами, презентаціями та іншими наочними матеріалами;
- представлення матеріалів та завдань за рівнями складності;
- дотримання одного стилю оформлення в межах навчального предмету.

Вищезазначене сприятиме тому, що навчання із застосуванням сучасних інформаційних технологій стане якіснішим, цікавішим і продуктивнішим, сприятиме усвідомленому засвоєнню знань студентами та формуванню мотивації до навчання, що є основою підвищення якості освіти в цілому.

Досвід свідчить, що використання персонального комп'ютера та інформаційних технологій у навчанні також розширює можливості викладача, дозволяє чітко структурувати матеріал, якісніше продумати його викладення. Оскільки впровадження комп'ютерних технологій забезпечує на якісно новому рівні індивідуальне навчання, то інформаційні технології стають засобом індивідуалізації роботи й викладача. Вони дозволяють нагромаджувати й ефективно використовувати методичні напрацювання автора, наповнювати навчальний процес власними завданнями та вправами. Важливим є і те,

що використання інформаційних технологій дозволяє викладачу підготувати якісне заняття. Нарешті інформаційні технології сприяють швидкому обміну досвідом з колегами.

Висновки та пропозиції. Підсумовуючи, відмітимо, що впровадження нових інформаційних технологій у систему освіти дозволяє студентам отримувати значно кращі знання. Такі студенти виявляються більш підготовленими та мислять нестандартно. Проте, якісний ефект може бути досягнутий лише в тому випадку, якщо поставлені задачі вирішуватимуться системно, а навчально-методичний матеріал відповідатиме рівню застосовуваних технологій, що використовуються у процесі підготовки спеціалістів.

Список використаної літератури

1. Співаковський О. В. Теорія і практика використання інформаційних технологій у процесі підготовки студентів математичних спеціальностей: монографія / О. В. Співаковський. – Херсон: Айлант, 2003. – 250 с.
2. Офіційний сайт системи Moodle [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://moodle.org>
3. Анисимов А. М. Работа в системе дистанционного обучения Moodle: учебное пособие / А. М. Анисимов. – Харьков, ХНАГХ, 2008. – 275 с.

ЕТАПИ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Акімов В.Ю., студ.
Інститут управління Класичного приватного
університету, м.Запоріжжя
riezels@yandex.ua

Сучасний етап розвитку світової та трансформації вітчизняної економіки передбачає створення суспільства, яке базується на знаннях, де соціальний та економічний добробут країни визначається наукоємними технологіями, інноваційною спрямованістю та рівнем інтелектуального розвитку соціуму. В умовах глобалізації, посилення конкуренції фундаментального значення для національної економіки набуває розвиток ринку освітніх послуг [5].

Сьогодні освітня національна інноваційна система України перебуває на початкових стадіях формування. Це неодноразово зазначалася у працях Н. Діденко [1], А. Євтуха [2], М. Згуровського [3], Ю. Іщенко [4] та ін. Ці ж автори зазначають, що окремі компоненти національної системи освіти потребують суттєвого коригування (дидактичні принципи, системні інноваційні освітні технології) та опрацювання (освітні кластери, інноваційні освітні центри, автономія університетів). Практично відсутні інституції, які б відповідали за ресурсне та інформаційно-комунікативне забезпечення інноваційного процесу. Для реалізації інноваційних моделей необхідне розроблення та запровадження відповідної стратегії розвитку вищого навчального закладу.

Метою дослідження є обґрунтування стратегічних етапів інноваційного розвитку вищого навчального закладу.

Вищий навчальний заклад є підприємством особливого типу – підприємством з підготовки фахівців у тих чи інших галузях діяльності. Тому основні, типові етапи технології розроблення стратегії розвитку підприємства взяті за основу й адаптовані для вишу як підприємства особливого типу.

Стратегія розвитку вишу передбачає створення науково-методичних і навчально-дидактичних ресурсів з метою якісного забезпечення навчального процесу за всіма спеціальностями, спеціалізаціями та формами навчання, спеціалізованих підрозділів (науково-дослідних лабораторій, молодіжних центрів наукових досліджень тощо), організацію та проведення методичних днів ВНЗ, активізацію науково-дослідної роботи за напрямками спеціалізації з окремих спеціальностей з подальшим упровадженням отриманих результатів у навчально-виховний процес (упровадження нових елективних модулів, проведення наукових семінарів, тренінгів, створення мультимедійних підручників тощо).

Нами виділено ряд етапів розроблення стратегії розвитку ВНЗ. Слід зазначити, що існує багато розбіжностей щодо послідовності та змісту етапів, тому наведено узагальнену розробку стратегії розвитку освітньої установи: 1) формування місії ВНЗ; 2) визначення цілей розвитку і критеріїв їх досягнення; 3) загальна діагностика стану і тенденцій. Аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування ВНЗ. Виділення ключових проблем; 4) формування стратегічних альтернатив (шляхів і проектів вирішення виявлених проблем); 5) аналіз варіантів і вибір оптимального варіанту стратегічного розвитку; 6) реалізація стратегії; 7) оцінка реалізації стратегії.

Сенс першого етапу – формування місії – в управлінській практиці визначається декількома

позиціями: 1) місія дає суспільству, державі, ринку праці, науці загальне уявлення про те, що собою являє виш, чого він прагне, які засоби і способи готовий застосувати для досягнення своїх цілей; 2) місія сприяє єднанню вузівського спільноти, формуванню корпоративного духу; 3) місія створює сприятливі можливості для ефективного управління розвитком ВНЗ. Тому на цьому етапі визначаються пріоритети, цінності і загальний підхід до організації функціонування ВНЗ як цілісної саморозвивальної системи. Саме на основі місії вишу виробляються всі інші цілі, спрямовані на забезпечення безперервності розвитку.

Другий етап полягає у визначенні цілей розвитку і критеріїв їх досягнення. Існують такі види цілей розвитку вишу: 1) зовнішня мета (можна назвати її ринковою, оскільки виш поставляє фахівців на ринок трудових ресурсів) може полягати у зростанні затребуваності випускників на ринку праці; 2) внутрішня мета – підвищення ефективності та якості навчального процесу. Рівень ефективності (якості) навчального процесу природно оцінювати за рівнем системи управління навчальним процесом, тобто за виконанням певних вимог до системи управління навчальним процесом, а в більш широкому плані – до системи управління вишом у цілому.

Третій етап технології – розроблення стратегії ВНЗ передбачає загальну діагностику стану, тенденцій та виділення ключових проблем. Діагностичний етап виступає найважливішим етапом управління при виробленні ефективної стратегії і забезпечує реальну оцінку власних ресурсів і можливостей, глибоке розуміння зовнішнього конкурентного оточення. Для реалізації цього етапу необхідна ефективна інформаційна система, що забезпечує даними для аналізу минулих, нинішніх і майбутніх ситуацій, тому потенційною проблемою

реалізації цього етапу виступає відсутність специфіки ВНЗ та освітніх послуг у діючій практиці аналізу.

Наступним етапом є формування, аналіз стратегічних альтернатив і вибір оптимального варіанту стратегічного розвитку. Осмислений і обґрунтований вибір стратегії вимагає визначення критеріїв її ефективності. Однак вибір єдиної домінантної стратегії не завжди є виправданим, оскільки доводиться стикатися з частою зміною зовнішніх умов функціонування і розвитку. Тому в сучасній соціально-економічній ситуації застосовують сценарну стратегію, яка передбачає наявність і програвання декількох сценаріїв стратегічного розвитку залежно від зміни комплексу зовнішніх і внутрішніх умов. Такі сценарії можуть залежати від багатьох чинників: від державної політики в галузі вищої освіти, стабільності бюджетного фінансування, планів соціально-економічного розвитку регіонів, від участі вищої школи в міжнародних інтеграційних процесах тощо.

Для заключних етапів – реалізації та оцінки стратегії – відсутність технології управління заходами з досягнення поставлених цілей є значною проблемою при реалізації стратегії, а недостатність вхідної інформації про якість освітніх послуг, затребуваності випускників на основі відгуків роботодавців може істотно вплинути на якість здійснення етапу оцінки стратегії розвитку ВНЗ.

Отже, очікується, що реалізація стратегії розвитку ВНЗ дасть змогу:

- забезпечити надійні багатофункціональні, структурні прямі і зворотні зв'язки між усіма елементами навчального процесу та науково-дослідної роботи, підвищити рівень їх керованості, результативність навчально-методичного і науково-методичного забезпечення;

- надати сталого характеру з подальшим

забезпеченням динамічного зростання основних показників діяльності кафедр та ВНЗ загалом;

– створити надійні взаємозв'язки вишу з роботодавцями та здійснити перехід на стабільне замовлення щодо підготовки майбутніх фахівців, конкурентоздатних в умовах сучасного ринку праці;

– поліпшити основні показники якості та успішності навчання студентів;

– сформувати належний імідж структурних підрозділів та ВНЗ загалом.

Список використаної літератури

1. Діденко Н. Г. Державне управління і соціальне партнерство : актуальні проблеми теорії і практики : монографія / Н. Г. Діденко. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2007. – 404 с.
2. Евтух А.Т. Наука и образование в эпоху перемен / А. Т. Евтух // Актуальные проблемы экономики. – 2007. – № 9 (75). – С. 12–23.
3. Згуровський М. Шлях до суспільства, заснованого на знаннях / М. Згуровський // Дзеркало тижня. – 2006. – № 2. – С. 177–194
4. Іщенко Ю. Можливості громадянської освіти України та виховання толерантності / Ю. Іщенко, Є. Іщенко // Освіта і управління. – 2002. – Т. 5. – № 4. – С. 8–113/
5. Смеричевская С. В. Макроэкономические аспекты формирования управленческих стратегий в инновационном развитии системы образования Украины / Смеричевская С. В. // Стратегія інноваційного розвитку системи вищої освіти України : матеріали міжнар.наук.-практ. конф. / Голов. ред. С. В. Смерічевська. – Донецьк : Видавничий дім «Кальміус», 2007. – С. 8–12.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МІЖНАРОДНОЇ СИСТЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Вовк С.В., студ.
КНУ імені Тараса Шевченка
s.vovk@rocketmail.com

Ми живемо у світі, який знаходиться на стадії трансформації, а саме — переходу до постіндустріального, або інформаційного суспільства. Основними ознаками такого суспільства виділяють наступні [4, с. 13]:

- збільшення ролі інформації і знань в житті суспільства;

- зростання кількості людей, зайнятих інформаційними технологіями, комунікаціями і виробництвом інформаційних продуктів і послуг, зростання їх частки у валовому внутрішньому продукті;

- зростання інформатизації та посилення ролі інформаційних технологій в суспільних та господарських відносинах;

- створення глобального інформаційного простору, який забезпечує ефективну інформаційну взаємодію людей, їх доступ до світових інформаційних ресурсів і задоволення їхніх потреб щодо інформаційних продуктів і послуг.

З точки зору регуляторів міжнародної торгівлі в наш час об'єкти інтелектуальної власності стали такими ж цінними товарами, як і будь-які інші. В той час як деякі країни мають великі запаси нафти або сприятливі природні умови та земельні ресурси для вирощування зернових, зокрема пшениці, інші в силу різних причин (основною є досягнення, або принаймні наближення до постіндустріальної стадії розвитку) відрізняються більш

широким потенціалом для розробки й комерціалізації технологій [1, с.4].

Історично склалося, що країни-члени Організації економічного співробітництва і розвитку та ті країни, що відставали від них у економічному розвитку, мали різні погляди на міжнародні відносини з приводу інтелектуальної власності. Розвинуті країни, що мали досить пристойні напрацювання у сфері інтелектуальної власності, розглядали об'єкти відносин інтелектуальної власності як активи, які заслуговують захисту такою ж мірою, як і фінансові активи.

Право захисту такої власності пояснюється інвестиціями в наукові дослідження й розробки, які у великих обсягах здійснювалися розвинутими країнами. Країни, що розвиваються і не мали, або мали порівняно незначну кількість наукових розробок і, відповідно, об'єктів інтелектуальної власності, весь час намагалися виправдати слабо розвинуту систему охорони об'єктів інтелектуальної власності й недостатню увагу, що приділяється на державному рівні даній тематиці тим, що подібна поведінка є морально виправданою, адже вже існуючі технології є безкоштовними і такий хід речей може сприяти вирівнюванню в розвитку країн.

Так було до останнього часу, але за останні 10-15 років ситуація змінилася. І тепер ми спостерігаємо наявність країн, які все ще перебуваючи серед розвинутих держав, водночас не можуть бути зарахованими до таких, що ігнорують систему регулювання відносин інтелектуальної власності [2, с.31].

Китай та Індія, які є новими центрами інновацій і починають акумулювати великі обсяги об'єктів інтелектуальної власності, відчують гостру необхідність у захисті нематеріальних активів. Тому в цих країнах наразі можна спостерігати глибокі трансформації сфери

регулювання відносин інтелектуальної власності, а також все значніші рухи в сторону більш глибокої інтеграції в міжнародну систему регулювання відносин інтелектуальної власності. Все це робиться з метою захисту все більшого об'єму інновацій в цих країнах, тому вже в недалекому майбутньому можна буде спостерігати повноцінні й добре регульовані відносини з приводу інтелектуальної власності в подібних країнах, та повну їх інтеграцію в світову систему регулювання відносин інтелектуальної власності.

Враховуючи позиції всіх вищенаведених країн, а також недержавних організацій, що відстоюють захист прав споживачів медичних засобів, ціни на які нерідко завищуються в рази, з огляду на використання ОІВ для їх виготовлення ВОІВ було прийнято стратегічний план розвитку світової системи регулювання відносин інтелектуальної власності (DevelopmentAgenda) [3, с.18], який містить основні напрями розвитку й пріоритети для світової системи регулювання інтелектуальної власності, зокрема подальші шляхи її розвитку та покращення ефективності, яких найбільш відомими є наступні дев'ять.

1. Створення додаткових фондів фінансування (трастових фондів або інших добровільних фондів) за сприяння й підтримки ВОІВ з метою допомоги країнам, що розвиваються. Гроші з таких фондів мають бути використані у країнах-риципієнтах для впровадження як бюджетних так і позабюджетних програм з метою покращення (або впровадження з нуля в деяких країнах, зокрема Африки) правової, комерційної, культурної й економічної складової регулювання відносин інтелектуальної власності.

2. Впровадження на глобальному рівні заходів, які б сприяли зменшенню практики використання прав інтелектуальної власності з метою пригнічення

конкуренції. Надання в цьому питанні технічної допомоги країнам, що розвиваються.

3. Розвиток мережі офісів реєстрації об'єктів інтелектуальної власності, особливо в країнах, що розвиваються.

4. Необхідність створення більш деталізованих баз даних зареєстрованих об'єктів інтелектуальної власності з огляду на появу нових специфічних об'єктів відносин інтелектуальної власності (комп'ютерні програми, дизайн мобільних телефонів).

5. Заохочення країн-членів ВОІВ проводити наукові розробки й дослідження в кооперації з менш розвинутими країнами, що сприятиме вирівнюванню економічного розвитку країн світу, а також зменшенню відтоку кваліфікованих фахівців [3].

6. Проведення додаткових досліджень й доведення науковими методами про наявність взаємозв'язку між рівнем захисту інтелектуальної власності й рівнем економічного розвитку країни в сучасних умовах.

7. Поглиблення зв'язків ВОІВ з іншими міжнародними організаціями, діяльність яких пов'язана зі сферою регулювання відносин інтелектуальної власності, особливо СОТ.

8. Сприяння заходам які спрямовані на залучення громадянського суспільства у відносини щодо інтелектуальної власності на глобальному рівні.

9. Захист прав інтелектуальної власності відповідно до статті 7 Угоди ТРІПС (Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності) [2, с.24].

Впровадження подібних законів у життя сприятиме більш швидкому розвитку економік, а також трансферу технологій в країни, що розвиваються.

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити закономірні висновки про те, що майбутнє міжнародної

системи регулювання відносин інтелектуальної власності є сферою наукових інтересів багатьох вчених-фахівців, а також не залишає байдужими суб'єктів такої діяльності, адже саме від їх рішень залежить якою ми побачимо міжнародну інтелектуальну власність в недалекому майбутньому. Міжнародні організації, які працюють у сфері регулювання відносин інтелектуальної власності намагаються збільшити ефективність її діяльності запроваджуючи цілу низку програм для досягнення цієї мети.

Список використаної літератури

1. Frequently Asked Questions about the International Patent Classification (IPC) [Електронний ресурс] // Сайт ВОІВ – Режим доступу: <http://www.wipo.int/classifications/ipc/en/faq/#G7>
2. Future Scenarios for Intellectual Property [Електронний ресурс] // The Swiss Federal Institute of Intellectual Property – Режим доступу: <https://www.ige.ch/en/legal-info/legal-areas/intellectual-property-and-sustainable-development/future-scenarios-for-intellectual-property.html>
3. Inside WIPO. What is WIPO? [Електронний ресурс] // Сайт ВОІВ – Режим доступу: <http://www.wipo.int/about-wipo/en/>
4. Intellectual Property Center U.S. Chamber of Commerce. Why Are Intellectual Property Rights Important? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.theglobalipcenter.com/why-are-intellectual-property-rights-important/>

Ministry of Education and Science
of Ukraine

**Taras Shevchenko
National University of Kyiv**

**Zhytomyr National
Agroecological University**

**INTELLECTUAL ECONOMY
(GLOBAL TRENDS AND NATIONAL PERSPECTIVES)**

Materials of the All-Ukrainian Scientific-Practical Internet
Conference with International Partnership

May 15, 2015

Zhytomyr, Ukraine

TABLE OF CONTENTS

Theory and Methodology of Intellectual Economy

Khodakivskyy E.I.

Noogestalts of National Economy (synergy context)

Karpenko E.M., Karpenko V.M.

The Assessment of the Production System as a Major Source of Its Potential

Shymanskene L., Ramanauskas K.

The Impact of Leader's Emotional Intelligence on the Performance of Their Enterprises

Dovzhenko O.V., Bogutska L.V.

Conceptual Bases of Intellectual Economy

Tyschenko S.V., Yakobchuk V.A.

Formation of Conceptual Approaches to the Information of Knowledge Economy

Zakharina O.V.

Market of Intellectual Work – Formation and Development

Slavyanska V.K.

Measuring the Employment Discrimination of Immigrants – Problems and Possible Solutions

Dokash O.Y., Gordash N.S.

Managing Intellectual Capital of Enterprise – Theoretical and Practical Approaches

Merechyna Y.O.

The Role of Intellectual Capital in Improving of Business Activity of Agricultural Enterprises

Plotnikova M.F.

Realization Prospects of the Intellectual Potential in the Development of Agro-Ecosystems

Movchan I.V.

Systematic Approach to the Assessment of Socio-Economic Development of Rural Areas

Mosiyenko O.V.

Historical Genesis and Background of Knowledge Economy Development

**Practical Issues of Knowledge Economy
Institutionalization**

Bazylevych V.D.

Insurance Services on the Current Market of Intellectual Property

Mazur I.I.

Intellectual Economy and the Necessity for Its Legalization

Yatsenko O.M.

Intellectual Property in the Global Trade System

Knashas A.B.

The Development of Intellectual Property in Lithuania in Respect to Applying For Inventions

Ukhanova Y.V.

The Intellectual Capital of the Agricultural Production in Russia – The Social Dimension

Korobanyeva N.V.

Development Factors of Intellectual Potential in Vologda Region

Guly I.M., Tolokonnikova N.S.

Multivariable Modeling of Business Development in the Region
(On the Example of Vologda Region)

Pastukh O.V.

Economic Incentives for Personnel

Pinchukov S.S.

Motivation of Staff as a Means of Intellectual Capital
Management of the Company

Prospects of Intellectual Property in Ukraine

Grabar I.G.

Issues on Commercialization of Innovations in Ukraine and the
History of Zhytomyr Industrial Park

Skydan O.V., Lytvynchuk I.L.

Commercialization of Intellectual Products and Services in the
Agricultural Universities of Ukraine

Yevtushevska O.V.

Formation Prospects of the National Innovation System in
Ukraine

Symonenko L.I.

High Tech Industry Resources for Sustainable Development

Dyba O.M., Gernego Y.O.

International Partnership Scenarios of the Financing of Innovation
Development of Economy of Ukraine

Dovzhenko V.A.

Safety of Intellectual Property Rights in the Context of European
Integration Vector of Development of Ukraine

Kravets I.V.

Implementation Arrangements of National Scientific and Business Projects within the Scope of European Programs of Research and Innovation

Kashchuk K.M.

Perspectives of Innovation Providing in Agriculture Sector

Kalenska V.P.

Innovative Investment as an Imperative of Agricultural Development in Areas of High Environmental Stress

Pugachova N.S.

Ecologization of Innovative Activities in Agriculture Companies

Petina A.M.

Innovative Potential of Youth – Essence, Issues of Development

Jaworska A.V.

Agricultural Education as a Part of the Institutional Environment of Knowledge Economy

Yarosh S.V.

Intellectual Strategy of Fuel and Energy Security of Ukraine

Voyevutskyy O.V.

Business Planning Features of Innovative Development in Agricultural Enterprises

Evolution of Intellectual Economy –Global Trends of Transformation

Yakobchuk V.P.

Intellectual Agrarian Economy in the Scope of the National Economy

Stashis R. Ramanauskas Y.

Inovacijų Vadybininkas - Intellectual Foundation of the Economy

Virchenko V.V.

Intellectual Property as the Source of the Global Economy

Saykevych M.I.

Components of Knowledge Economy as Factors of Economic Growth

Yushkevych O.O.

Formation of the Knowledge Economy as an Impartial Need for the Development of Agricultural Enterprises

Buluy O.G.

Perspectives of Initial Activation Process Using Modern Information Technologies

Akimov V.Y.

Stages of Innovative Development Strategy of Higher Education

Vovk S.V.

Performance Improvement of International System Efficiency on Intellectual Property Regulation

Наукове видання

Інтелектуальна економіка: глобальні тенденції та
національні перспективи

Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної інтернет-конференції
з міжнародною участю
(15 травня 2015 року, м. Житомир)

Формування та комп'ютерна верстка: Литвинчук І.Л.

Підписано до друку 13.05.2015 р.
Умов. друк. арк. 7,8.
Наклад 50 прим. Зам. № __.
Житомирський національний агроекологічний університет,
2015.
10008, м. Житомир, бульвар Старий, 7

